

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Н. М. Федоренко, Н. А. Сокол

МАКРОЕКОНОМІКА

Навчальний посібник
у структурно-логічних схемах

Харків
МОНОГРАФ
2018

УДК 330.101.541(075)
ББК 65.012
Ф 33

Рецензенти:
канд. екон. наук, проф. Т.В. Андросова

Рекомендовано до друку вченою радою Харківського державного університету харчування та торгівлі, протокол № 14 від 06. 07. 2018 р.

Федоренко Н. М.

Ф 33 Макроекономіка : навч. посібник у структурно-логічних схемах / Н. М. Федоренко, Н. А. Сокол. – Х. : Монограф, 2018. – 114 с.

Навчальний посібник створює інформаційне підґрунтя для вивчення курсу «Макроекономіка» студентами, які навчаються за економічним спрямуванням. Він містить навчальний матеріал у вигляді структурно-логічних схем, таблиць, рисунків, практичного інструментарію. Запропонований навчальний матеріал має системний характер та може використовуватись як навігатор під час вивчення «Макроекономіки».

УДК 330.101.541(075)
ББК 65.012

© Федоренко Н. М., Сокол Н. А., 2018
© Харківський державний університет харчування та торгівлі, 2018

ЗМІСТ

Передмова	4
Структура дисципліни	8
Навігатор навчальних елементів	9
Тема 1 Макроекономіка як наука	13
Тема 2 Макроекономічні показники в системі національних рахунків	25
Тема 3 Ринок праці	34
Тема 4 Товарний ринок та економічна рівновага.....	44
Тема 5 Грошовий ринок	50
Тема 6 Інфляційний механізм	61
Тема 7 Споживання домогосподарств	67
Тема 8 Приватні інвестиції	72
Тема 9 Сукупні витрати та ВВП	77
Тема 10 Держава в системі макроекономічного регулювання	82
Тема 11 Зовнішньоекономічна діяльність.....	92
Тема 12 Економічна динаміка.....	101
Рекомендована література.....	110

ПЕРЕДМОВА

Підвищення ефективності навчання і професійної підготовки майбутніх фахівців потребує вирішення питання самостійності студентів у процесі вивчення дисциплін, розвитку їхньої пізнавальної активності. Самостійна робота забезпечує індивідуалізацію навчального процесу, виявлення здібностей студентів, підвищення ерудиції. Вона дає змогу підвищити показники успішності, зменшити залежність результатів навчання від початкових знань студента, що важливо в умовах багатоступеневої системи освіти.

Інтенсивність самостійної підготовки визначає повноту і якість знань студентів, які вони одержують під час аудиторних занять. Таким чином, створюється необхідність будь-якими засобами і методами ініціювати самостійну роботу студентів, причому створювати її не епізодично, а перетворити у систематичну, яка повинна виконуватися протягом всього семестру і стати цілеспрямованою та ефективнішою.

Інтенсифікація навчального процесу вимагає використання як нових навчальних технологій, так і модернізації традиційних. Тож забезпечення самостійної роботи студентів навчально-наочними матеріалами є ключовою ланкою оптимізації аудиторної та позааудиторної роботи, а також засобами підвищення інформаційної ємності навчальних занять.

Метою вивчення курсу «Макроекономіка» є формування системи знань з теоретичної макроекономіки, які відображають результати економічної діяльності країни та теоретичний інструментарій ринкового та державного регулювання національної економіки.

Для досягнення поставленої мети необхідно реалізувати наступні **основні завдання** курсу:

- розкриття фундаментальних положень макроекономічної теорії в контексті основних макроекономічних концепцій;
- вивчення ключових положень базових макроекономічних теорій, ринкових механізмів та механізмів макроекономічної політики держави щодо регулювання економіки;

- набуття вмінь та навичок аналізу результатів функціонування національної економіки;
- розгляд механізму розподілу доходів у суспільстві за умов ринкової економіки та визначення походження і джерел основних видів доходів;
- обґрунтування необхідності, напрямків та засобів макроекономічної політики держави;
- розкриття сутності еволюції та механізму функціонування світового господарства та особливостей інтеграції України у світове господарство.

Вивчення зазначених питань допоможе студентам здобути певні знання та навички економічного аналізу, озброїти спеціалістів прийомами оцінки складної та мінливої економічної ситуації. По закінченню вивчення курсу студент **повинен знати:**

- визначення основних понять та складових макроекономіки;
- предметну область дисципліни та її методологію;
- сутність та методи визначення макроекономічних показників;
- закономірності функціонування національної економіки в контексті класичної, кейнсіанської, монетаристської та неоліберальної традицій;
- фактори, які впливають на зміни механізму національного господарства в короткостроковій та довгостроковій перспективі;
- механізм впливу макроекономічної політики на основні показники функціонування національної економіки.

Крім цього студент **повинен оволодіти навичками:**

- економічно грамотного, наукового обґрунтування шляхів розв'язання основних макроекономічних проблем в контексті класичної, кейнсіанської, монетаристської та неоліберальної традицій;
- застосування макроекономічного моделювання для пояснення основних макроекономічних залежностей;
- обчислення основних макроекономічних показників відповідно до системи національних рахунків;

- володіння інструментарієм кейнсіанської теорії макроекономічної рівноваги і зайнятості;
- визначення впливу макроекономічної політики на стан та розвиток національної економіки;
- застосування знань для розв'язання навчальних задач за темами дисципліни.

Посібник створює інформаційне підґрунтя вивчення курсу «Макроекономіка» студентами, що навчаються за економічним спрямуванням. Навчальний посібник містить навчальний матеріал у вигляді структурно-логічних схем, таблиць, рисунків, практичного інструментарію. Може використовуватись як навігатор вивчення «Макроекономіки».

МАКРОЕКОНОМІКА

ДИДАКТИЧНА МЕТА

формування системи знань з теоретичної макроекономіки, які відображають результати економічної діяльності країни та теоретичний інструментарій ринкового та державного регулювання національної економіки

КОМПЕТЕНЦІЇ

Знати: предметну область дисципліни та її методологію; визначення ключових понять курсу; сутність та методи визначення макроекономічних показників; закономірності функціонування національної економіки в контексті класичної, кейнсіанської, монетаристської та неоліберальної концепцій; фактори, які впливають на зміни механізму національного господарства в короткостроковій та довгостроковій перспективі; механізм впливу макроекономічної політики на основні показники функціонування національної економіки

Оволодіти навичками: альтернативного трактування основних економічних положень та обґрунтування власної точки зору; самостійної, творчої роботи з економічною літературою, знаходити в ній загальні положення до теми, що вивчається; обчислення основних макроекономічних показників відповідно до системи національних рахунків; володіння інструментарієм кейнсіанської теорії макроекономічної рівноваги і зайнятості; визначення впливу макроекономічної політики на стан та розвиток національної економіки; застосування знань для розв'язання навчальних задач

Вміти: творчо застосовувати досвід розвинених країн світу та положення економічних концепцій для вирішення актуальних проблем у сучасній українській економіці.

СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. *Макроекономіка як наука*

1

Тема 2. *Макроекономічні показники в системі національних рахунків*

2

Тема 3. *Ринок праці*

3

Тема 4. *Товарний ринок та економічна рівновага*

4

Тема 5. *Грошовий ринок*

5

Тема 6. *Інфляційний механізм*

6

Тема 7. *Споживання домогосподарств*

7

Тема 8. *Приватні інвестиції*

8

Тема 9. *Сукупні витрати та ВВП*

9

Тема 10. *Держава в системі макроекономічного регулювання*

10

Тема 11. *Зовнішньоекономічна діяльність*

11

Тема 12. *Економічна динаміка*

12

НАВІГАТОР НАВЧАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

1.

Макроекономіка як частина економічної теорії. Предмет та функції макроекономіки. Об'єкт, предмет та суб'єкти макроекономічного аналізу. Функції макроекономічної теорії. Методологія макроекономіки. Загально наукові та специфічні методи дослідження. Агрегування та економіко-математичне моделювання. Моделювання як основний метод макроекономіки. Макроекономіка та економічна політика держави. Сутність макроекономічної рівноваги. Структура національного ринку. Моделі економічного кругообігу.

2.

Система національних рахунків як нормативна база макроекономічного рахівництва та її сутність. Основні методологічні принципи та категорії СНР. Кінцева та проміжна продукція. Основні макроекономічні показники та підходи до їх вимірювання. Валовий випуск та валовий внутрішній продукт (ВВП). Національне багатство. Методика розрахунку ВВП за виробничим, розподільним методом та методом кінцевого використання. Сучасні проблеми оцінки результатів макроекономічної діяльності. Факторні доходи. Валовий національний доход (ВНД) та наявний ВНД. Макроекономічні показники доходу на чистій основі. Національний доход. Особистий доход. Доход кінцевого використання. Номінальний та реальний ВВП. Дефлятор ВВП. Індекс споживчих цін та індекс цін виробників. Фактичний та потенційний ВВП.

3.

Ринок праці: поняття та категорії. Зайнятість і безробіття. Показники рівня використання робочої сили. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне, природне. Повна зайнятість, неповна зайнятість. Проблема обчислення природного рівня безробіття. Механізм функціонування ринку праці: неокласична теорія та кейнсіанська теорія. Наслідки безробіття. Втрати від безробіття. Відставання фактичного ВВП від потенційного ВВП (розрив ВВП). Закон Оукена.

4.

Ринок товарів і послуг. Ринкова рівновага. Модель перетворення сукупних видатків у сукупні доходи. Сукупний попит та його формування. Крива сукупного попиту. Цінові фактори сукупного попиту: ефект процентної ставки, ефект багатства, ефект імпорتنих закупок. Нецінові фактори сукупного попиту та їх вплив на криву сукупного попиту. Виробничі можливості економіки та сукупна пропозиція. Кейнсіанська та класична модель взаємозв'язку між сукупною пропозицією і рівнем цін в економіці. Вплив товарних цін на сукупну пропозицію. Відрізки кривої сукупної пропозиції. Нецінові фактори сукупної пропозиції та їх вплив на криву сукупної пропозиції. Модель AS-AD як базова модель економічної рівноваги. Короткострокова і довгострокова рівновага. Механізм відновлення економічної рівноваги.

5.

Грошовий ринок. Види грошей. Пропозиція грошей. Сутність пропозиції грошей та грошові агрегати. Банківська система: центральний банк та комерційні банки. Депозити, банківські резерви, кредитні гроші, резервна норма. Депозитний мультиплікатор. Грошова база. Коефіцієнт готівки. Мультиплікація грошової бази банківською системою. Грошовий мультиплікатор. Попит на гроші. Кейнсіанська теорія попиту на гроші: транзакційний мотив, мотив обережності та спекулятивний мотив. Рівняння обміну І. Фішера. Швидкість обігу грошей. Процентна ставка і альтернативна вартість зберігання грошей. Механізм грошового ринку. Процентна ставка: сутність та види.

6.

Сутність та види інфляції. Темп інфляції та методи його обчислення. Помірна, галопуюча, гіперінфляція. Очікувана і неочікувана інфляція. Причини та наслідки інфляції. Інфляція попиту, інфляція витрат та їх графічна інтерпретація. Кейнсіанська теорія щодо причини інфляції та її недоліки. Роль грошей в інфляційному механізмі: монетаристський підхід та позиція кейнсіанців. Чинники інфляції попиту. Чинники інфляції витрат. Інфляційні очікування. Основні наслідки високої інфляції. Інфляція і безробіття. Сучасна крива Філіпса та її відмінність від раннього варіанту. Інфляція повної зайнятості та переміщення кривої Філіпса. Крива Філіпса як аналітичний засіб стабілізаційної політики

7.

Доходи домогосподарств як джерело споживання. Доход кінцевого використання у приватній закритій економіці, його складові та розподіл. Заощадження та споживання домогосподарств. Зв'язок між диференціацією доходів і споживанням. Економічна нерівність та способи її оцінювання: крива Лоренца, коефіцієнт Джині. Кейнсіанська функція споживання. Споживання як функція доходу. Гранична схильність до споживання та заощаджень. Чинники, що впливають на граничну схильність до споживання. Середня схильність до споживання та заощаджень. Індуційоване та автономне споживання. Теорія Фішера про міжчасовий вибір споживача. Вплив на споживання поточного доходу, заощаджень та позик. Гіпотеза життєвого циклу Модільяні.

8.

Заощадження та інвестиції. Заощадження як джерело і фінансове обмеження інвестицій. Заощадження як функція доходу. Роль фінансової системи в трансформації заощаджень в інвестиції. Інвестиції та фактори інвестування. Інвестиційний попит. Очікувана норма чистого прибутку та відсоткова ставка як основні фактори інвестиційного попиту. Номінальна та реальна відсоткова ставка. Крива сукупного попиту на інвестиції. Зовнішні фактори сукупного попиту на інвестиції. Кейнсіанська функція інвестицій. Вплив інвестицій на національний доход: теорії мультиплікатора та акселератора.

9.

Сукупні витрати і рівноважний ВВП. Визначення рівноважного ВВП на основі методу «витрати-випуск». Фактичні та заплановані витрати. Модель «кейнсіанський хрест». Визначення рівноважного ВВП за методом «вилучення-ін'єкції». Заплановані та незаплановані інвестиції. Модель «заощадження-інвестиції». Мультиплікатор витрат. Індуційовані й автономні витрати. Алгебраїчна модель простого мультиплікатора та його сутнісне визначення. Механізм мультиплікації автономних витрат. Ефект мультиплікатора та його математична і графічна інтерпретація. Сукупні витрати і потенційний ВВП. Рецесійний розрив як наслідок дефіциту автономних витрат в умовах неповної зайнятості. Інфляційний розрив як наслідок надлишку автономних витрат в умовах повної зайнятості.

10.

Роль держави у змішаній економіці. Державні видатки. Перерозподільна функція держави. Стабілізаційна функція держави. Вплив держави на умови формування економічної рівноваги. Фіскальна політика. Дискреційна фіскальна політика. Вплив державних закупівель на ВВП. Мультиплікатор витрат у змішаній закритій економіці. Вплив чистих податків на ВВП. Мультиплікатор податків. Спільний вплив фіскальних інструментів на ВВП і державний бюджет. Мультиплікатор збалансованого бюджету. Стимулююча та стримуюча дискреційна фіскальна політика. Недискреційна (автоматична) фіскальна політика, вбудовані стабілізатори. Стабілізаційний вплив на економіку недискреційної фіскальної політики в умовах падіння та зростання обсягів виробництва. Сутність та цілі монетарної політики. Методи впливу держави на грошово-кредитний ринок. Інструменти монетарної політики. Стимулююча та стримуюча монетарна політики.

11.

Відображення результатів зовнішньоекономічної діяльності: платіжний баланс і валютний курс. Сутність та структура платіжного і розрахункового балансів. Валютний курс. Валюта та її види. Чинники, що впливають на номінальний валютний курс. Паритет купівельної спроможності. Фіксований і плаваючий валютний курс. Вплив зовнішньої торгівлі на економіку. Вплив зовнішньої торгівлі на умови формування рівноважного ВВП, обчисленого за методом «витрати-випуск». Вплив зовнішньої торгівлі на умови формування економічної рівноваги, визначеної за методом «вилучення-ін'єкції». Вплив чистого експорту на ВВП, мультиплікатор витрат у відкритій економіці.

12.

Основні засади теорії економічного зростання. Сутність економічного зростання та його показники. Економічне зростання та економічний розвиток. Екстенсивне та інтенсивне зростання економіки. Основні положення кейнсіанської теорії економічного зростання. Основні положення неокласичної теорії економічного зростання. Сутність теорій ендогенного зростання. Моделі економічного зростання. Модель економічного зростання Харода – Домара: передумови та висновки. Неокласична модель економічного зростання Р.Солоу. Економічні цикли. Сутність та структура економічного циклу. Характеристика фаз економічного циклу. Основні теорії економічного циклу.

ТЕМА 1. МАКРОЕКОНОМІКА ЯК НАУКА

КЛЮЧОВІ СЛОВА ТА ТЕРМІНИ

Меркантилізм
Фізіократи
Класична політична економія
Неокласична школа
Марксизм
Кейнсіанство
Економікс
Функції макроекономіки
Об'єкт макроекономіки
Суб'єкти макроекономіки
Економічна система
Макроекономічний аналіз
Мікроекономічний аналіз
Аналіз

Синтез
Індукція
Дедукція
Наукова абстракція
Економічна модель
Економіко-математичне моделювання
Екзогенні величини
Ендогенні величини
Позитивна економікс
Нормативна економікс
Економічна політика
Фіскальна політика
Монетарна політика

ВІЗУАЛЬНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ЗМІСТУ

Меркантилізм

А. Монкретьєн,
Т. Мен

Багатство – це насамперед золото, його створює торгівля. Мета державної політики – стимулювання експорту товарів, заборона вивозу золота, обмеження ввозу товарів з інших країн

Фізіократія

Ф. Кене,
А. Тюрго

Реальне багатство походить від землі. Його джерелом є продукція сільського господарства та інші природні ресурси. Мета державної політики – підтримка сільського господарства, невтручання у підприємницьку діяльність

Рисунок 1.1 – Розвиток економічної науки

Рисунок 1.2 – Рівні економічного аналізу

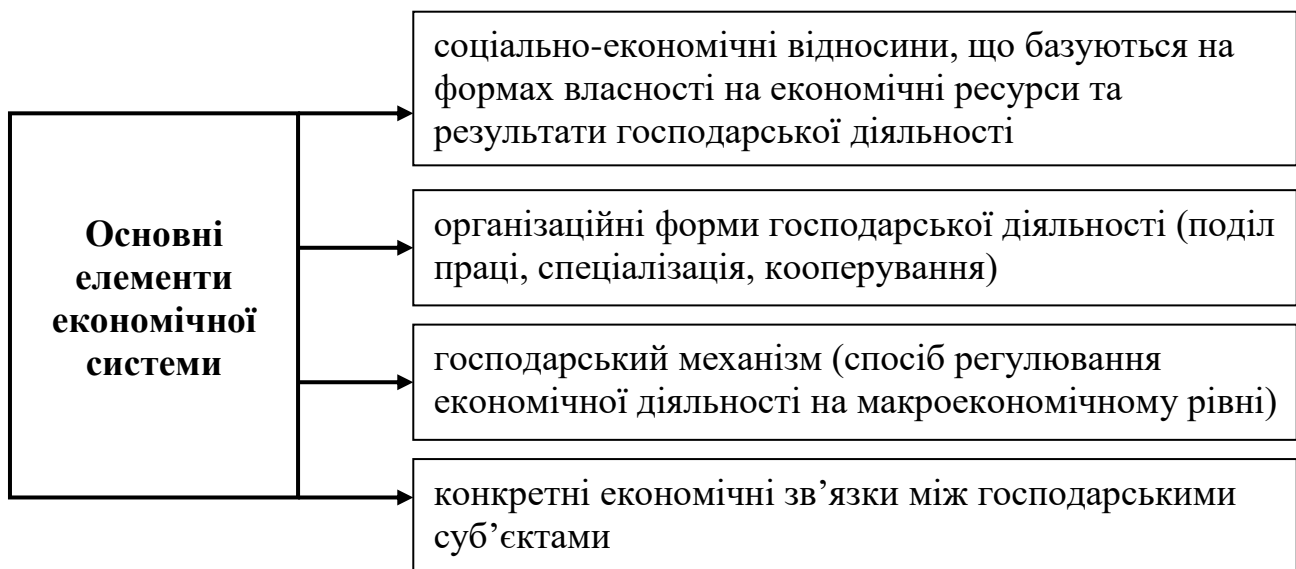

Рисунок 1.3. – Основні елементи економічної системи

Економічна система

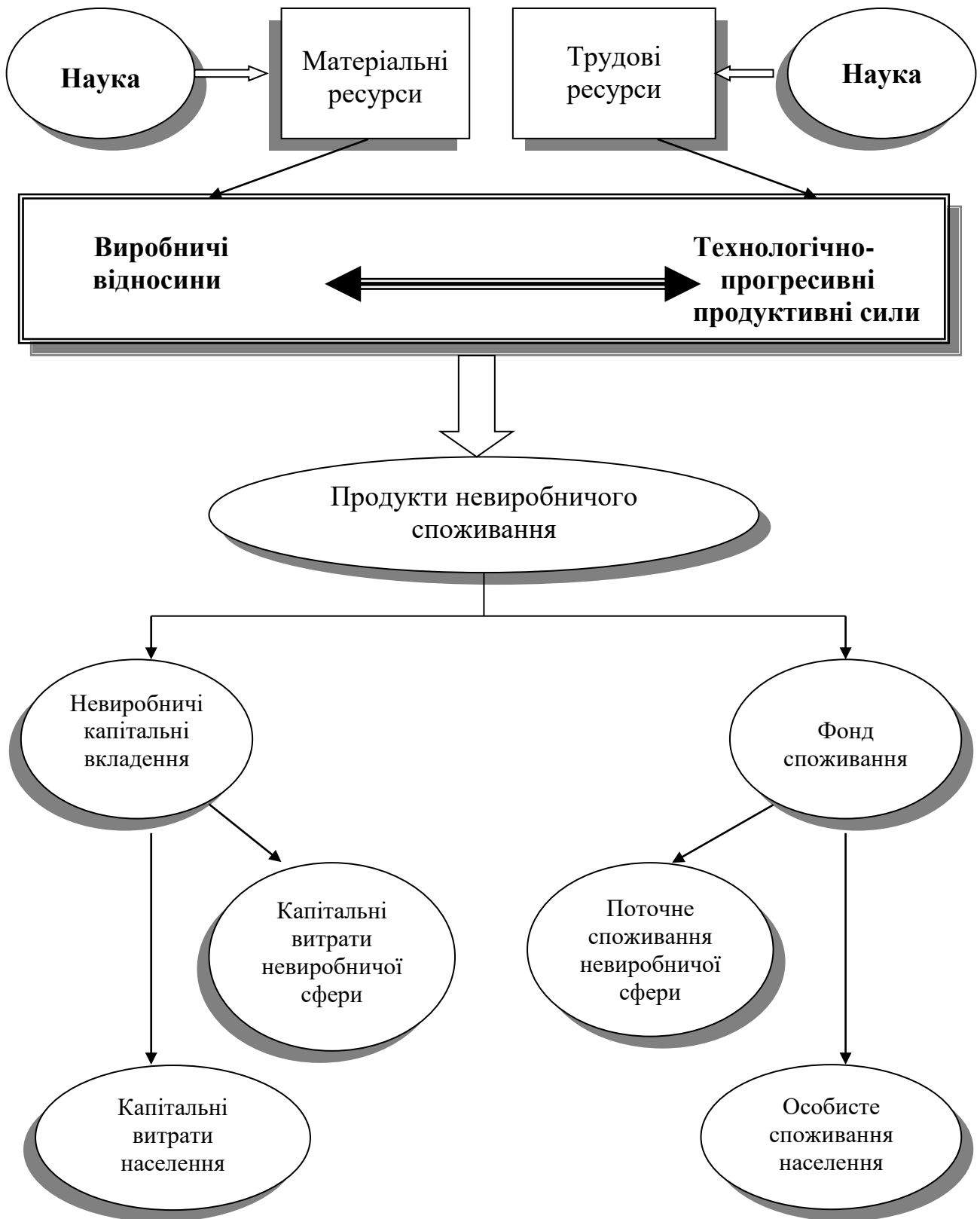

Рисунок 1.4 – Структура економічної системи

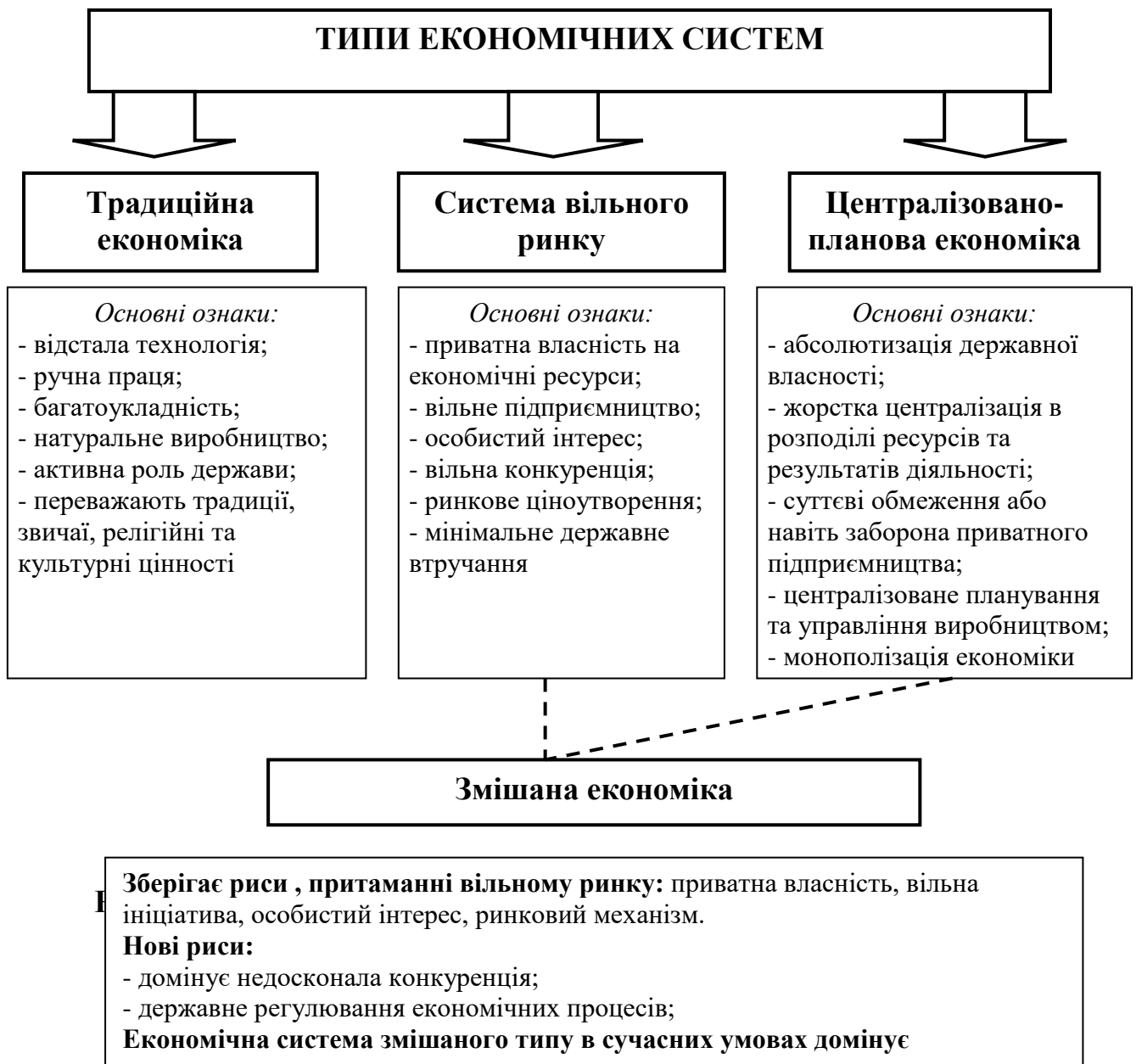

Рисунок 1.5 – Типи економічних систем

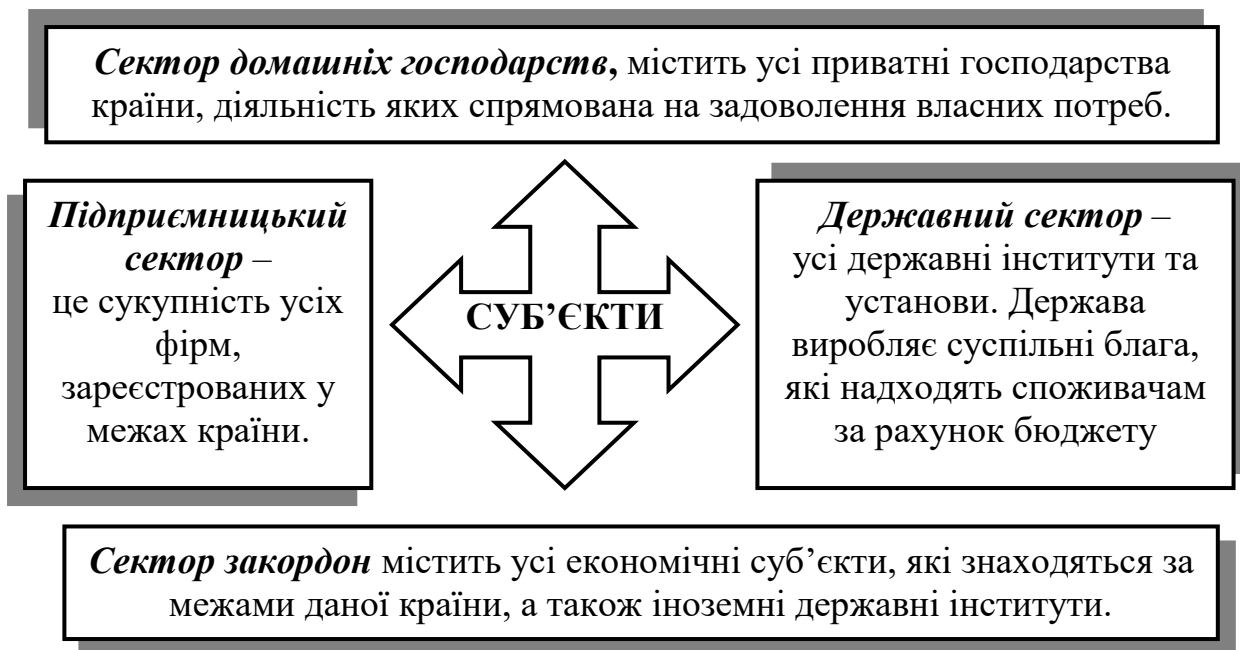

Рисунок 1.6 – Суб'єкти макроекономічного аналізу

Рисунок 1.7 – Методи макроекономічного аналізу

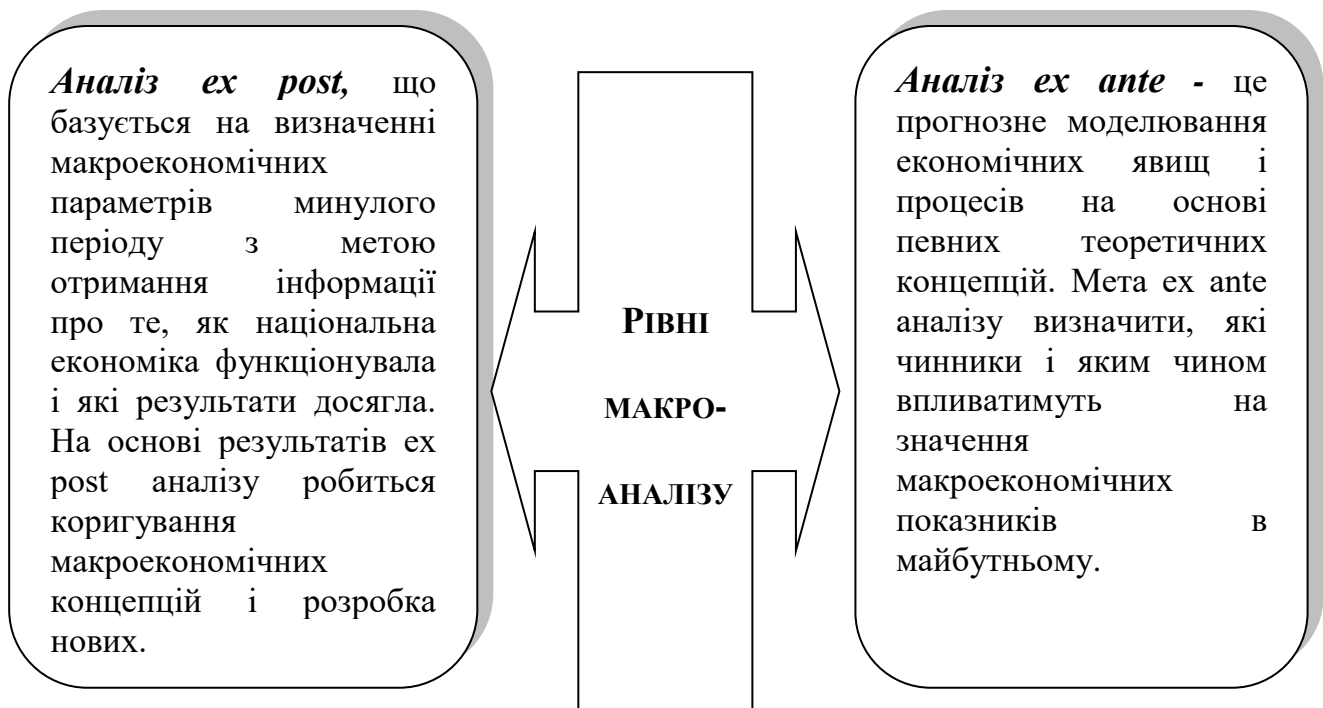

Рисунок 1.8 – Рівні макроекономічного аналізу

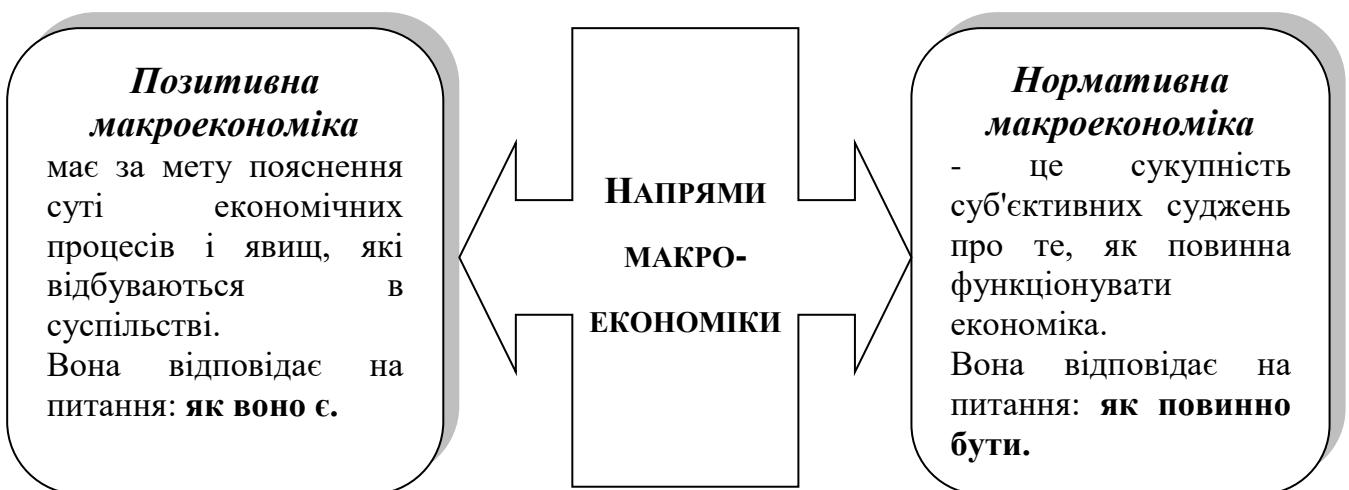

Рисунок 1.9 – Напрями макроекономічного аналізу

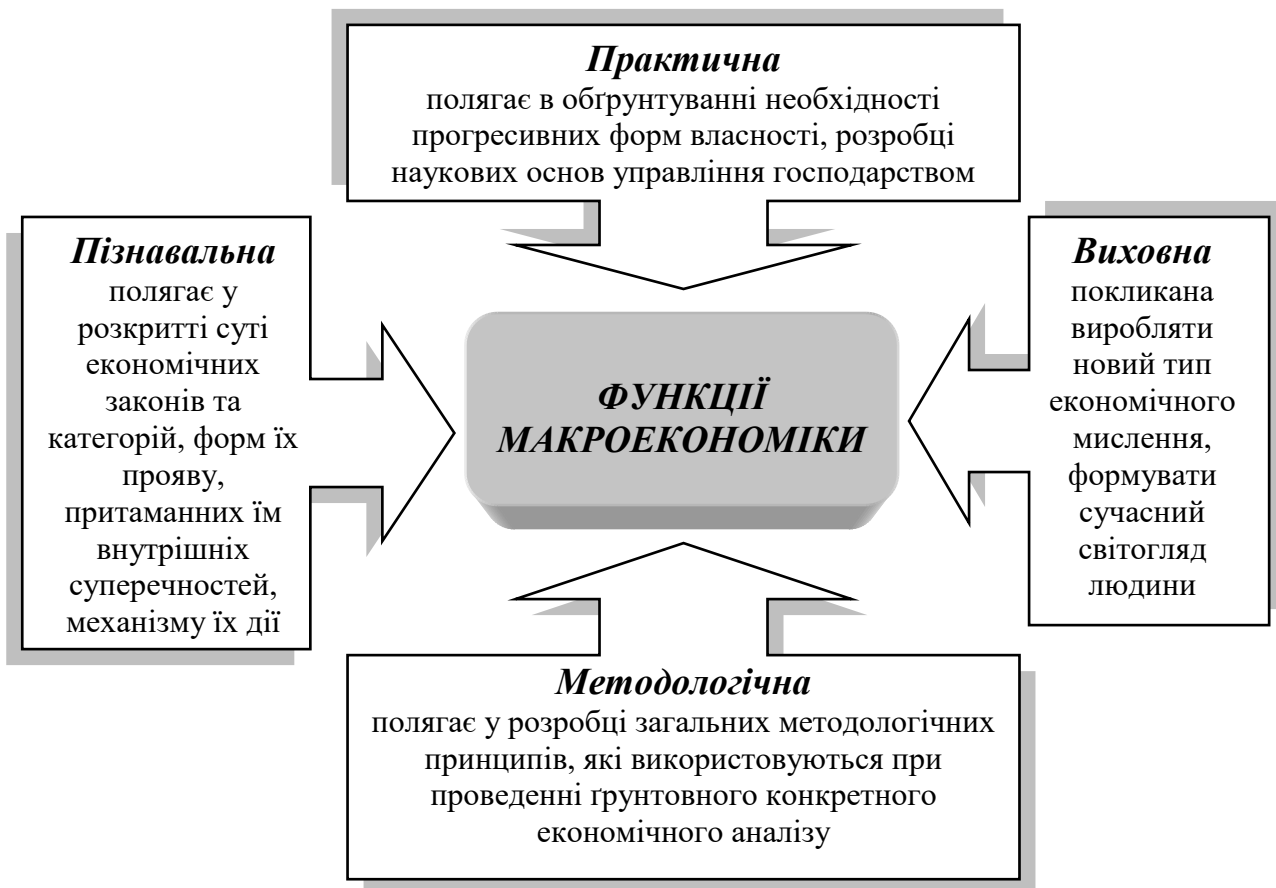

Рисунок 1.10 – Функції макроекономіки

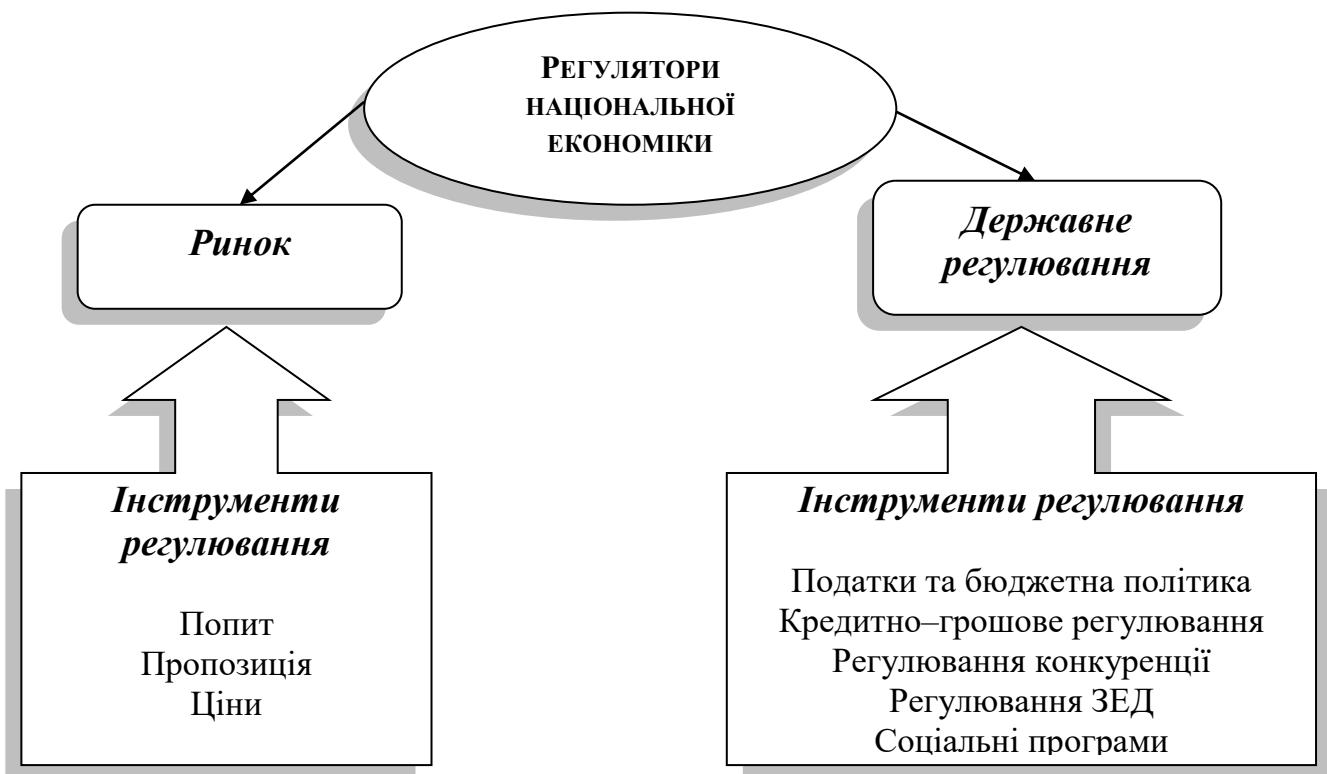

Рисунок 1.11 – Регулятори національної економіки

Завдання та інструменти економічної політики

- Досягнення збалансованості економічного розвитку.
- Стимулювання економічного зростання.
- Підтримання високого рівня зайнятості та зменшення безробіття.
- Стимулювання інфляції.
- Забезпечення стабільності національної валюти.
- Регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Рисунок 1.12 – Завдання та інструменти економічної політики

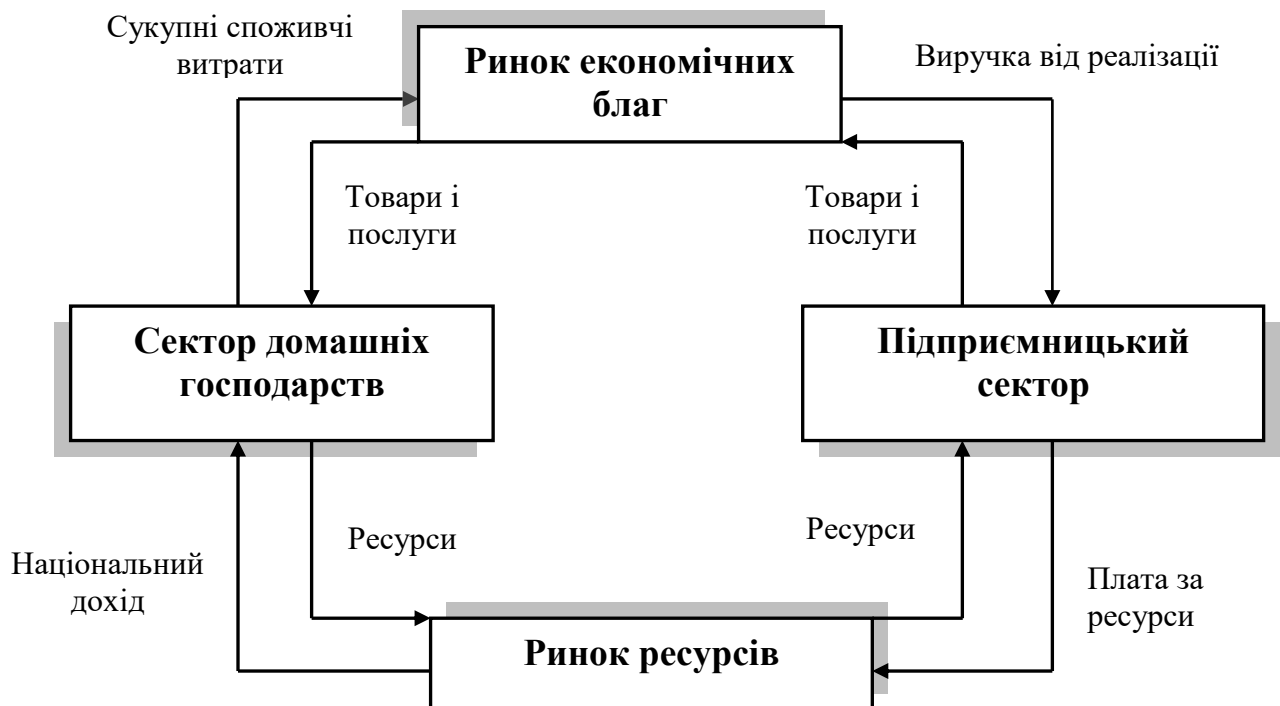

Рисунок 1.13 – Проста модель кругових потоків

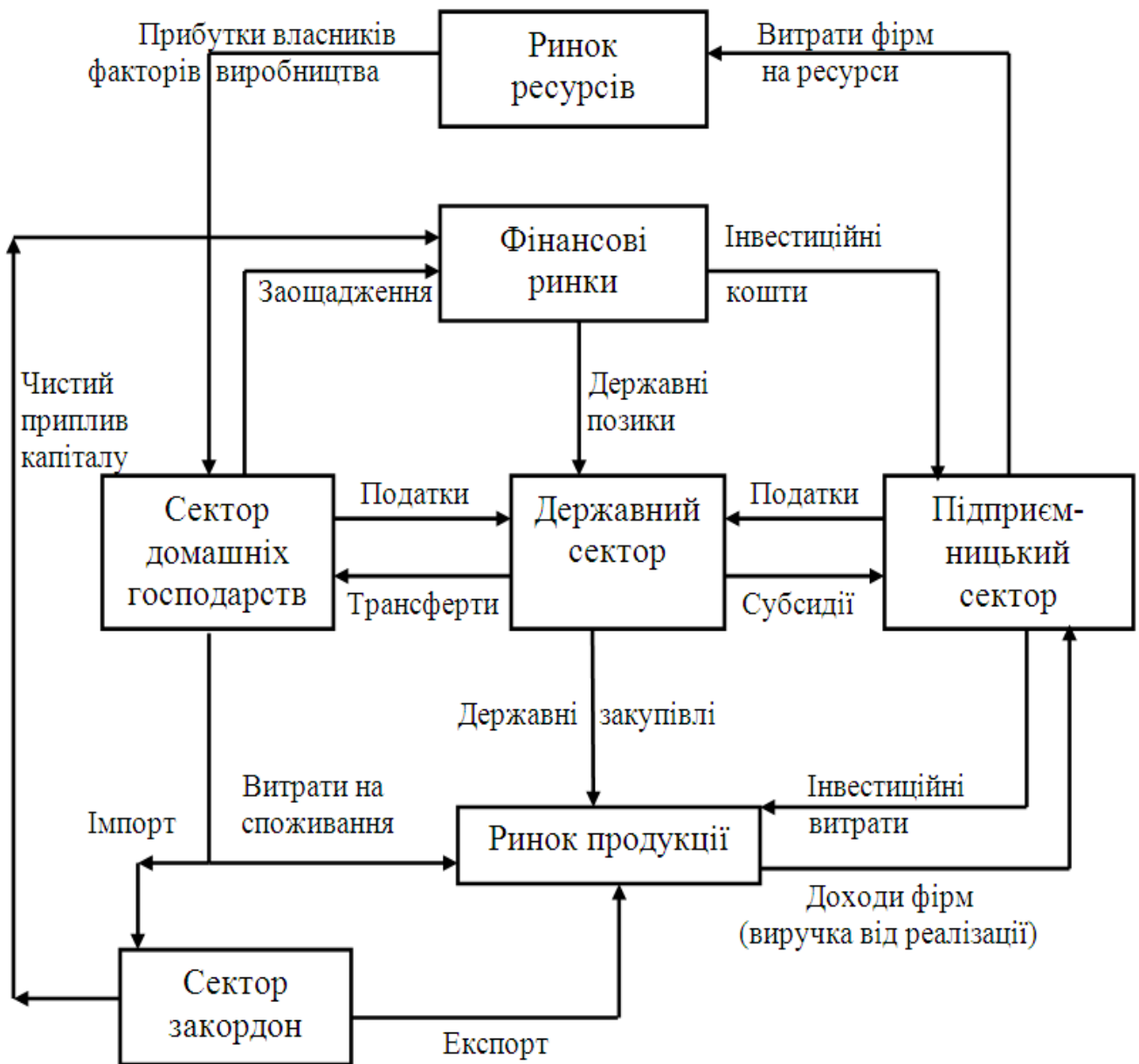

Рисунок 1.14 – Повна модель кругових потоків

ГЛОСАРІЙ

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Макроекономіка	частина економічної теорії, яка досліджує суть, результати та наслідки спільної економічної діяльності всіх учасників народного господарства
Економічна система	певним чином упорядкована система зв'язків між виробниками та споживачами матеріальних та нематеріальних благ і послуг
Агрегати	показники, які відображають сукупність специфічних економічних одиниць так, ніби ті складають одне ціле
Економічна модель	формалізований опис економічного процесу або явища, структура якого визначається його об'єктивними властивостями та суб'єктивним цільовим характером дослідження
Аналіз	метод дослідження, при якому об'єкт дослідження розкладається на складові частини, кожна з яких вивчається окремо
Синтез	метод дослідження, який базується на поєднанні різних елементів об'єкта в єдине ціле з урахуванням взаємозв'язків між ними
Індукція	рух думки від конкретного до всезагального, від знання нижчого ступеня до знання вищого ступеня
Дедукція	рух думки від загального до одиничного
Наукова абстракція	метод поглибленого пізнання реальних економічних процесів шляхом виділення основних, найсуттєвіших сторін певного явища і очищення його від усього неістотного, випадкового
Моделі	математичні рівняння, які відображають реальні економічні процеси у абстрактному та спрощеному вигляді
Економіко-математичне моделювання	один із системних методів дослідження, який дозволяє у формалізованій формі визначити причини змін економічних явищ, закономірності цих змін, та їх наслідки, а також дає можливість прогнозування економічних процесів

Категорія, поняття	Тлумачення
Змінні запасу	вимірюються лише в конкретний момент часу і характеризують стан об'єкта дослідження на визначену дату – початок або кінець року та ін.
Змінні потоку	характеризують економічний процес, який відбувається безперервно і вимірюються в одиницях на певний період часу
Екзогенні величини	величини, що знаходяться поза моделлю (технологія виробництва, характер поведінки економічних суб'єктів на кожному з ринків)
Ендогенні величини	величини, що визначаються в результаті розв'язання моделі (величина реального національного доходу, рівень зайнятості, ставка реальної заробітної плати, рівень цін)
Ex post аналіз	базується на визначенні макроекономічних параметрів минулого періоду з метою отримання інформації про те, як національна економіка функціонувала і які результати досягла
Ex ante аналіз	прогнозне моделювання економічних явищ та процесів на основі певних теоретичних концепцій
Позитивна економікс	має справу з фактами та вільна від суб'єктивних міркувань (відповідає на питання «що є?»)
Нормативна економікс	має справу з оцінними міркуваннями відносно того, якою повинна бути економіка або яку конкретну політичну акцію треба рекомендувати, базуючись на певних економічних теоріях або економічних відносинах (відповідає на питання «що має бути?»)
Економічна політика	сукупність економічних ідей, цілей та завдань, а також цілеспрямованих дій держави на господарські процеси на макро- і мікрорівнях з метою створення й удосконалення рамкових умов економічного розвитку в межах обраного суспільного ладу
Монетарна (кредитно-грошова) політика	політика регулювання грошової маси в обігу й удосконалення кредитної сфери
Фіскальна політика	бюджетна політика, яка проводиться шляхом маніпуляції державними доходами та видатками

**ТЕМА 2. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ В СИСТЕМІ
НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ**

КЛЮЧОВІ СЛОВА ТА ТЕРМІНИ

Економічний потенціал
Національне багатство
Система національних рахунків
Валовий випуск
Валовий національний продукт (ВНП)
Валовий внутрішній продукт (ВВП)
Чистий внутрішній продукт (ЧВП)
Національний дохід (НД)
Особистий дохід (ОД)
Дохід кінцевого використання (ДКВ)
Додана вартість
Проміжна продукція
Кінцева продукція
Особисті споживчі витрати
Валові приватні інвестиції
Чисті приватні інвестиції

Державні витрати
Чистий експорт
Заробітна плата
Рента
Відсоток
Амортизація
Непрямі податки
Прибуток
Прибуток корпорації
Податок від прибутку корпорації
Дивіденди
Нерозподілений прибуток корпорації
Трансфертні платежі
Внески на соціальне страхування
Індивідуальні податки
Потенційний ВВП
Фактичний ВВП
Дефлятор ВВП

ВІЗУАЛЬНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ЗМІСТУ

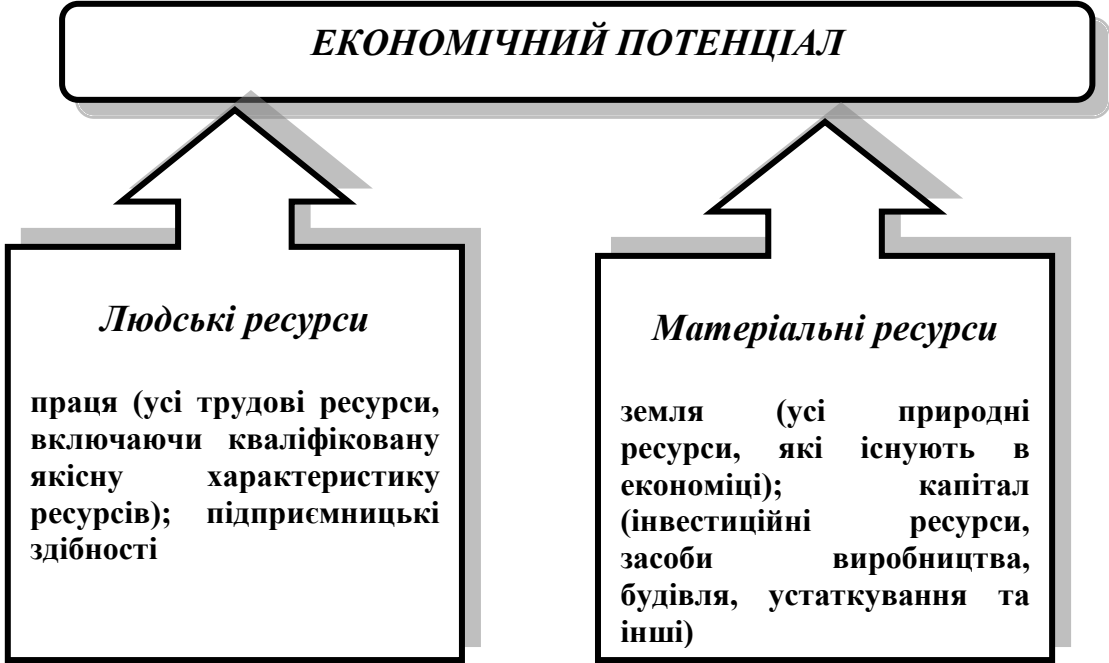

Рисунок 2.1 – Класифікація економічного потенціалу

Рисунок 2.2 – Структура національного багатства

Групування макроекономічних показників		
Група показників	Найважливіші показники	Показники служать для визначення
1. Показники загальнонаціонального розвитку	НБ – національне багатство; ВСП – валовий суспільний продукт; ПП – проміжна продукція; КП – кінцева продукція; НД – національний дохід; ВНП – валовий національний продукт; ВВП – валовий внутрішній продукт; ЧВП – чистий внутрішній продукт; ОД – особистий дохід; ДКВ – дохід кінцевого використання	а) потенціального та реального багатства країни; б) загального обсягу виробництва та його динаміки; в) кінцевих результатів виробництва
2. Показники, які характеризують технічний рівень виробництва	- обсяг виробничих фондів; - інвестиції; - коефіцієнт поновлення та вибуття виробничих фондів; - фондівдача; - фондоємність; - матеріалоємність	- промислового потенціалу країни; - темпів розвитку та поновлення виробничого потенціалу; - технічного рівня виробництва; - ефективності використання виробничих фондів та матеріальних ресурсів; - рівня наукоємності виробництва
3. Показники, які характеризують трудові відносини та їх використання	- загальна кількість трудових ресурсів - зайнятість - продуктивність праці - трудоємність - норма безробіття	- трудового потенціалу країни; - рівня безробіття та зайнятості; - ефективності використання трудових ресурсів; - безробіття та оцінки зайнятості
4. Показники формування та використання фінансових ресурсів	- рівень цін; - індекс цін; - інфляція; - номінальна та реальна відсоткова ставка	- середнього рівня цін - рівня інфляції - характеристики витрат використання грошових засобів

Рисунок 2.3 – Загальні макроекономічні показники

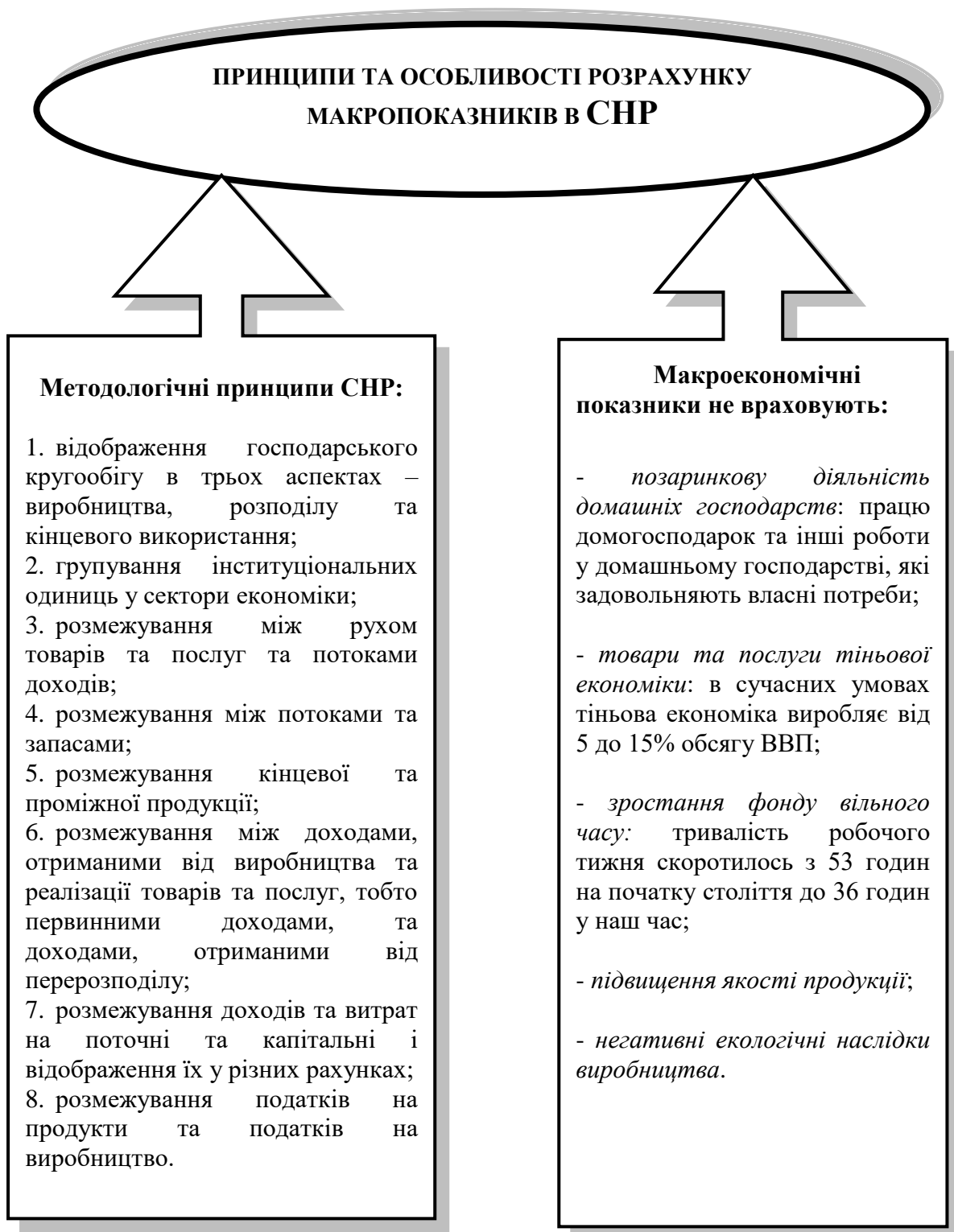

Рисунок 2.4 – Принципи та особливості розрахунку показників СНР

**ОСНОВНІ
ПОКАЗНИКИ, ЯКІ
РОЗРАХОВУЮТЬСЯ
НА ОСНОВІ СНР**

ВАЛОВИЙ ВИПУСК
ВАЛОВИЙ ВНУТРІШНІЙ ПРОДУКТ
ЧИСТИЙ ВНУТРІШНІЙ ПРОДУКТ
ВАЛОВИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОХІД
ВАЛОВИЙ НАЯВНИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОХІД
ЧИСТИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОХІД

Рисунок 2.5 – Основні показники СНР

Видатки: вимірювання ВВП (ВНП) за сумою витрат <i>(Метод потоку витратків)</i>		Розподіл: вимірювання ВВП (ВНП) за сумою доходів <i>(Метод потоку доходів)</i>	
Особисті споживчі витрати	3548	Амортизація	555
Валові приватні внутрішні інвестиції	1432	Непрямі податки	200
Державні закупки товарів та послуг	1060	Заробітна платня	3551
Чистий експорт	102	Рентні платежі	525
ВВП	6142	Відсотки	428
Амортизаційні відрахування	- 555	Доходи від некорпоративного бізнесу	179
ЧВП	5587	Податки на прибутки корпорацій	159
Непрямі податки	- 200	Дивіденди	111
Національний дохід	5387	Нерозподілений прибуток корпорацій	434
Внески на соціальне страхування	- 289	ВВП	6142
Подати на прибутки корпорацій	- 159		
Нерозподілений прибуток корпорацій	- 434		
Трансфертні платежі	+ 245		
Особистий дохід	4750		
Індивідуальні податки	- 780		
Дохід кінцевого використання	3970		

Рисунок 2.6 – Умовна модель системи національних рахунків

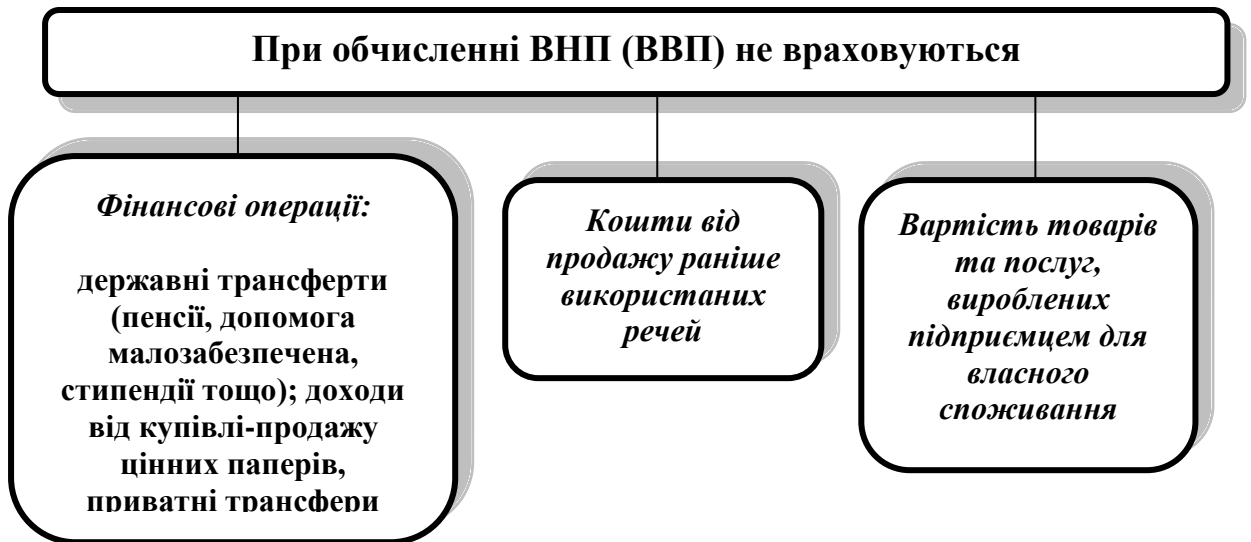

Рисунок 2.7 – Операції, що не враховуються при розрахунку ВВП (ВВП)

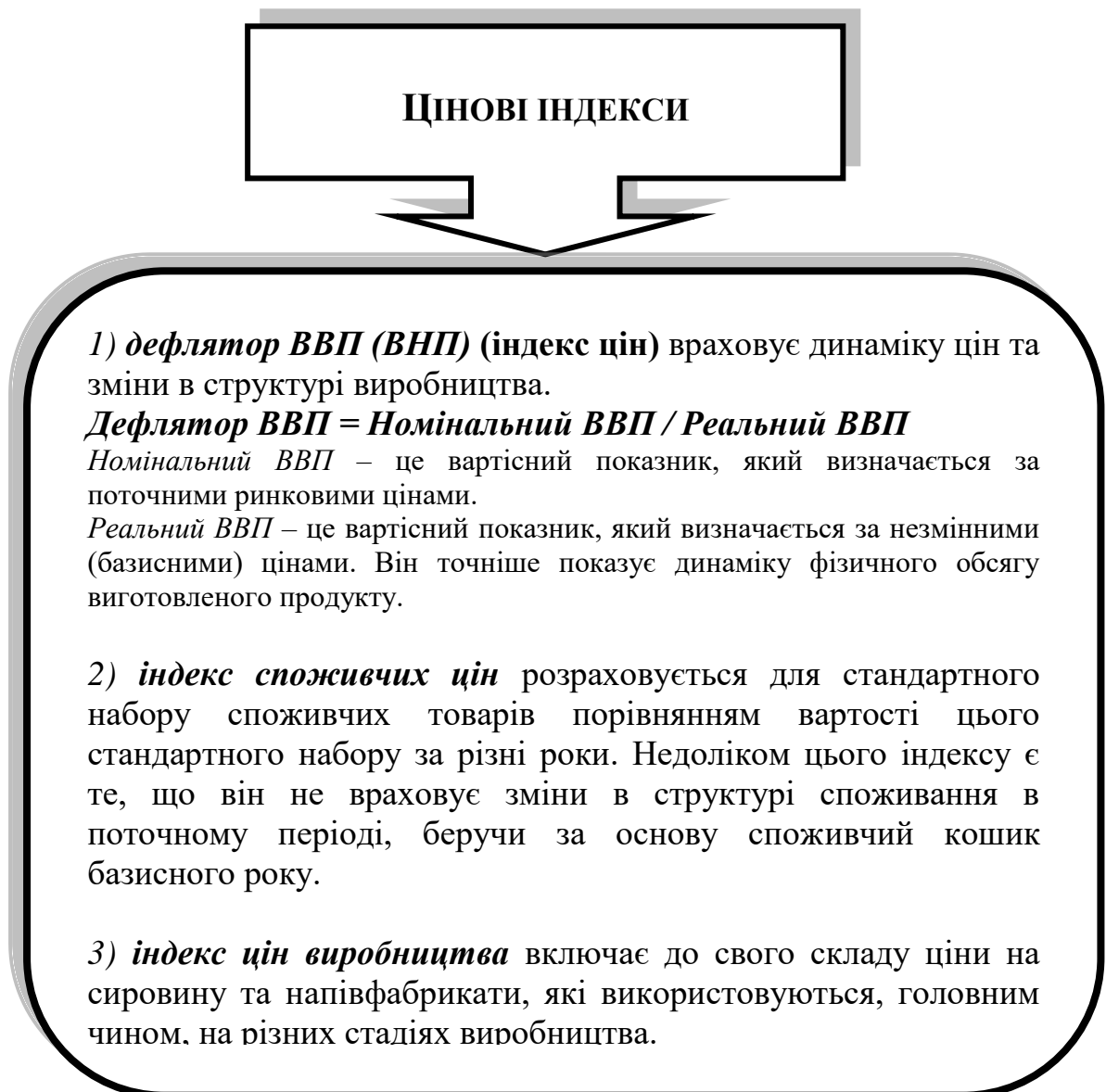

Рисунок 2.8 – Види цінових індексів

ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Згідно методу витрат до складу **ВВП** входять такі компоненти:

1. **Особисті споживчі витрати (C).**
2. **Валові приватні інвестиції (Ig)** складаються з амортизації та чистих інвестицій
3. **Державні витрати (G)** (державні закупки товарів та послуг).
4. **Чистий експорт (NE)** – це різниця між обсягами експорту та імпорту. Він може бути від’ємною величиною.

$$ВВП = C + I_g + G + NE$$

Обчислення **ВВП** за доходами включає такі елементи:

1. **Заробітна плата (доходи від праці) (W)**
2. **Рента (R)**
3. **Відсоток за капітал (i)**
4. **Амортизація (A)**
5. **Непрямі податки (T_n)**
6. **Прибуток (p)**, який отримують власники одноосібних господарств (*p*₁ - некорпоративний прибуток) та корпорації (*p*₂ - корпоративний прибуток).
*Некорпоративний прибуток (p*₁*)* – це прибуток підприємств, які знаходяться в особистій та родинній власності, доходи самостійних робітників.
*Прибуток корпорацій (p*₂*)* складається з 3-х частин:
 - 1) податки на прибуток корпорацій, які йдуть в держбюджет;
 - 2) дивіденди, які сплачуються акціонерам;
 - 3) нерозподілений прибуток корпорацій, призначений для фінансування капіталовкладень.

$$ВВП = W + R + i + A + T_n + p$$

ВВП, розрахований методом витрат повинен дорівнювати ВВП, розрахованому методом доходів.

ЧВП являє собою валовий національний продукт, з якого вилучено вартість засобів виробництва, зношених у процесі виготовлення продукції (амортизаційні відрахування)

$$ЧВП = ВВП - A$$

Національний дохід (НД) – це дохід, який визначається шляхом вилучення з вартості чистого внутрішнього продукту непрямих податків.

$$НД = ЧВП - T_n$$

або як сума факторних доходів від праці, землі та капіталу за рік.

$$НД = заробітна плата (W) + відсоток (i) + рента (R) + прибуток (p)$$

Особистий дохід (ОД) – це дохід, який отримують домогосподарства протягом року. Він розподіляється на споживання, заощадження і сплату податків.

$$ОД = НД - виплати на соціальне страхування - податок на прибуток корпорацій - нерозподілений прибуток корпорацій + трансфертні платежі$$

Дохід кінцевого використання (ДКВ) – це частина особистого доходу, яка залишається сектору домашніх господарств після сплати індивідуальних податків. Дохід кінцевого використання розподіляється на споживання та заощадження.

$$ДКВ = ОД - індивідуальні податки$$

ГЛОСАРІЙ

Категорія, поняття	Тлумачення
Система національних рахунків (СНР)	міжнародний стандарт оцінки основних економічних показників країни, система взаємопов'язаних показників розвитку економіки на макрорівні.
Валовий національний продукт (ВНП)	сукупна ринкова вартість усього обсягу кінцевого виробництва товарів та послуг в економіці за рік.
Валовий внутрішній продукт (ВВП)	сукупна ринкова вартість усього обсягу кінцевого виробництва товарів та послуг створених національною економікою за рік
Чистий внутрішній продукт	валовий внутрішній продукт, з якого вилучено вартість засобів виробництва, зношених у процесі виготовлення продукції
Національний дохід	сума факторних доходів від праці, землі та капіталу за рік
Особистий дохід	дохід, який отримують домогосподарства протягом року
Дохід кінцевого використання	частина особистого доходу, яка залишається сектору домашніх господарств після сплати індивідуальних податків

Категорія, поняття	Тлумачення
Додана вартість	вартість, яка створена у процесі виробництва на конкретному підприємстві і яка охоплює реальний внесок підприємства у створенні вартості конкретного продукту (заробітна плата, прибуток, амортизація).
Валовий випуск	сумарна вартість всіх товарів та послуг, вироблених економікою країни за певний проміжок часу.
Проміжна продукція	товари та послуги, які проходять подальшу переробку або перепродаються декілька разів перш ніж потраплять до кінцевого споживання (сировина, матеріали, паливо, електроенергія та інші)
Кінцева продукція	товари та послуги, які купуються споживачами для кінцевого використання, а не для перепродажу.
Номінальний ВВП	вартісний показник, який визначається за поточними ринковими цінами.
Реальний ВВП	вартісний показник, який визначається за незмінними (базисними) цінами.
Чистий експорт	різниця між обсягами експорту й імпорту
Заробітна плата	грошова винагорода за працю робітників і службовців, яка включає основну заробітну платню, додаткові виплати до заробітної платні, виплати на соціальне забезпечення, соціальне страхування.
Рента	доходи, які отримують домашні господарства за здані в оренду землі, приміщення, житло та ін.
Амортизація	інвестиції на заміщення капіталу, який був зношений у процесі виробництва протягом року
Трансфертні платежі	виплати індивідам, що не обумовлюються безпосередньою їхньою участю в суспільному виробництві
Відсоток	доходи від грошового капіталу, заощаджуваного домашніми господарствами
Непрямі податки	встановлюються в цінах товарів та послуг, їхній розмір для окремого платника не залежить прямо від його доходів

ТЕМА 3. РИНОК ПРАЦІ

КЛЮЧОВІ СЛОВА ТА ТЕРМІНИ

Ринок праці
Суб'єкти ринку робочої сили
Попит на робочу силу
Пропозиція робочої сили
Ціна попиту на робочу силу
Ціна пропозиції робочої сили
Гнучкий ринок робочої сили
Зайнятість
Повна зайнятість
Неповна зайнятість

Безробіття
Рівень безробіття
Природна норма безробіття
Фрикційне безробіття
Структурне безробіття
Циклічне безробіття
Інституціональне безробіття
Закон Оукена
Крива Лоренца
Коефіцієнт Джині

ВІЗУАЛЬНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ЗМІСТУ

Рисунок 3.1 – Соціально-економічні умови існування ринку робочої сили

Рисунок 3.2 – Попит та пропозиція на ринку робочої сили

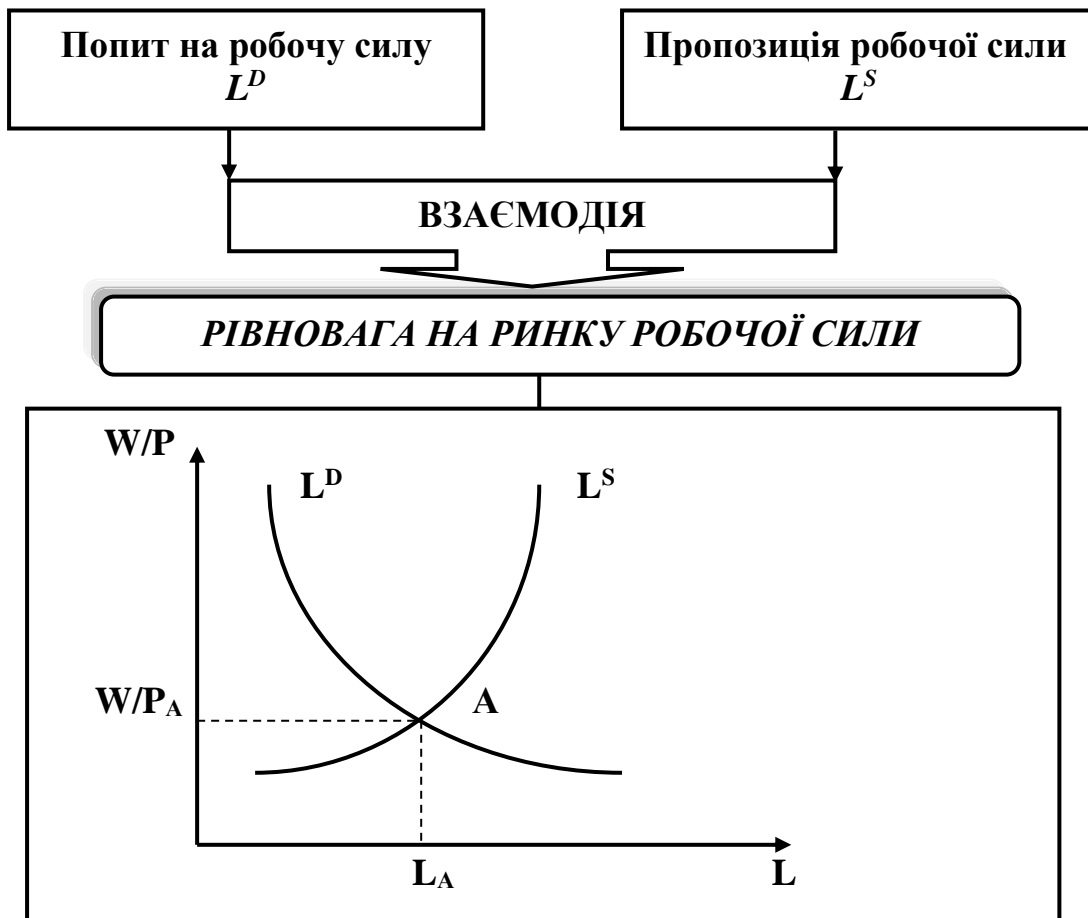

Рисунок 3.3 – Рівновага на ринку робочої сили

Рисунок 3.4 – Основні чинники, що визначають характер та структуру сучасного ринку робочої сили

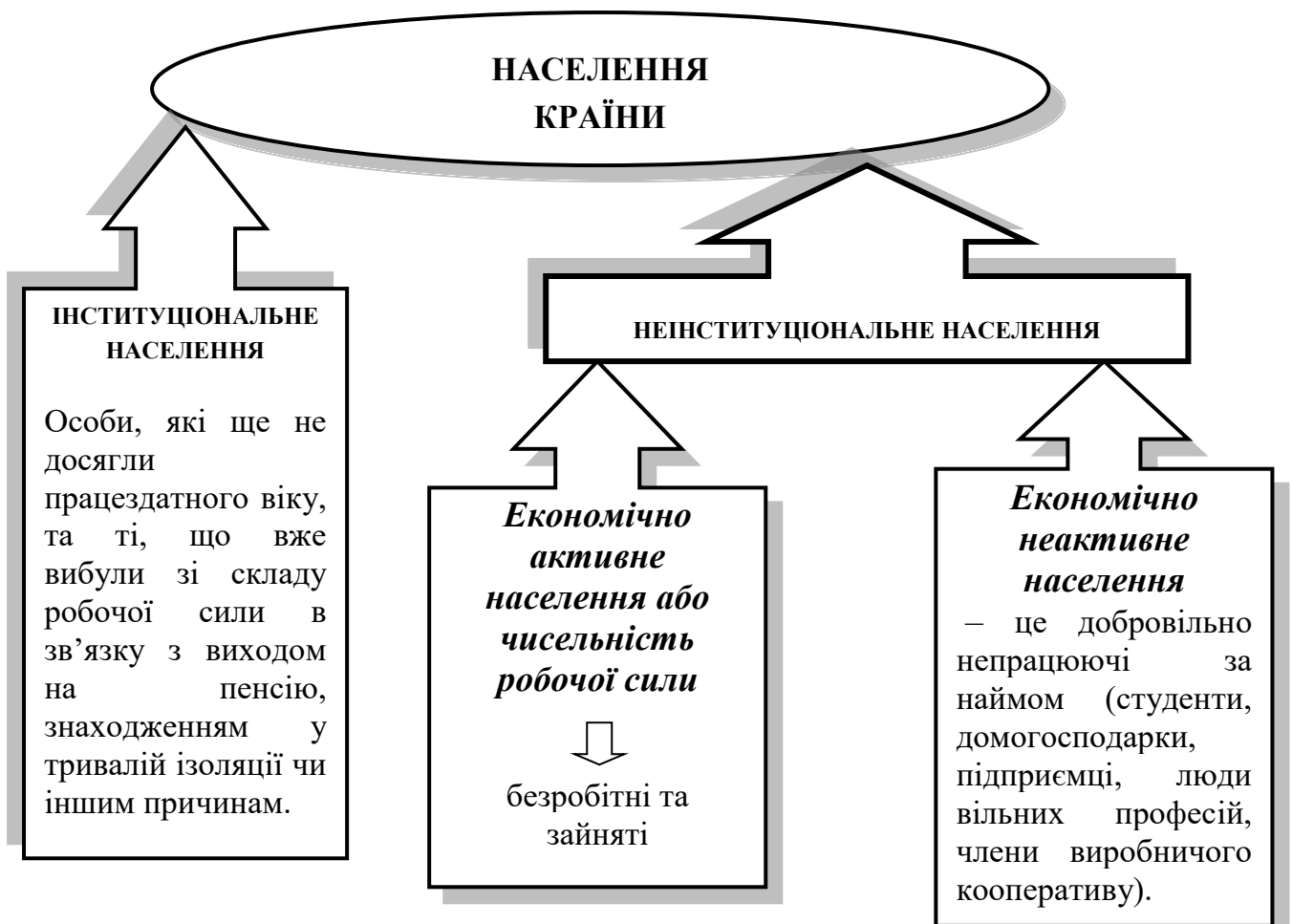

Рисунок 3.5 – Класифікація населення за стандартом МОП

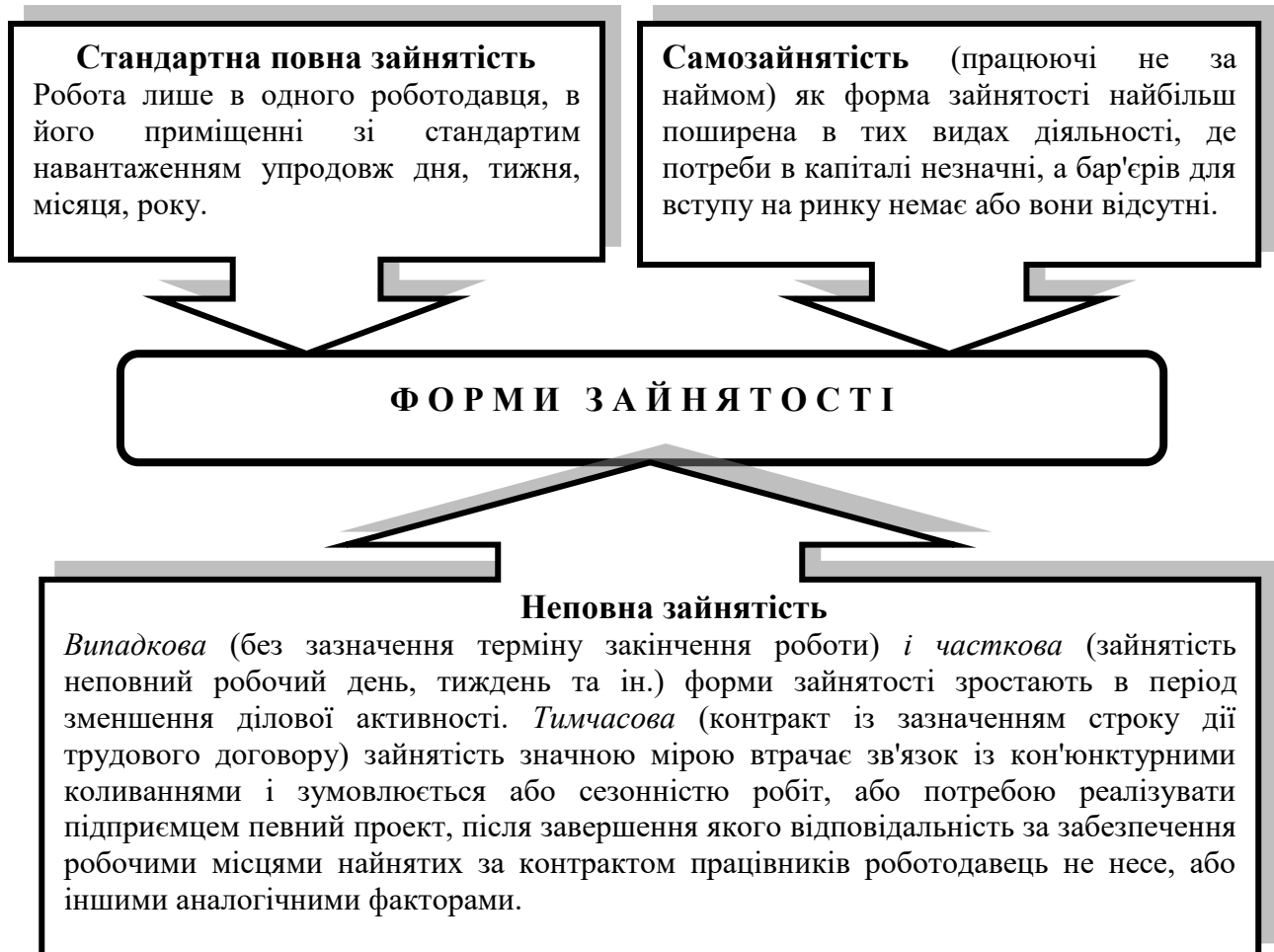

Рисунок 3.6 – Форми зайнятості

ПІДХОДИ ДО ПОЯСНЕННЯ ПРИЧИН БЕЗРОБІТТЯ		
<p>Класичний підхід до проблеми безробіття, з якою пов'язують Д. Рікардо, Дж. Мілля, А. Маршалла та інших економістів XIX ст., базується на тому, що ринок має достатню здатність для ефективної координації усіх процесів, що відбуваються в галузі зайнятості, для забезпечення повного використання ресурсів праці. Безробіття викликане надто високою заробітною платнею, що породжує надлишок пропозиції праці.</p>	<p>Кейнсіанський підхід до проблем безробіття, сформований в основному у 30-і роки XX ст. За цією теорією безробіття виникає через недостатній сукупний попит. Кейнс вважав, що впливати на сукупний попит та рівень безробіття, можна шляхом впливу державної політики, що спирається на інструменти фіскальної політики.</p>	<p>Монетаристська теорія зайнятості має спільні ідеї з класичною. Прихильники монетаризму (М. Фрідмен) намагались відновити регулюючий потенціал ринку, його можливості забезпечити високий ступінь макроекономічної стабільності. Державний вплив повинен бути більш гнучким і обмежуватися: створенням гнучкою системою освіти, масовим розповсюдженням інформації, стимулюванням міжрегіональних переливів робочої сили і т.п.</p>

Рисунок 3.7 – Концепції безробіття

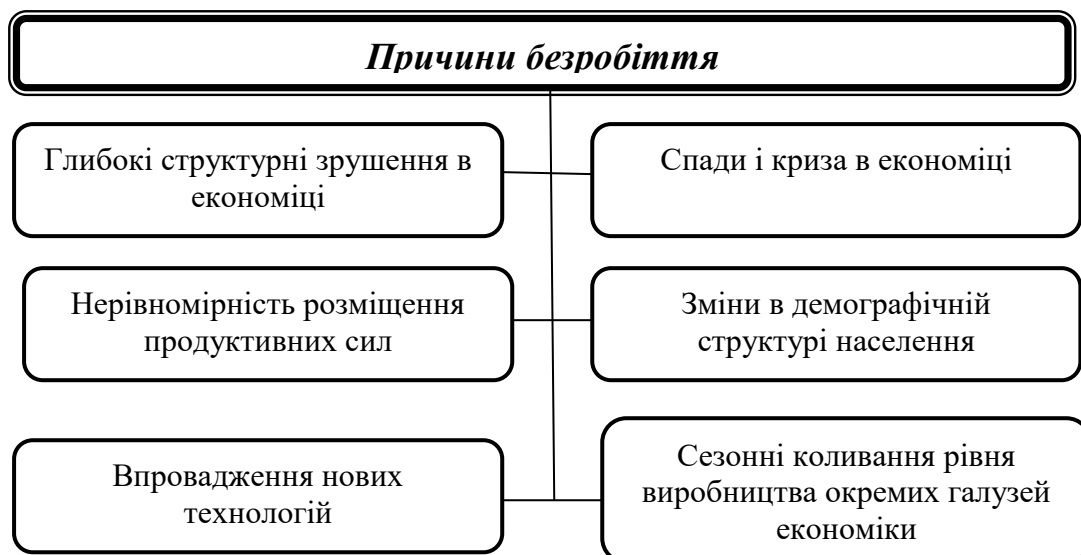

Рисунок 3.8 – Причини безробіття

Економічні наслідки	Соціальні наслідки
1. Недовикористання робочої сили та недовиробництво валового національного продукту. 2. Відставання реального виробленого валового національного продукту від потенціального валового національного продукту. 3. Чим вищий рівень безробіття, тим більше відставання ВВП. 4. Нерівномірний розподіл витрат безробіття серед різних груп: більш високий рівень безробіття у некваліфікованих працівників, серед молоді та чоловіків	1. Втрата кваліфікації. 2. Втрата почуття самоповаги. 3. Спад моральних устоїв. 4. Розлад у родині. 5. Суспільний та політичний безлад

Рисунок 3.9 – Економічні та соціальні наслідки безробіття

ФРИКЦІЙНЕ БЕЗРОБІТТЯ	Тимчасове безробіття, яке пов'язане з добровільним чи вимушеним пошуком або очікуванням роботи.
СТРУКТУРНЕ БЕЗРОБІТТЯ	Вивільнення робочої сили під впливом структурних зрушень в економіці, які змінюють попит на окремі професії та спеціальності, а отже, пропозицію робочої сили щодо них.
ЦИКЛІЧНЕ БЕЗРОБІТТЯ	Вивільнення робочої сили, викликане загальним спадом виробництва, тобто тією фазою економічного циклу, яка пов'язана з кризовими явищами в економіці, скороченням сукупного попиту, відповідним скороченням зайнятості та зростанням безробіття.
ТЕХНОЛОГІЧНЕ БЕЗРОБІТТЯ	Є близьким за змістом до структурного. Воно пов'язане з вивільненням працівників, зумовленим впровадженням нової, як правило автоматизованої, техніки та технології.
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ БЕЗРОБІТТЯ	Безробіття, пов'язане з функціонуванням самих інститутів ринку робочої сили та чинниками, які впливають на попит та пропозицію на ньому (неповна інформація про вакансії, завищений рівень допомоги по безробіттю, високий гарантований рівень мінімальної зарплати, занижені податки на доходи та ін.).
СЕЗОННЕ БЕЗРОБІТТЯ	Зумовлене нерівномірністю зайнятості у зв'язку зі специфічними умовами виробництва у певних галузях, що визначаються дією біологічних та кліматичних чинників.
МОЛОДІЖНЕ БЕЗРОБІТТЯ	Спостерігається серед молоді, що вперше виходить на ринок праці і не може отримати роботу.
РЕГІОНАЛЬНЕ БЕЗРОБІТТЯ	Виникає під впливом історичних, демографічних і соціально-психологічних чинників.
ВІДКРИТЕ БЕЗРОБІТТЯ	Це така ситуація в економіці, за якої індивід визнає, що він позбавлений роботи і реєструється в службі зайнятості.
ПРИХОВАНЕ БЕЗРОБІТТЯ	Пов'язане з наявністю людей, які припинили пошук роботи. Цією формою безробіття охоплюються групи здатних до найманої праці людей, яким властива значна свобода дій при прийнятті рішення стосовно участі на ринку праці.

Рисунок 3.10 – Форми безробіття

Природний рівень безробіття – рівень безробіття, який відповідає рівню повної зайнятості в економіці. Як правило, він складає 6-8 % від загальної чисельності трудових ресурсів.

Закон Оукена визначає зв'язок між нормою безробіття та величиною зростання ВВП.

Загальні положення закону Оукена

1. Щорічний приріст реального ВВП на рівні біля 2,7 % стримує долю безробітних на постійному рівні.
2. Кожні 2 %, на які реальний обсяг виробництва перевищує свій природний рівень, скорочують рівень безробіття на 1 %, порівняно з природним рівнем безробіття. Кожні 2 % скорочення реального національного обсягу виробництва нижче природного рівня збільшують рівень безробіття на 1 %, порівняно з природним рівнем.

Рисунок 3.11 – Загальні положення закону Оукена

Рисунок 3.12 – Державне регулювання ринку робочої сили

Рисунок 3.13 – Методи державного забезпечення зайнятості

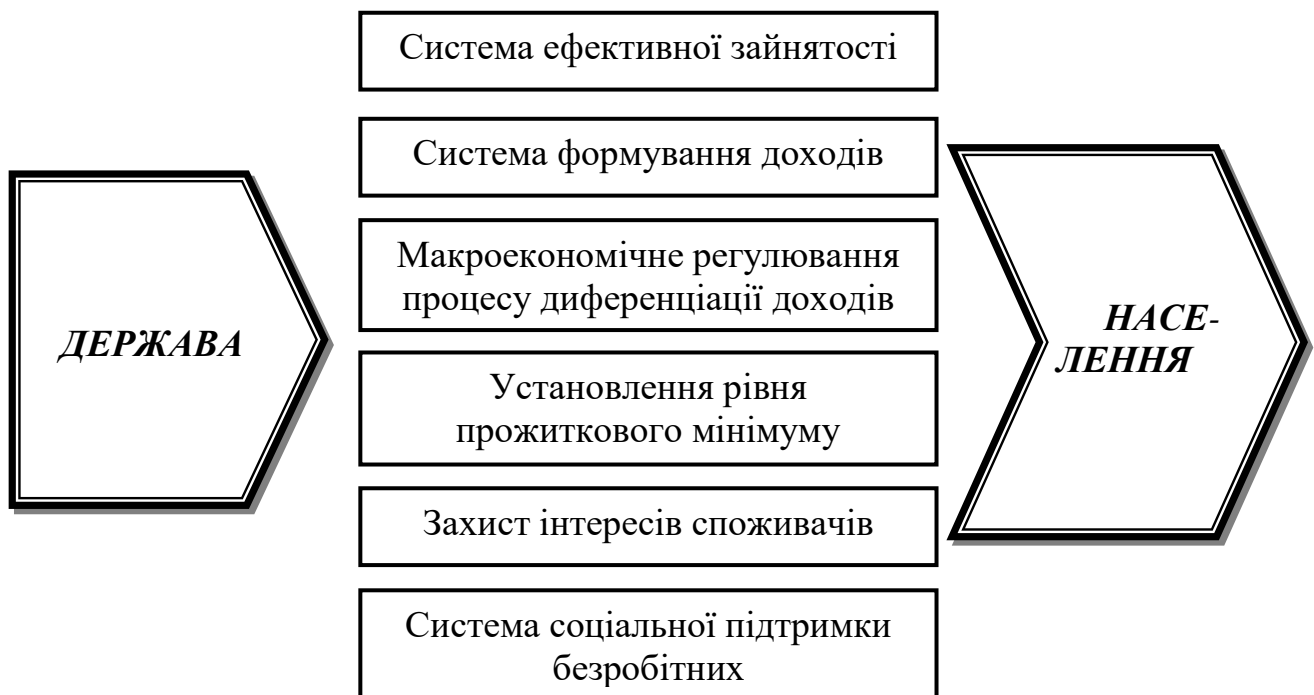

Рисунок 3.14 – Система соціального захисту громадян в умовах ринку

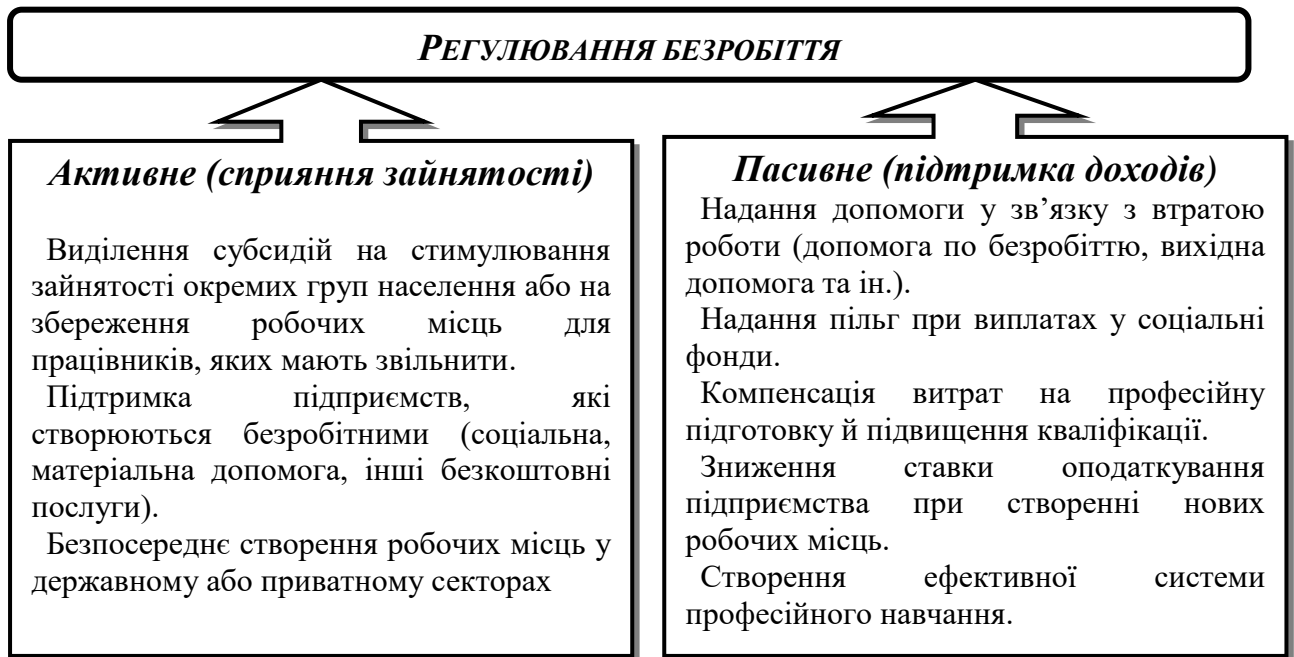

Рисунок 9.15 – Державні програми зайнятості

ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Рівень фактичного безробіття (u) обчислюється як частка офіційно зареєстрованих безробітних (F) до загальної кількості людей, які можуть та бажають працювати (R):

$$u = F / R * 100 \%$$

Загальний рівень трудових ресурсів (R) складається з двох груп населення: працюючих (L) та безробітних (F)

$$R = L + F$$

Закон Оукена: якщо фактичний рівень безробіття перевищує природний рівень на 1%, то відставання фактичного обсягу ВВП від потенційного ВВП складає 2,5%.

ГЛОСАРІЙ

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Ринок праці	система економічних механізмів, норм та інститутів, які забезпечують відтворення робочої сили та її використання
Суб'єкти ринку робочої сили	домогосподарства, профспілки, держава, підприємства
Попит на робочу силу	платоспроможна потреба працедавців у трудових послугах працівників певних професій і кваліфікації, визначається загальним обсягом сукупного попиту в економіці і технічним оснащенням виробництва
Пропозиція робочої сили	різноманітність та якість трудових послуг, які пропонуються для реалізації; визначається рівнем заробітної платні, податковою системою, впливом профспілок та іншими чинниками
Ціна попиту на робочу силу	максимально допустима з точки зору підприємця ставка заробітної платні для найманих працівників
Ціна пропозиції робочої сили	мінімальна ставка заробітної платні, що задовольняє тих, хто наймається на роботу
Зайнятість як економічна категорія	сукупність економічних, правових, соціальних, національних відносин, пов'язаних із забезпеченням працездатного населення робочими місцями та його участю в суспільно корисній діяльності, що приносить дохід
Зайнятість як економічна проблема	кількісне співвідношення між працездатним населенням і працюючим, що характеризує рівень використання трудових ресурсів суспільства та ситуацію на ринку робочої сили
Неповна зайнятість	неспроможність національної економіки внаслідок певних обставин досягти належного обсягу виробництва.
Повна зайнятість	використання усіх наявних ресурсів для виробництва товарів та послуг, включаючи такий ресурс як робоча сила.
Потенційний ВВП	обсяг національного виробництва при повній зайнятості
Фактичний ВВП	обсяг виробництва благ при наявності безробіття
Безробіття	соціально-економічне явище, при якому частина робочої сили (економічно активного населення) не зайнята у виробництві товарів та послуг.
Рівень безробіття	відсоток робочої сили, що не має роботи на даний момент часу.
Природна норма безробіття	норма безробіття, за якої досягається довготривала рівновага за умови, що темп інфляції дорівнює очікуваному темпу зростання цін
Фрикційне безробіття	безробіття, пов'язане з добровільною зміною працівниками місця роботи і тимчасовим звільненням.

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Структурне безробіття	безробіття, що спричинене змінами у структурі попиту на споживчі товари та в технологіях виробництва.
Циклічне безробіття	безробіття, що пов'язане з короткостроковим економічним коливанням відхилення фактичного рівня безробіття від природного.
Інституціональне безробіття	безробіття, пов'язане з функціонуванням інститутів ринку робочої сили та чинниками, які впливають на попит та пропозицію на ньому (неповна інформація про вакансії, завищений рівень допомоги по безробіттю, занижені податки на доходи та ін.).
Закон Оукена	у ситуації, коли фактичний рівень безробіття перевищує природний рівень на 1 %, відставання фактичного ВВП від потенційного його обсягу становить 2,5 %
Крива Лоренца	крива, яка характеризує ступінь рівності (нерівності) у розподілі доходу
Коефіцієнт Джині	показник, який відображає міру нерівності у розподілі доходу

ТЕМА 4. ТОВАРНИЙ РИНОК ТА ЕКОНОМІЧНА РІВНОВАГА

КЛЮЧОВІ СЛОВА ТА ТЕРМІНИ

Сукупний попит
Ефект відсоткової ставки
Ефект імпортих закупівель
Ефект багатства (реальних касових залишків)
Нецінові фактори сукупного попиту
Крива сукупного попиту
Сукупна пропозиція
Крива сукупної пропозиції

Кейнсіанський відрізок кривої сукупної пропозиції
Проміжний відрізок кривої сукупної пропозиції
Класичний відрізок кривої сукупної пропозиції
Нецінові фактори сукупної пропозиції
Макроекономічна рівновага

ВІЗУАЛЬНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ЗМІСТУ

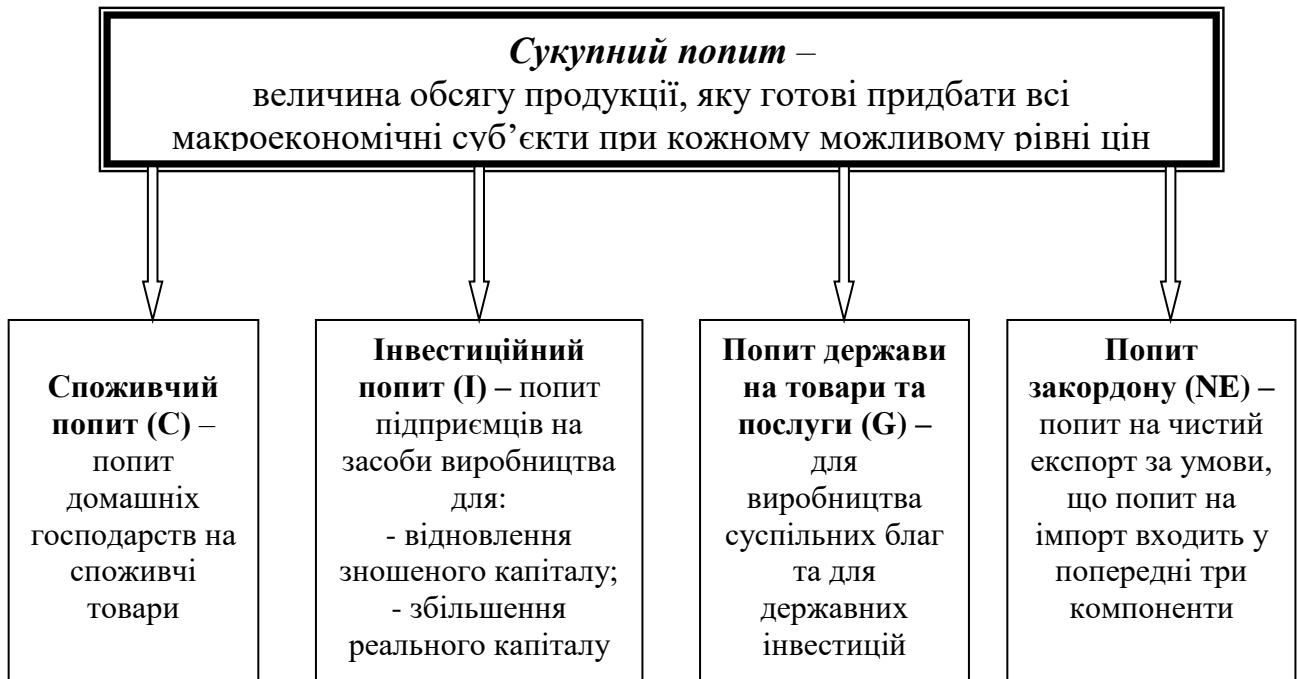

Рисунок 4.1 – Структура сукупного попиту

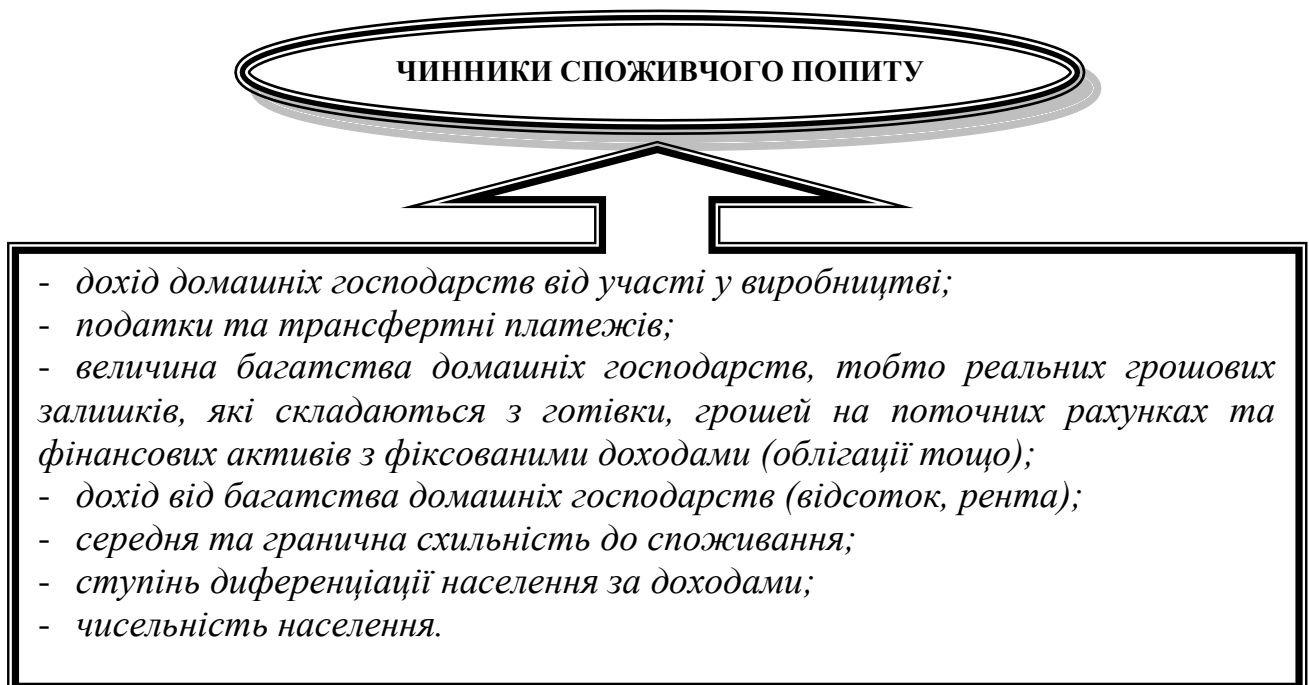

Рисунок 4.2 – Чинники, які впливають на споживчий попит

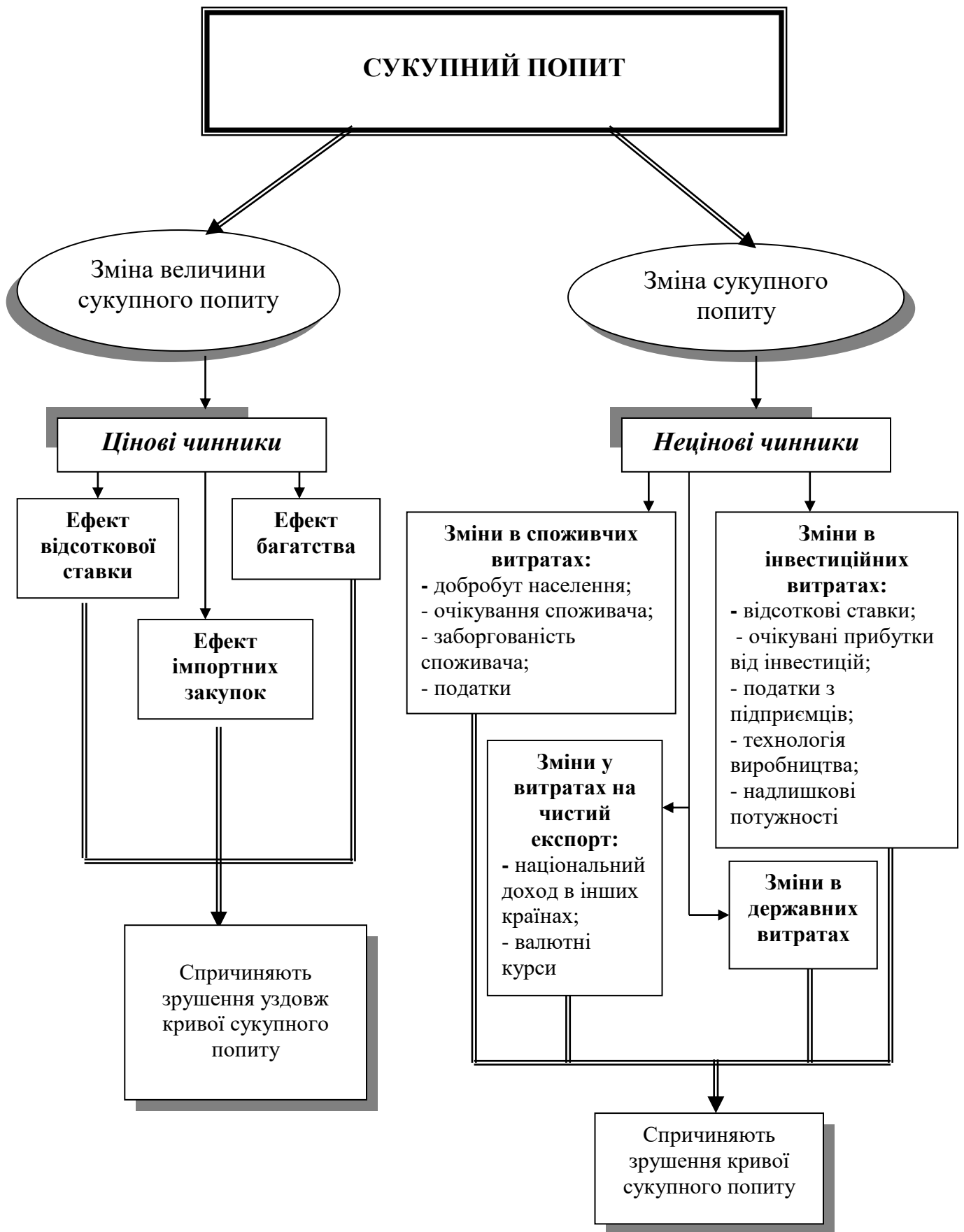

Рисунок 4.3 – Чинники, що впливають на сукупний попит

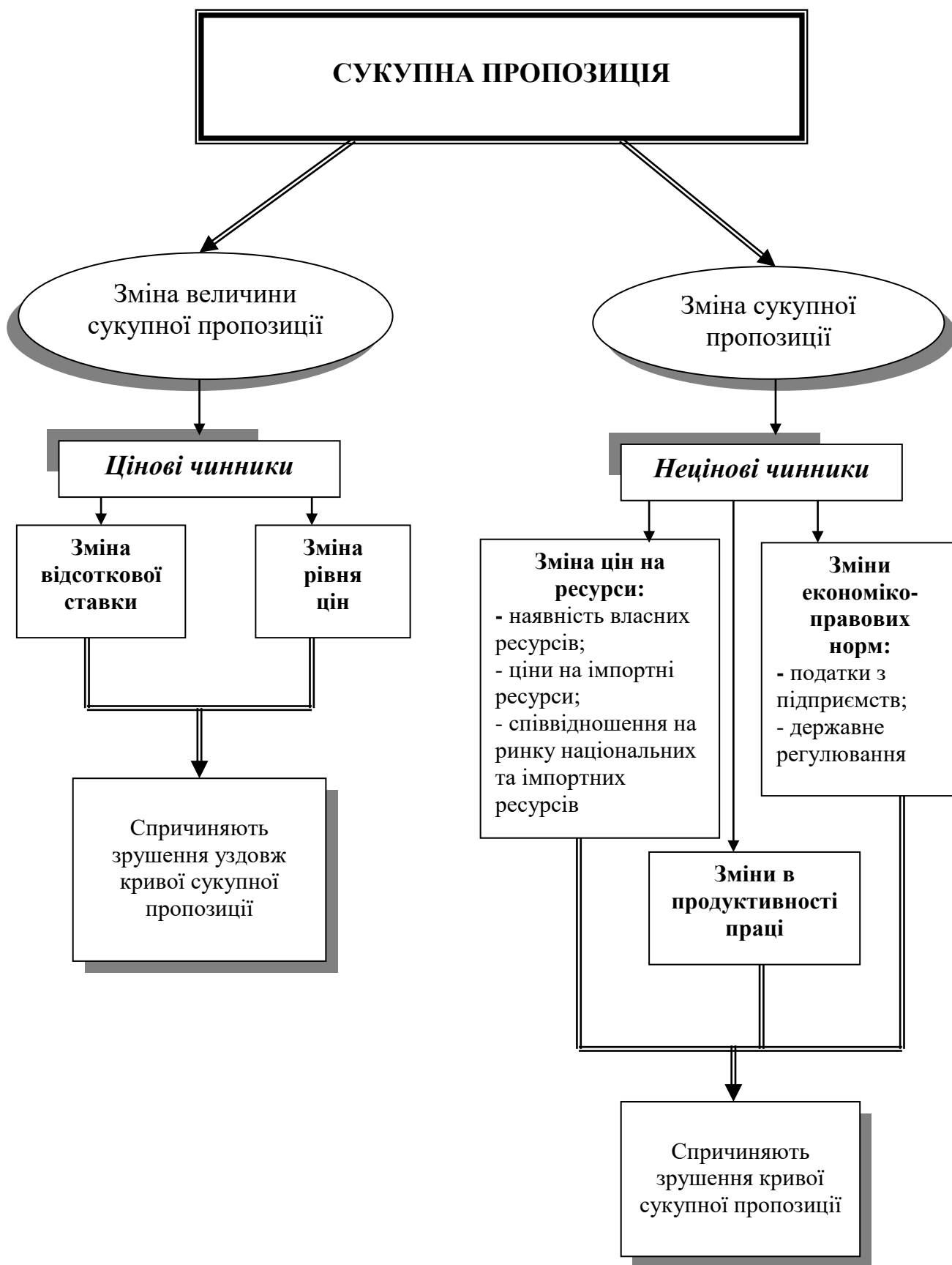
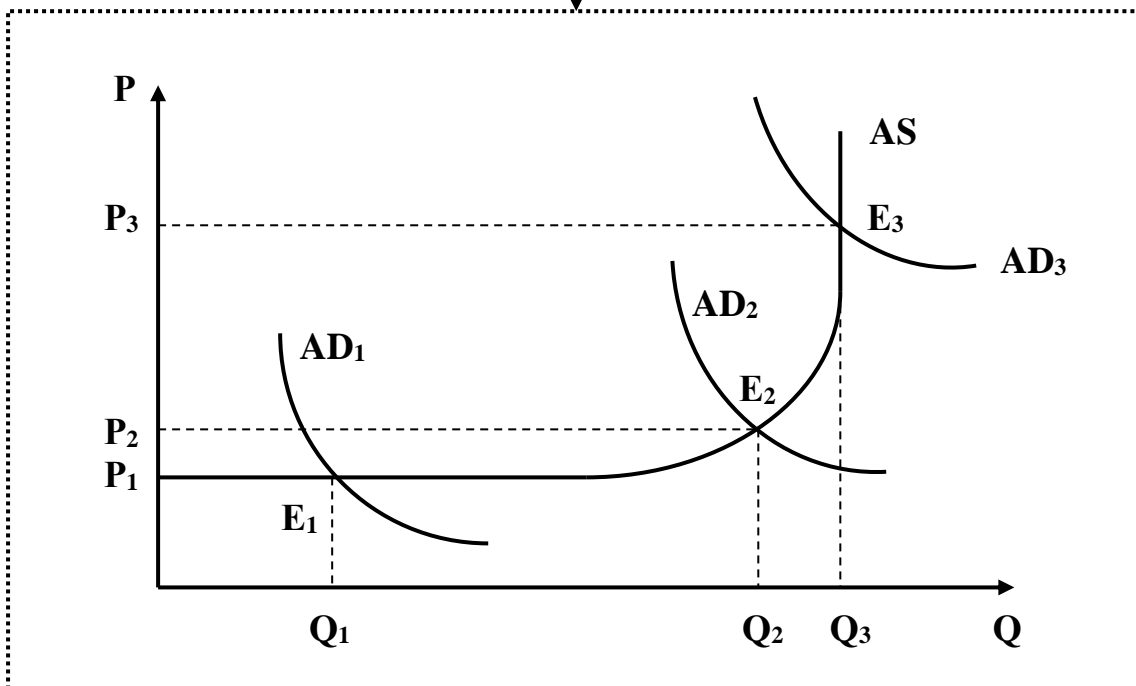

Рисунок 4.4 – Чинники, що впливають на сукупну пропозицію

МАКРОЕКОНОМІЧНА РІВНОВАГА

Стан економіки коли весь вироблений національний продукт повністю реалізується

ВАРІАНТИ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ

E₁ – рівновага у стані неповної зайнятості без підвищення рівня цін, тобто без інфляції;

E₂ – рівновага з невеликим підвищенням рівня цін і станом економіки, близьким до повної зайнятості

E₃ – рівновага в умовах повної зайнятості, проте з інфляцією

Рисунок 4.5 – Встановлення макроекономічної рівноваги

ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Сукупний попит (AD) визначається за формулою:

$$AD = C + I + G + NE,$$

де AD – це заплановані витрати усіх макроекономічних суб'єктів; C – споживчий попит; I – інвестиційний попит (попит підприємців на засоби виробництва для амортизації та збільшення реального капіталу); G – попит держави на товари та послуги; NE – попит за кордону

ГЛОСАРІЙ

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Сукупний попит (AD)	реальний обсяг національного виробництва, який споживачі, підприємства та уряд бажають придбати при будь-якому можливому рівні цін
Ефект відсоткової ставки; ефект багатства; ефект імпортних закупівель	цінові чинники сукупного попиту, які впливають на величину AD і не спричиняють зрушення кривої
Зміни в споживчих витратах; зміни в інвестиційних витратах; зміни в державних витратах; зміни у витратах на чистий експорт	нецінові чинники, які впливають на сукупний попит і спричиняють зрушення кривої AD праворуч, якщо сукупний попит зростає і ліворуч, якщо він падає
Сукупна пропозиція (AS)	рівень наявного обсягу виробництва при кожному можливому рівні ціни.
Горизонтальний (кейнсіанський) відрізок кривої AS	показує зміни в обсязі виробництва в умовах неповної зайнятості за постійних цін (депресивний стан економіки)
Проміжний (висхідний) відрізок кривої AS	показує зміни в обсязі виробництва в умовах, що наближаються до повної зайнятості, коли збільшення реального ВВП супроводжується підвищенням рівня цін

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Вертикальний (класичний) відрізок кривої AS	показує зміни в обсязі ВВП за умов повної зайнятості, коли рівень фактичного безробіття дорівнює природному безробіттю і додаткового зростання реального ВВП не відбувається, а спостерігається інфляційне зростання цін
Зміна цін на ресурси; зміни економіко-правових норм; зміни в продуктивності праці	нецінові чинники сукупної пропозиції, які спричиняють зрушення кривої AS праворуч, якщо сукупна пропозиція зростає і ліворуч, якщо вона падає
Макроекономічна рівновага	стан економіки коли обсяг сукупного попиту дорівнює обсягу сукупної пропозиції і весь вироблений національний продукт повністю реалізується
Точка рівноваги	встановлюється в точці перетину кривих сукупного попиту та сукупної пропозиції і визначає рівноважний рівень цін та рівноважний реальний обсяг національного виробництва)

ТЕМА 5. ГРОШОВИЙ РИНОК

КЛЮЧОВІ СЛОВА ТА ТЕРМІНИ

Гроші
 Функції грошей
 Грошова система
 Грошовий обіг
 Грошовий ринок
 Грошова маса
 Грошова одиниця
 Масштаб цін
 Емісійна система
 Форми грошей
 Інститути грошової системи
 Валютний паритет
 Закон грошового обігу

Грошові агрегати
 Ліквідність
 Купівельна спроможність грошей
 Пропозиція грошей
 Грошова база
 Депозитний мультиплікатор
 Грошовий мультиплікатор
 Попит на гроші для угод (операційний попит)
 Попит на гроші з боку активів (спекулятивний)
 Загальний попит на гроші
 Рівновага на грошовому ринку

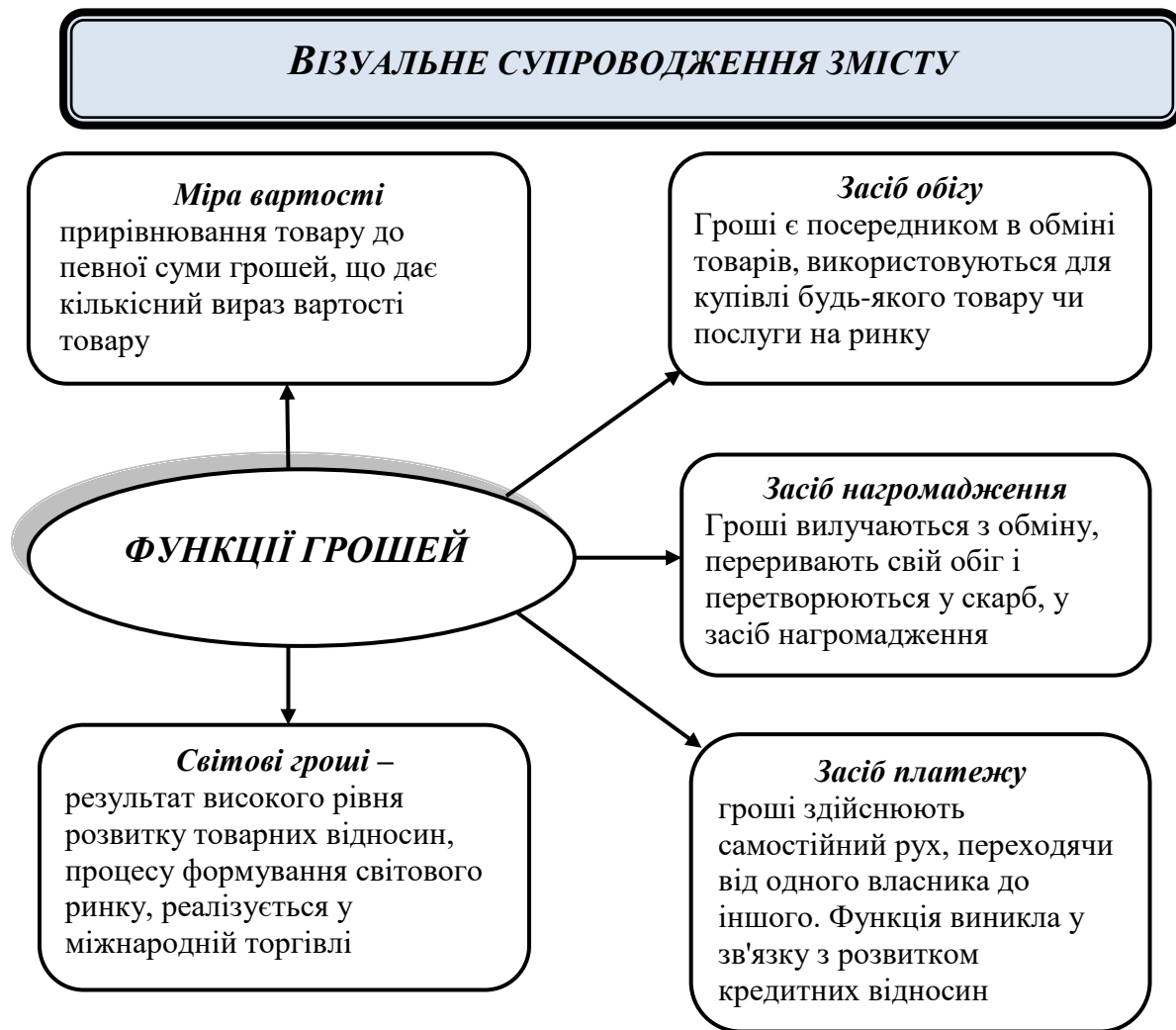

Рисунок 5.1 – Функції грошей

Рисунок 5.2 – Типи грошових систем

Рисунок 5.3 – Елементи грошової системи

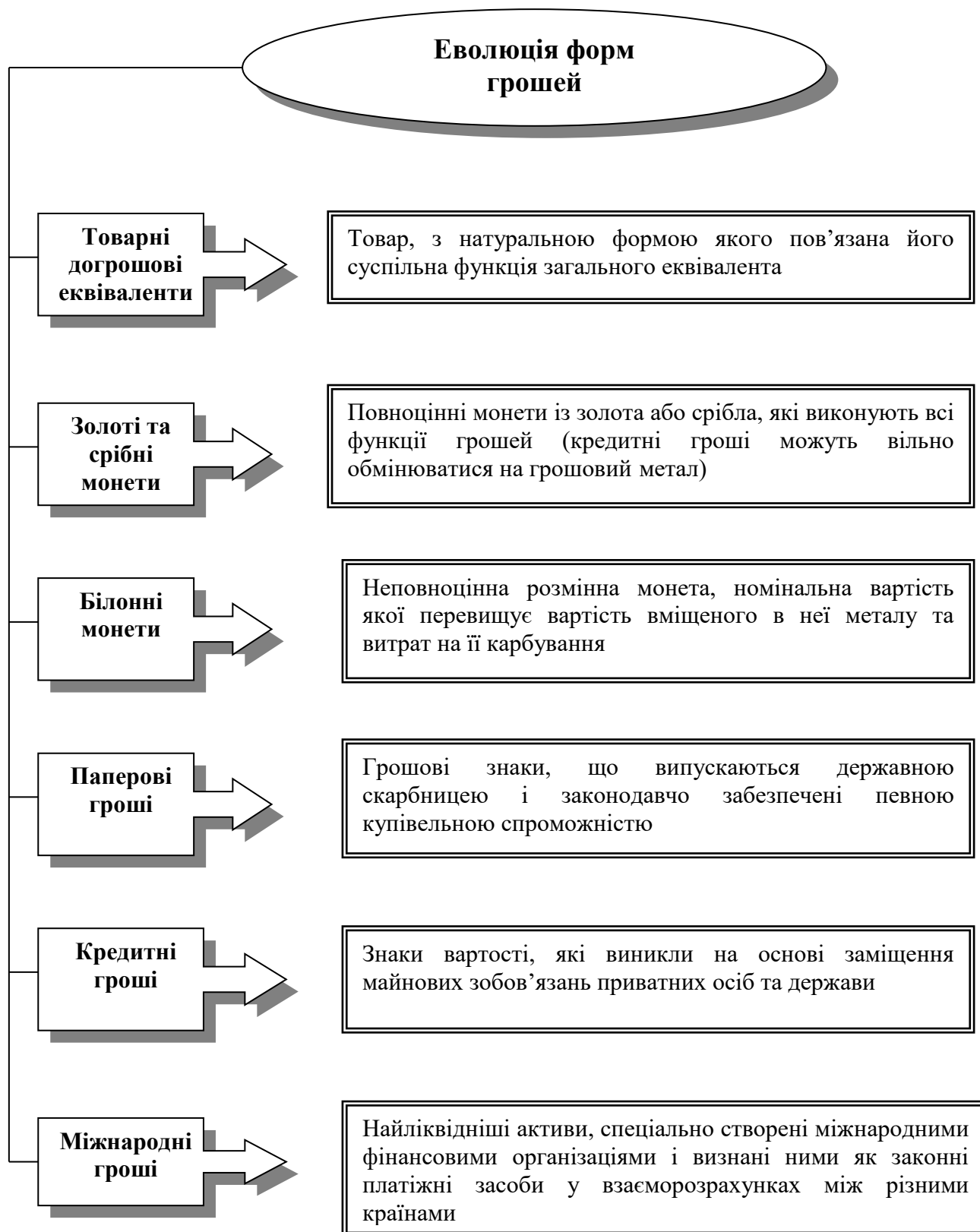

Рисунок 5.4 – Еволюція форм грошей

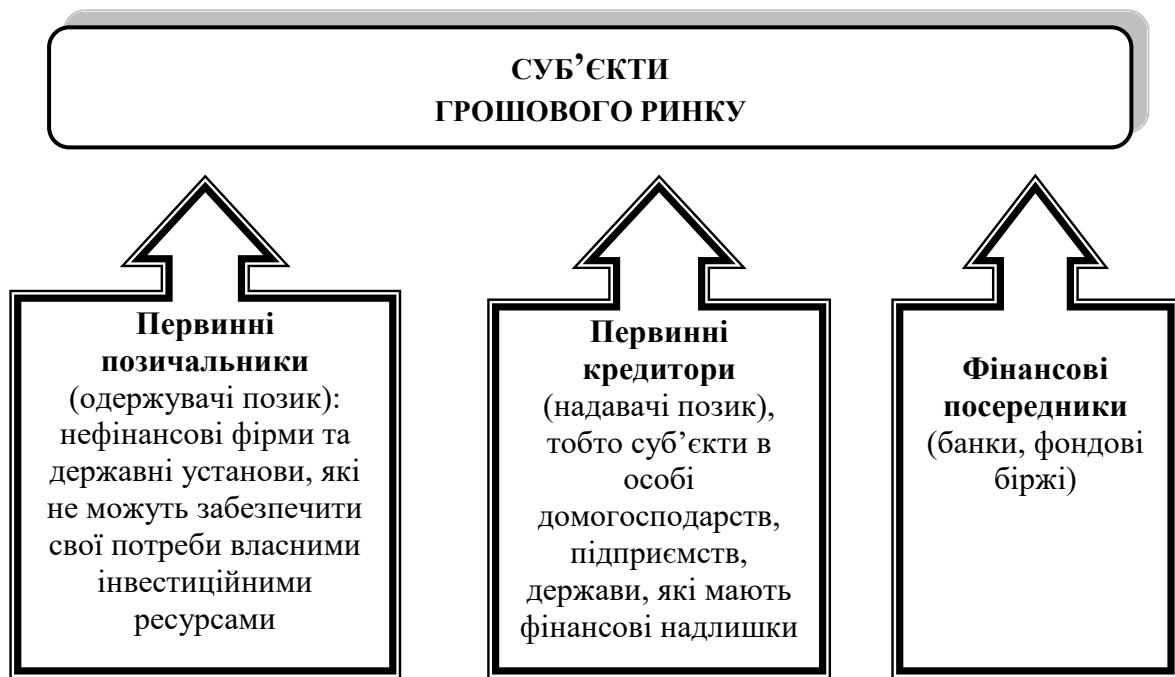

Рисунок 5.5 – Суб'єкти грошового ринку

Актив	Пасив
Резервний фонд (валютні резерви, тобто золото та іноземна валюта) (РФ) Цінні папери (ЦП) Кредити комерційних банків (ККБ) Кредити уряду (КУ) Інші активи (ІА)	Готівкові гроші в обігу (ГГО) Депозити комерційних банків (ДКБ) Депозити уряду (ДУ) Інші пасиви (ІП)

$$РФ + ЦП + ККБ + КУ + ІА = ГГО + ДКБ + ДУ + ІП$$

Рисунок 5.6 – Структура балансу Національного банку

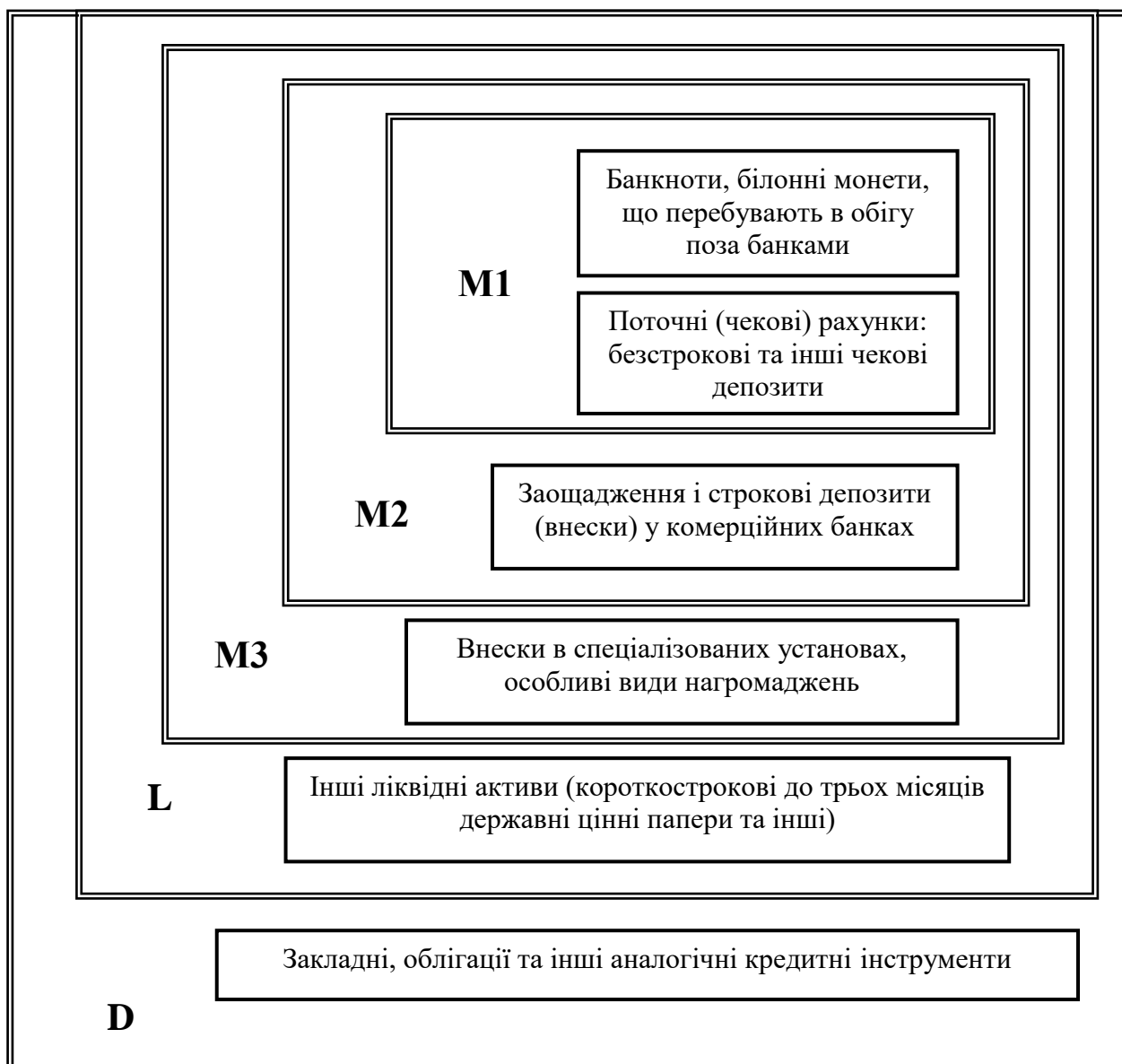

Рисунок 5.7 – Структура грошової маси

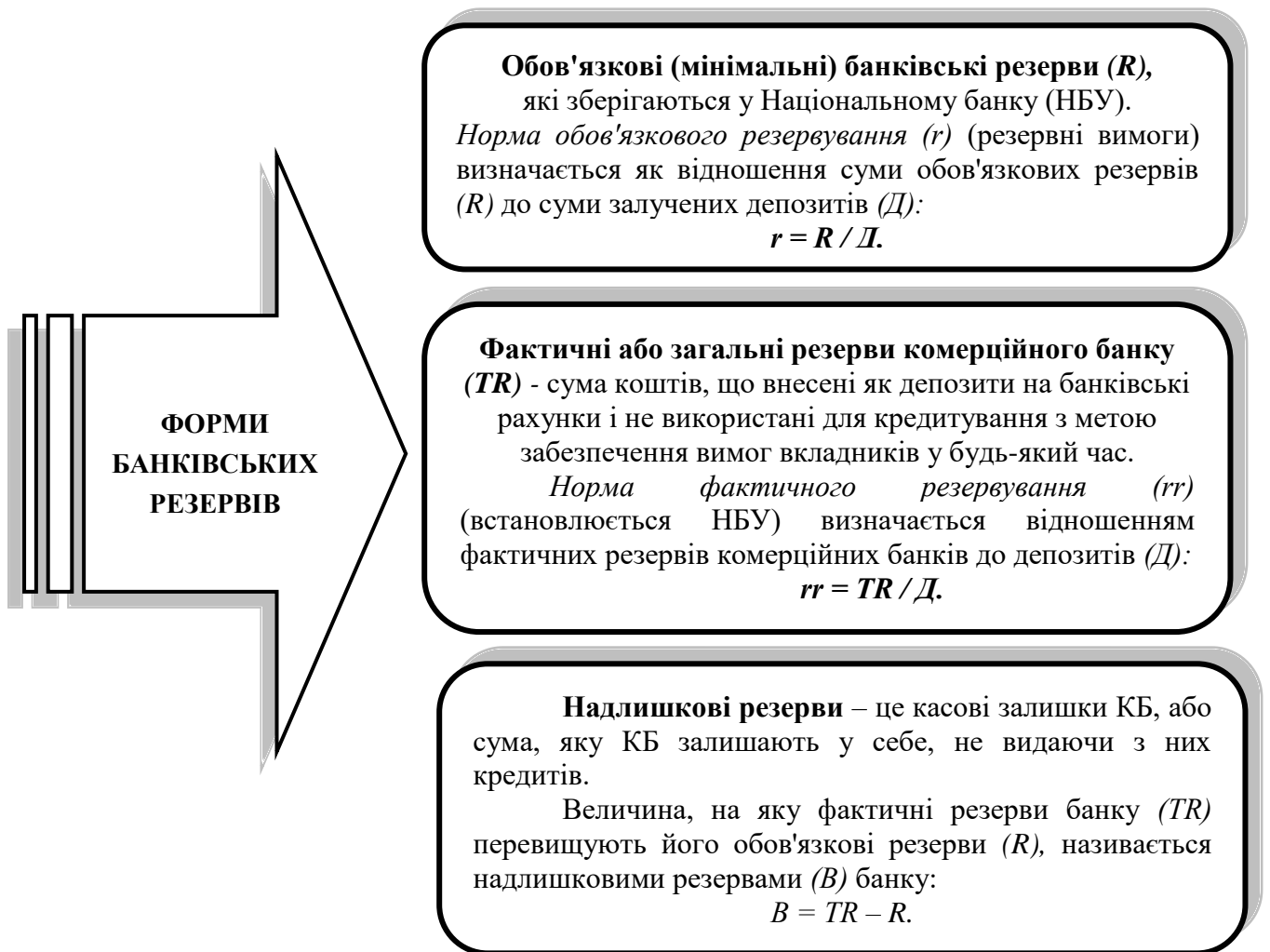

Рисунок 5.8 – Форми банківських резервів

Монетаристи	Кейнсіанці
<ul style="list-style-type: none"> - зростання грошової маси (M^S) призводить до зростання темпів інфляції; - зміна грошової пропозиції (M^S) безпосередньо впливає на сукупні витрати (AD), бо за основу береться рівняння обміну: $M \times v = P \times Q$; - маніпулюючи грошовою масою, не можна вплинути на відсоткову ставку; - головним засобом пожвавлення економіки має бути не стимулювання зростаючої грошової пропозиції, а структурні зміни економіки, розширення виробничих можливостей. 	<ul style="list-style-type: none"> - грошова політика менш впливова, ніж бюджетно-податкова; - зміна грошової пропозиції (M^S) може впливати на сукупні витрати (AD) опосередковано, через зміну відсоткової ставки; - існують певні обмеження впливу грошової пропозиції (M^S) на відсоткову ставку, а відсоткової ставки – на рівень інвестицій; - коливання грошової пропозиції (M^S) змінює відсоткову ставку, яка визначає рівень інвестування, а інвестиції як елемент сукупних витрат впливають на сукупний попит (AD) і рівноважний обсяг виробництва (Y).

Рисунок 5.9 – Визначення пропозиції грошей згідно різних концепцій

Монетаристи	Кейнсіанці
<p>Монетаристи прийняли ідею Кейнса проте, що економічні суб'єкти утримують частину активів в грошовій формі з метою збереження свого майна. Однак вони спростовують ідею спекулятивного мотиву. Вони вважали, що при наявності багатьох доходних активів, зберігати гроші з метою спекуляції цінних паперів нераціонально.</p> <p>Попит на гроші монетаристи пояснюють в рамках загальної теорії оптимізації активів економічних суб'єктів, коли вони формують «портфель активів» різної ступені доходності та ризиків для забезпечення бажаного рівня доходності.</p> <p>З точки зору сучасних монетаристів, попит на гроші – це функція від передбачуваного реального доходу від акцій та облігацій, очікуємої інфляції та сукупного багатства.</p>	<p>Кейнсіанська теорія переваг ліквідності має за основу мотиви економічного суб'єкта, які спонукають його зберігати частину свого багатства у формі ліквідних грошових активів. Дж. М. Кейнс виділяє мотиви: <i>транзакційний</i>, <i>спекулятивний</i>, <i>перестороги</i>, зазначаючи при цьому, що суб'єкт не завжди може визначити, якими саме мотивами він керується.</p> <p><i>Транзакційний</i> мотив збереження грошей виникає із зручності їх використання як засобу платежу. Попит для здійснення запланованих платежів та покупок.</p> <p>Мотив <i>перестороги</i> у майбутньому дає можливість здійснювати незаплановані витрати, зберігаючи гроші як корисний ресурс купівельної спроможності. Бажання зберігати гроші для непередбачених обставин (для можливості розпорядження ними у майбутньому).</p> <p><i>Спекулятивний</i> – мотив збереження грошей, виникає з невизначеності майбутньої вартості інших фінансових активів і бажанням уникнути втрат. Частина загального попиту на гроші, яка визначається бажанням людей зберігати майно або накопичувати його.</p>

Рисунок 5.10 – Визначення попиту грошей згідно різних концепцій

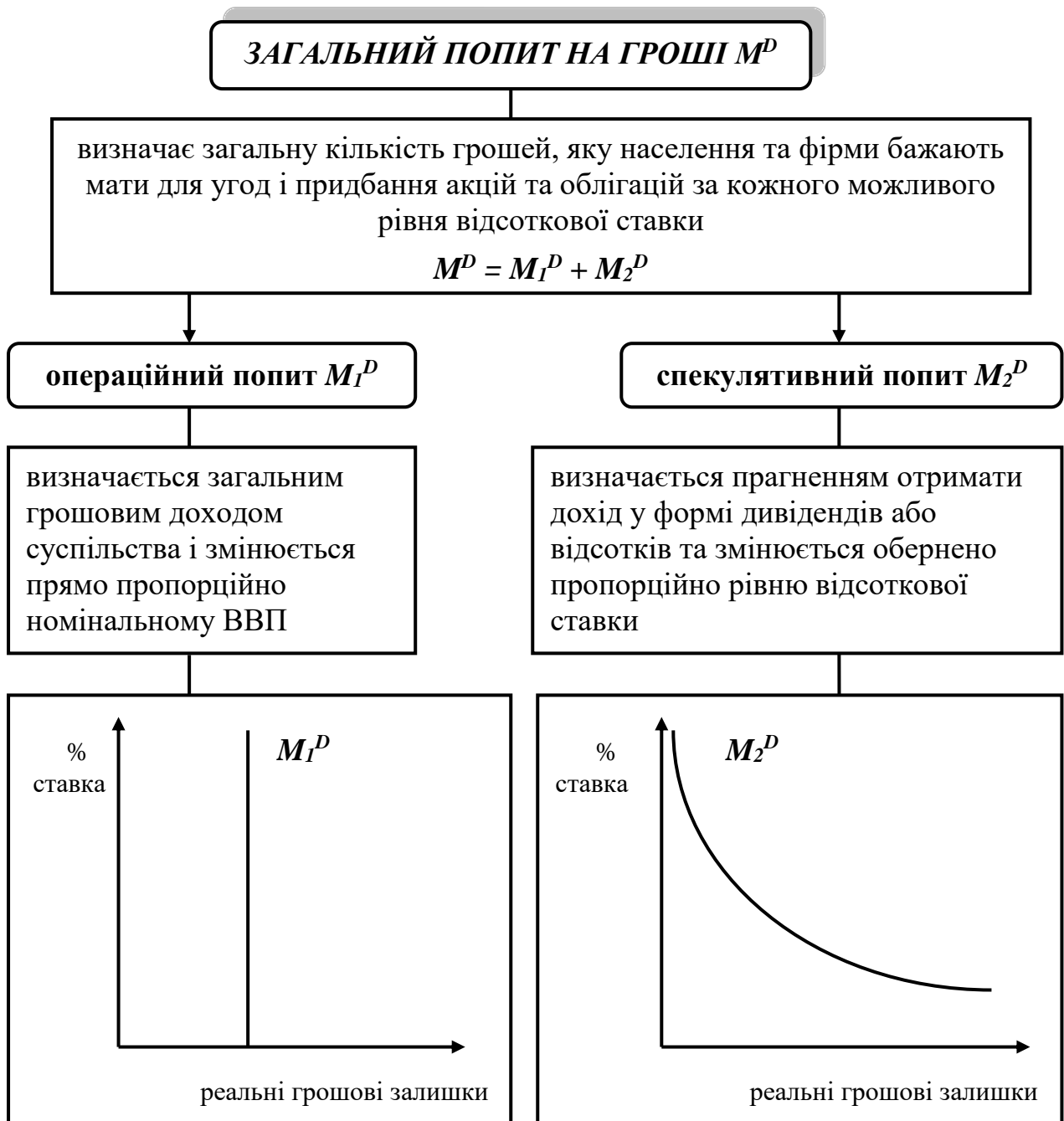

Рисунок 5.11 – Формування попиту на гроші

ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Грошова маса = готівкові гроші + депозити.

Депозитний мультиплікатор (m):

$$m = \Delta M^S_Q / \Delta H = 1 / r,$$

де ΔM^S_Q – приріст кредитних ресурсів;

ΔH – приріст грошової бази;

r – норма мінімальних банківських резервів

Грошовий мультиплікатор (m^*):

$$m^* = (1 + d) / (r + d),$$

де m^* – грошовий мультиплікатор;

d – відношення готівки до депозитів у населення;

r – норма обов'язкових банківських резервів (відношення резервів до депозитів).

ГЛОСАРІЙ

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Гроші	особливий товар, що виступає загальним еквівалентом
Грошовий ринок	структурний елемент фінансового національного ринку, де здійснюються кредитні операції і де попит на гроші та пропозиція грошей визначають рівень процентної ставки, тобто ціну грошей
Грошова маса	сукупність усіх грошових засобів, які перебувають у народному господарстві в готівковій та безготівковій формах і виконують функції засобів обігу, платежу і нагромадження
Грошові агрегати	показники, що характеризують пропозицію грошей
Ліквідність активів	можливість переведення активів в грошову форму без суттєвої втрати номінальної вартості та за короткий строк

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Купівельна спроможність грошей	визначає кількість товарів та послуг, які можна купити за грошову одиницю
Грошова система	форма організації грошового обігу, яка історично та законодавчо склалася в кожній країні
Грошовий обіг	безперервний рух грошей, які виконують функції засобу обігу і платежу, тобто обслуговують кругообіг товарів та послуг
Закон грошового обігу	визначає кількість грошей, необхідних для обігу
Пропозиція грошей	процес формування грошової маси в країні
Грошова база	гроші високої ефективності, які складають основу всієї грошової маси країни
Депозитний мультиплікатор	відношення приросту кредитних ресурсів до приросту грошової бази
Грошовий мультиплікатор	показує, у скільки разів зміниться обсяг грошової маси у разі зміни грошової бази
Попит на гроші для угод (операційний попит)	визначається загальним грошовим доходом суспільства і змінюється прямо пропорційно номінальному ВВП і не залежить від ставки %
Попит на гроші з боку активів (спекулятивний)	визначається прагненням отримати дохід у формі дивідендів або відсотків та змінюється обернено пропорційно рівню відсоткової ставки за облігаціями
Загальний попит на гроші	визначає загальну кількість грошей, яку населення та фірми бажають мати для угод і придбання акцій та облігацій за кожного можливого рівня відсоткової ставки
Рівновага на грошовому ринку	ситуація на грошовому ринку, коли кількість запропонованих грошових засобів та кількість грошей, яку бажають мати домогосподарства та підприємці, дорівнює одне одному

ТЕМА 6. ІНФЛЯЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ

КЛЮЧОВІ СЛОВА ТА ТЕРМІНИ

Інфляція Дефляція Причини інфляції Очікувана (прогнозована) інфляція Непередбачена (непрогнозована) інфляція Інфляція попиту Інфляція пропозиції інфляційна спіраль Темп інфляції	Відкрита інфляція Прихована інфляція Помірна інфляція Галопуюча інфляція Гіперінфляція Стагфляція Імпортована інфляція Наслідки інфляції Антиінфляційна політика Адаптивна політика Шокова терапія
---	--

ВІЗУАЛЬНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ЗМІСТУ

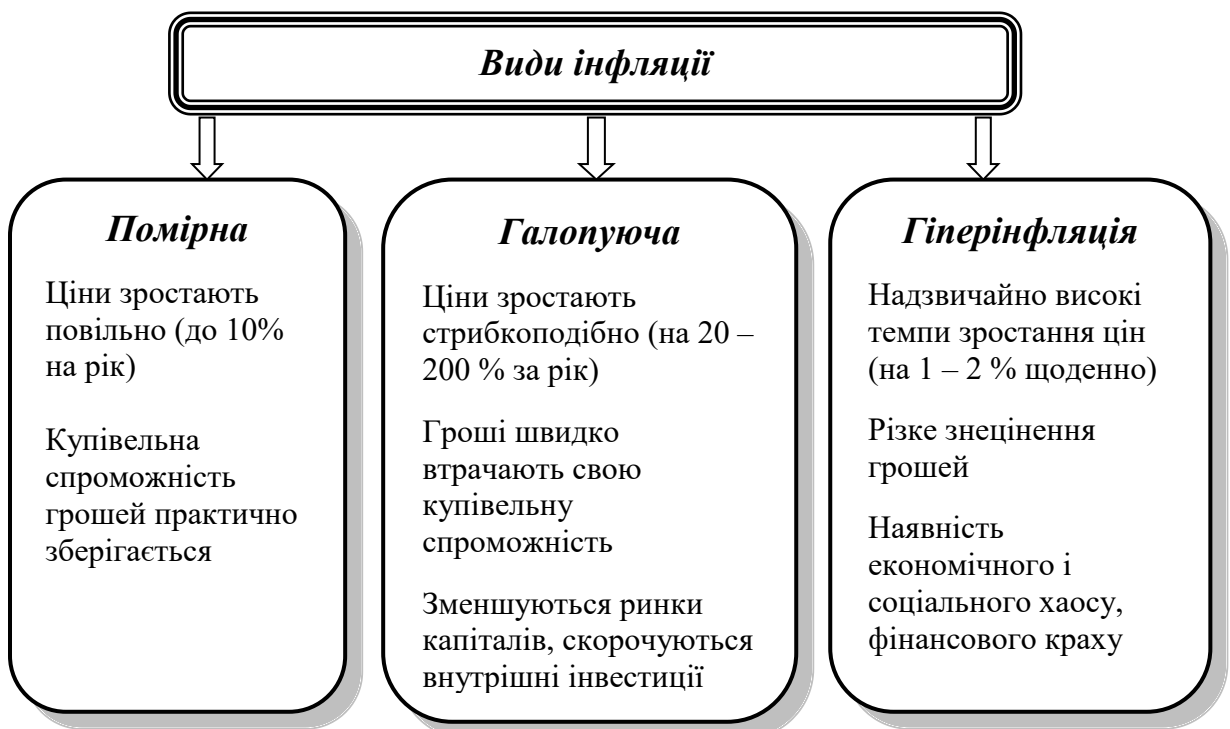

Рис.6.1 – Види інфляції за темпами

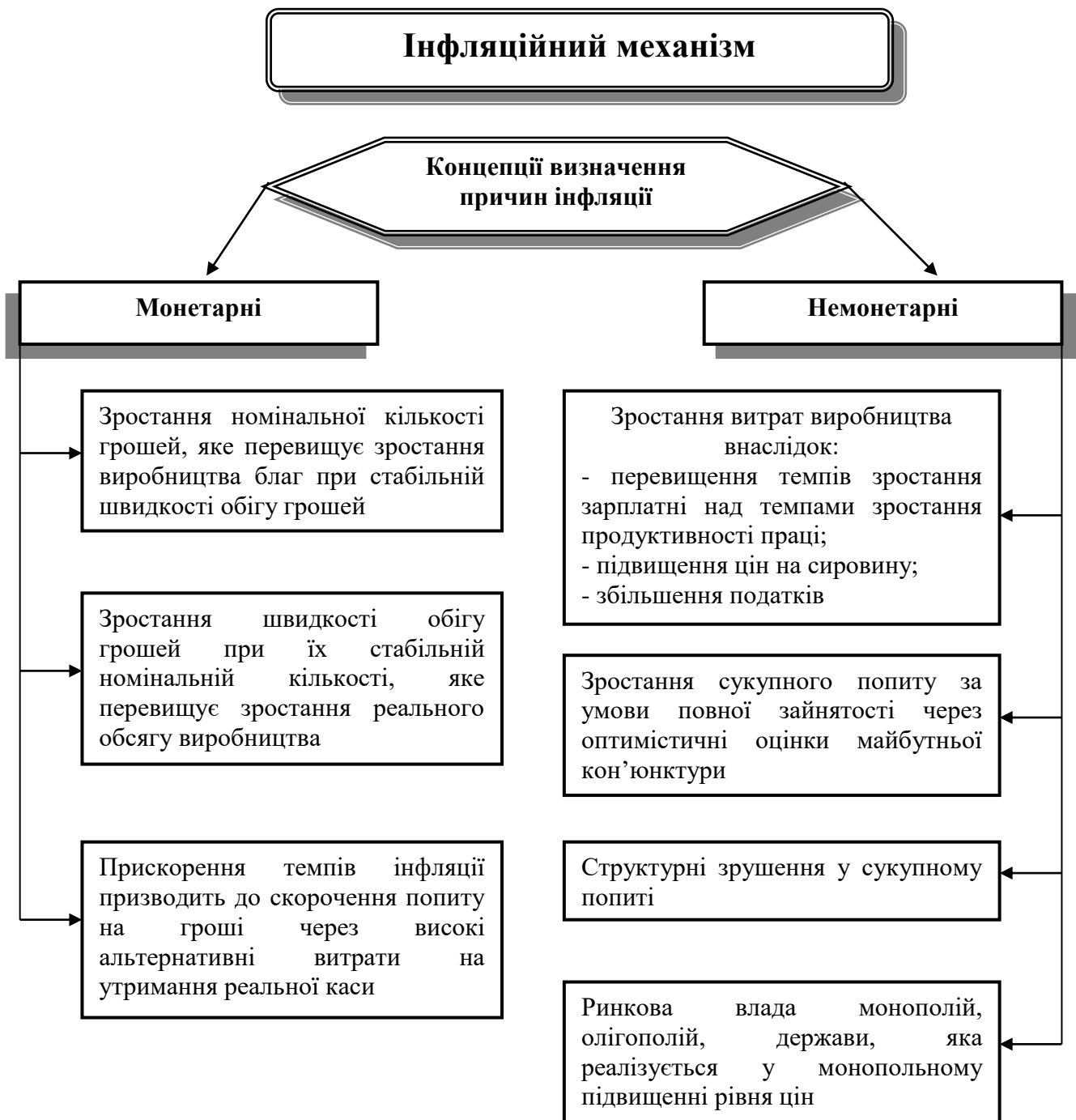

Рисунок 6.2 – Концепції визначення причин інфляції

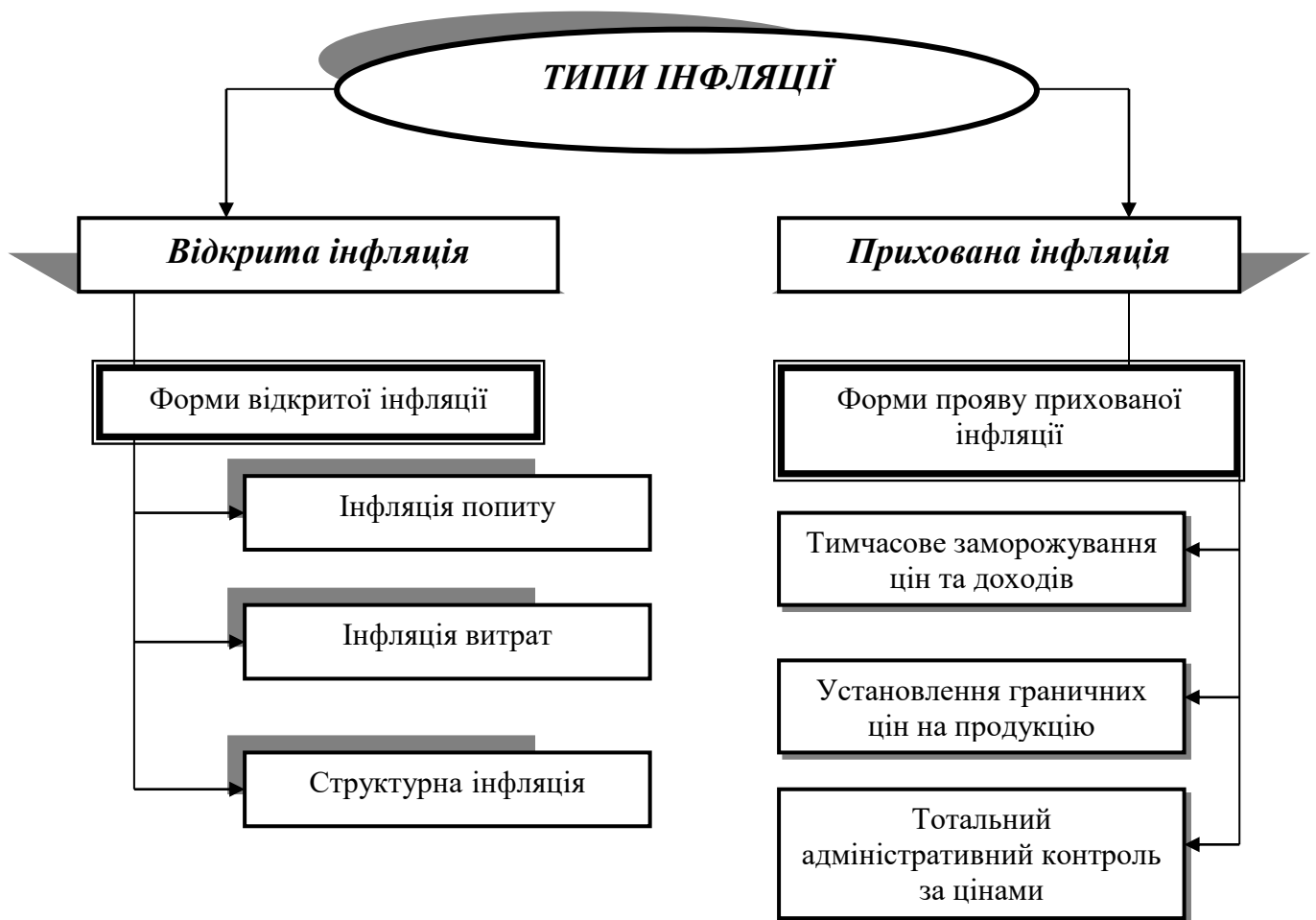

Рисунок 6.3 – Типи та форми інфляції

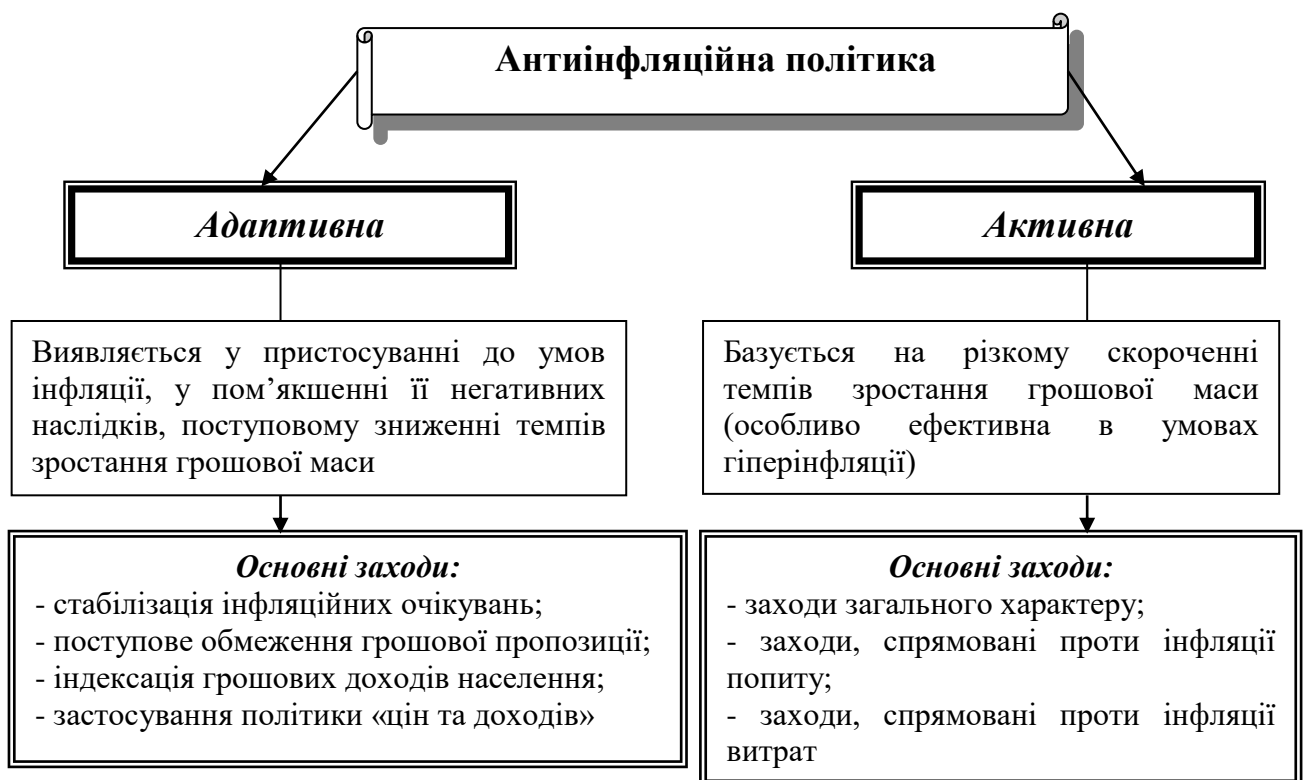

Рисунок 6.4 – Антиінфляційна політика

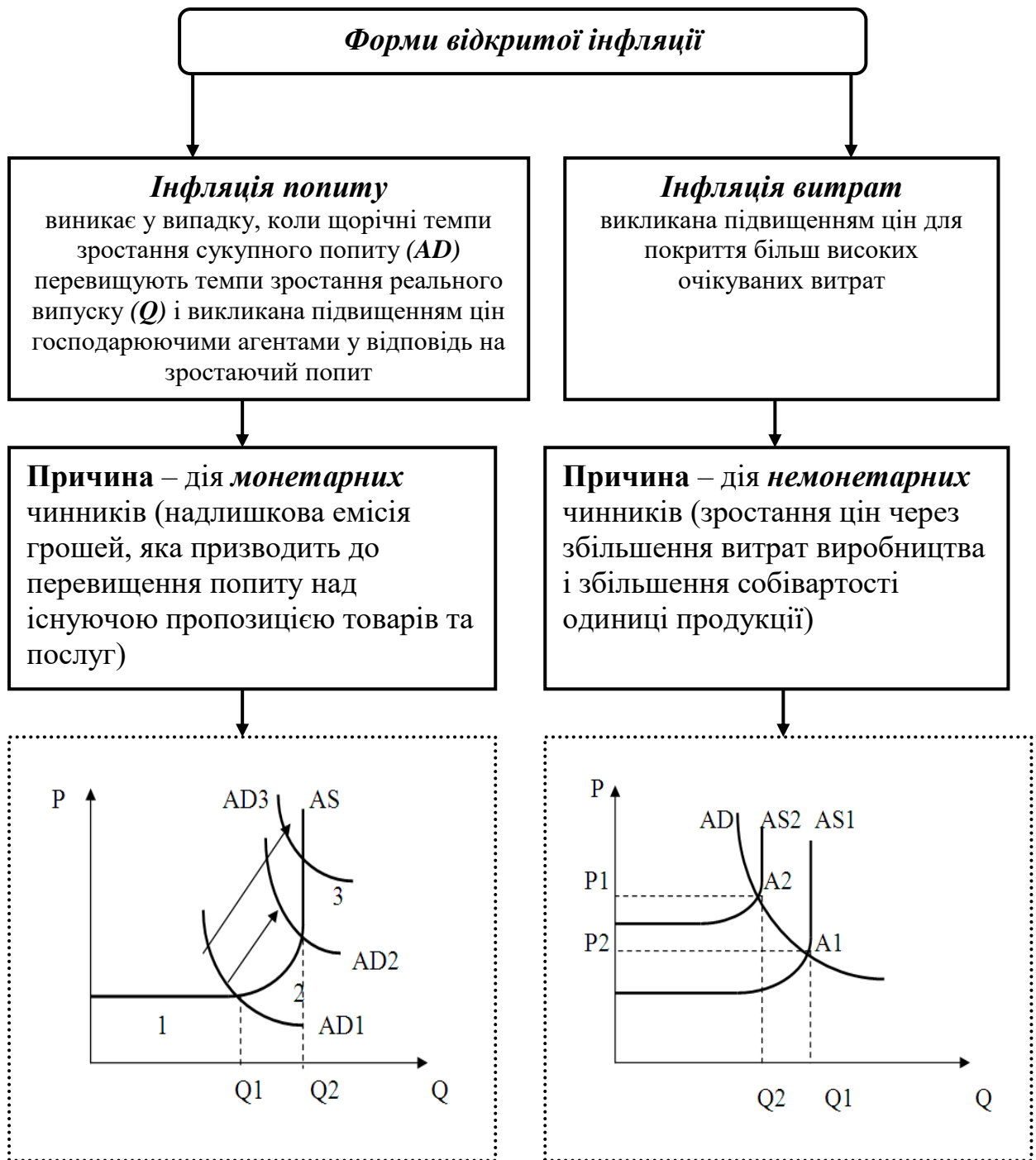

Рисунок 6.5 – Форми відкритої інфляції

	Кейнсiанство	Монетаризм
Мета економічної політики	Досягнення повної зайнятості при стабільних цінах і заробітній платні	Боротьба з інфляцією – причиною безробіття
Засоби досягнення поставленої мети	1. Зростання грошового обігу (спосіб підвищення зайнятості і виробництва). 2. Гнучка грошова політика (інструмент забезпечення безкризового розвитку). 3. Дефіцитне фінансування економіки (засіб стимулювання попиту, зростання соціальних гарантій)	1. Суворо контрольоване зростання грошового обігу. 2. Жорстка грошова і стабільна фіскальна політика. 3. Бюджетна рівновага. Дефіцит бюджету призводить до зростання державного втручання в ринковий механізм
Причина економічної стабільності	Політика профспілок, які вимагають підвищення заробітної платні	Гнучка грошова політика, яка не відповідає ринковому механізму регулювання економіки

Рисунок 6.6 – Підходи до проблем інфляції та безробіття

ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

$$\text{Темп інфляції} = (P_n - P_{n-1}) / P_{n-1},$$

де P_n – індекс цін поточного року,

P_{n-1} – індекс цін попереднього року

ГЛОСАРІЙ

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Інфляція	переповнення сфери обігу надлишковою масою грошових знаків стосовно потреб товарообігу, що призводить до їхнього знецінювання.
Дефляція	тривале зниження рівня цін
Непередбачена (непрогнозована) інфляція	інфляція, яку населення не очікує, тому вона призводить до зниження всіх видів фіксованих доходів і перерозподілу їх на користь тих економічних суб'єктів, чий номінальний дохід зростає швидше за середній рівень цін.
Очікувана (прогнозована) інфляція	інфляція, яка враховується в очікуваннях і поведінці економічних суб'єктів до свого проявлення.
Інфляція попиту	інфляція, що породжується надлишком сукупного попиту, за яким через ті чи інші причини не встигає виробництво
Інфляція пропозиції	інфляція, що походить від зменшення сукупної пропозиції під впливом збільшення цін на сировину або вищих ставок заробітної платні; зі зниженням продуктивної праці і супроводжується зменшення реального обсягу випуску та зайнятості.
Інфляційна спіраль	поєднання інфляції попиту та інфляції витрат
Стагфляція	стан економіки, коли застій або падіння виробництва пов'язують із зростаючим безробіттям і безупинним ростом цін.
Антиінфляційна політика	сукупність заходів держави, спрямованих на встановлення відповідності між темпами зростання грошової маси і темпами зростання благ (застосовується тільки для відкритої інфляції).
Адаптивна політика	виявляється у пристосуванні до умов інфляції, у пом'якшенні її негативних наслідків, поступовому зниженні темпів зростання грошової маси
Активна інфляційна політика (шокова терапія)	базується на різкому скороченні темпів зростання грошової маси (особливо ефективна в умовах гіперінфляції)
Крива Філіпса	показує, що при зростанні попиту на робочу силу і, відповідно, скороченні рівня безробіття рівень цін і, відповідно, рівень інфляції підвищується.

ТЕМА 7. СПОЖИВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ

КЛЮЧОВІ СЛОВА ТА ТЕРМІНИ

Споживання
Заощадження
Функція споживання
Функція заощадження
Гранична схильність до споживання

Середня схильність (норма) до споживання
Гранична схильність до заощадження
Середня схильність (норма) до заощадження

ВІЗУАЛЬНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ЗМІСТУ

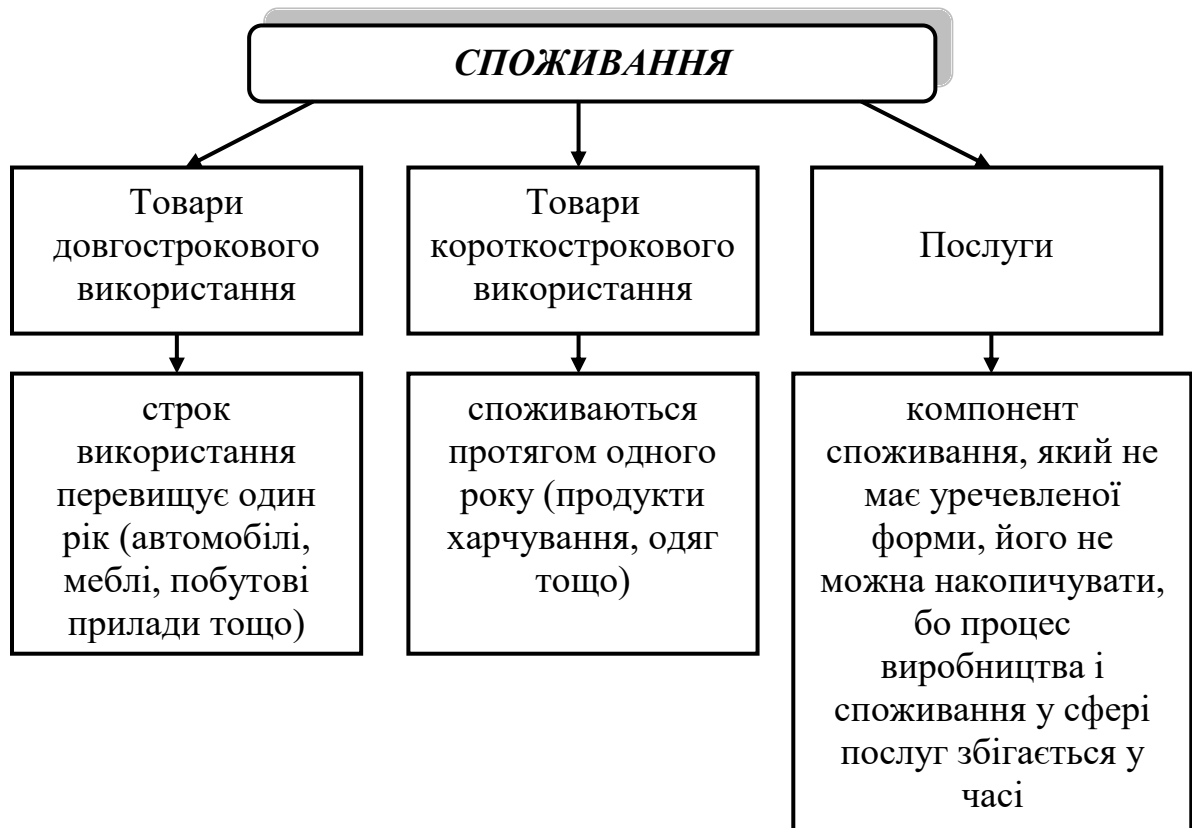

Рисунок 7.1 – Категорії споживання

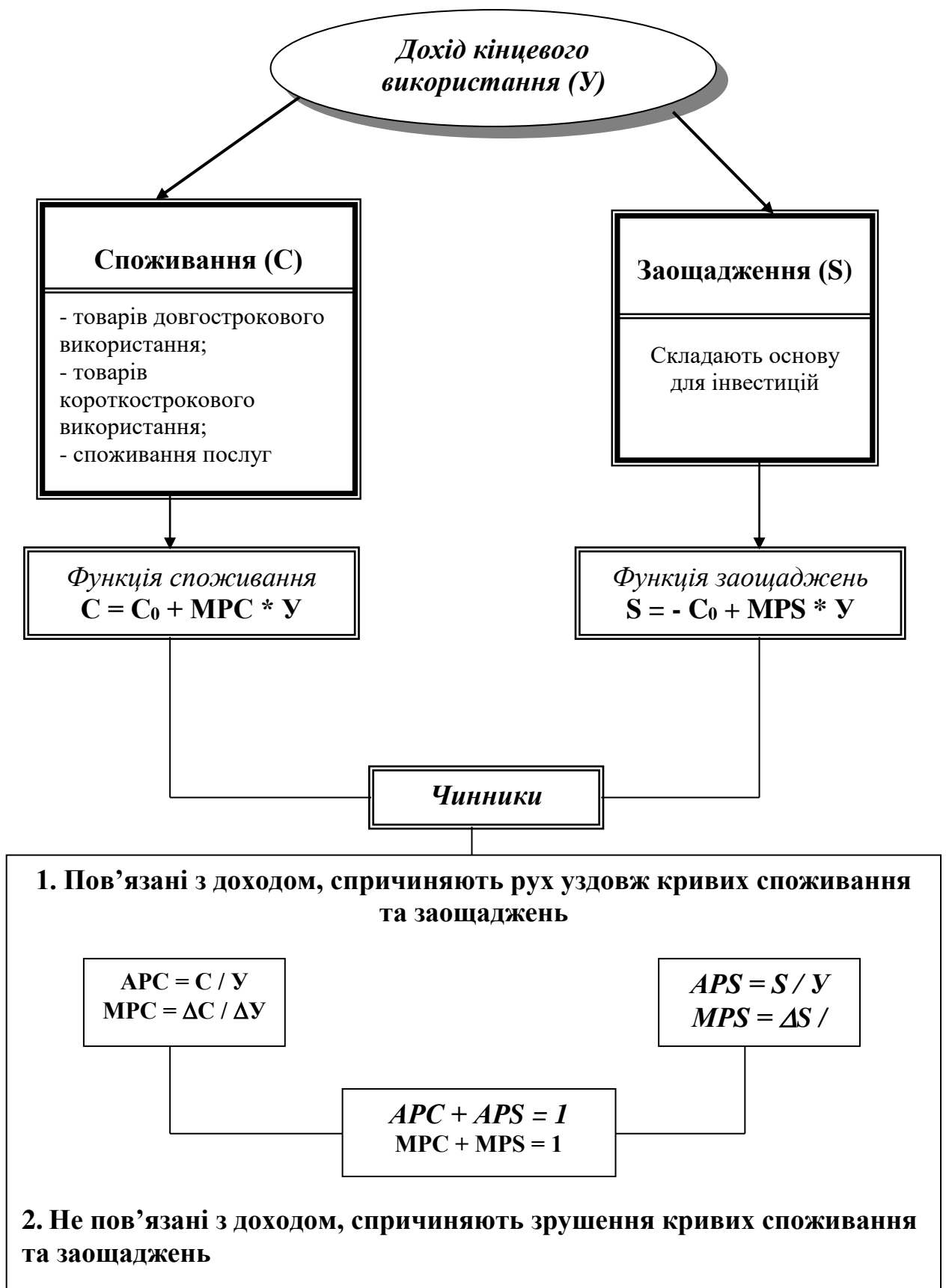

Рисунок 7.2 – Інструменти кейнсіанського аналізу споживання та заощаджень

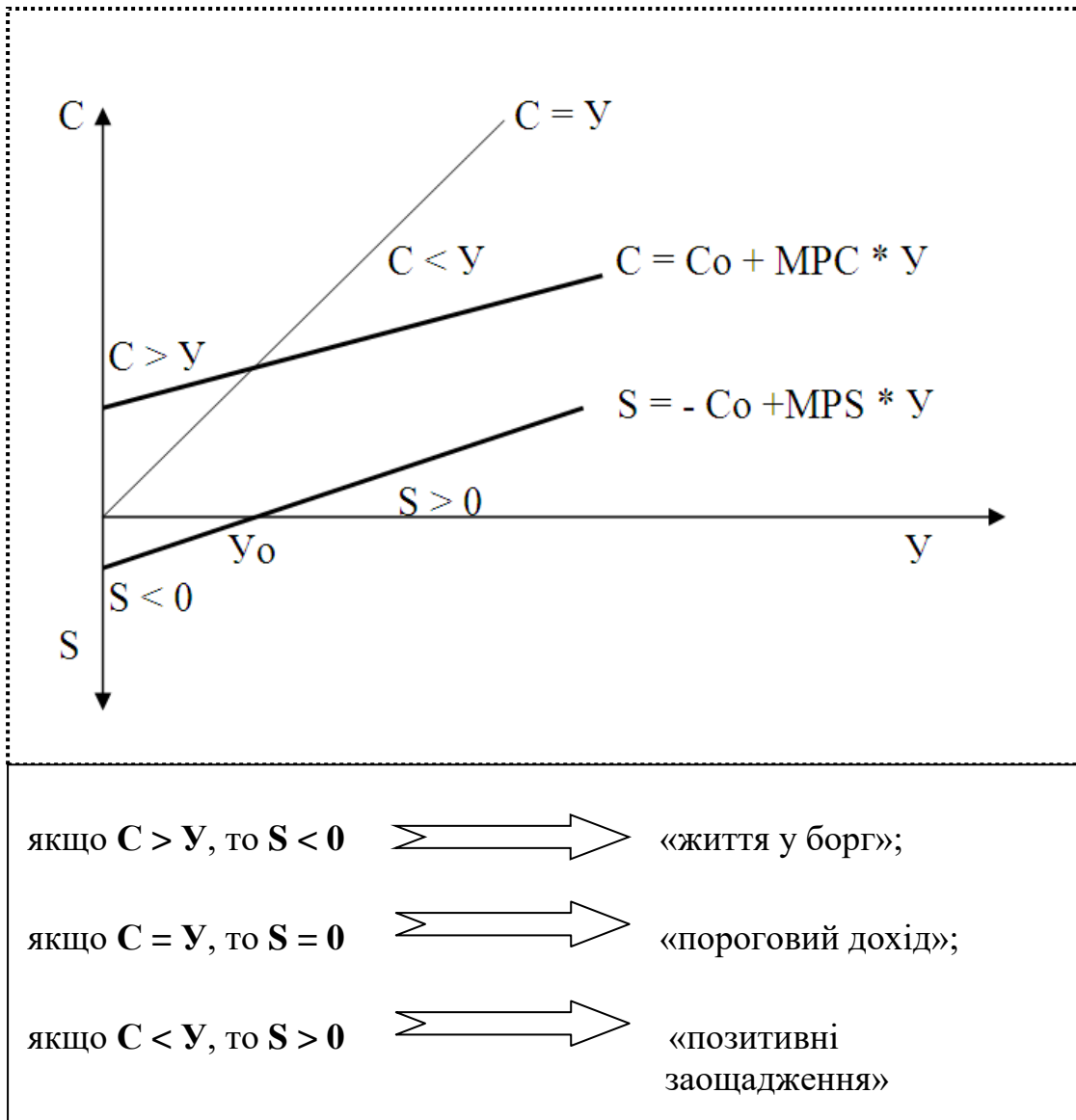

Рисунок 7.3 – Графічний аналіз споживання та заощаджень

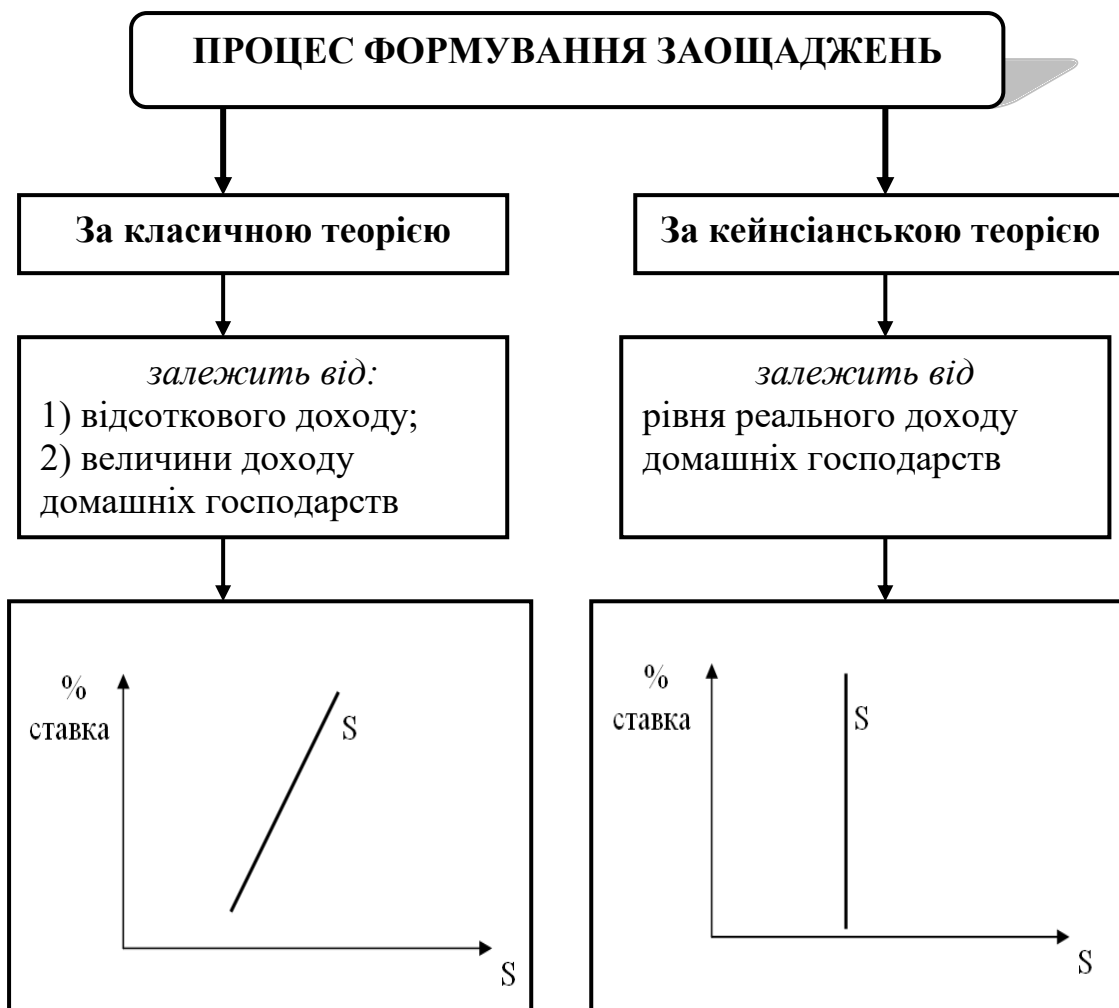

Рисунок 7.4 – Процес формування заощаджень за класичною та кейнсіанською теоріями

ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Дохід домашніх господарств (Y), як правило, складається з двох частин: *споживання* (C) і *заощадження* (S)

$$Y = C + S.$$

Функція споживання (C):

$$C = C_0 + MPC * Y,$$

де C_0 – автономне споживання, яке не залежить від поточного доходу; MPC – гранична схильність до споживання; Y – дохід домашніх господарств

Функція заощаджень (S):

$$S = - C_0 + MPS * Y$$

де C_0 – автономне споживання, яке не залежить від поточного доходу; MPS – гранична схильність до заощаджень; Y – дохід домашніх господарств

Гранична схильність до споживання (MPC):

$$MPC = \Delta C / \Delta Y,$$

Середня схильність (норма) до споживання (APC):

$$APC = C / Y.$$

Гранична схильність до заощаджень (MPS):

$$MPS = \Delta S / \Delta Y, \text{ або } MPS = 1 - MPC,$$

Середня схильність (норма) до заощаджень (APS):

$$APS = S / Y, \text{ або } APS = 1 - APC.$$

Взаємозв'язок між граничною схильністю до споживання та граничною схильністю до заощаджень:

$$MPC + MPS = 1$$

Взаємозв'язок між середньою схильністю до споживання та середньою схильністю до заощаджень:

$$APC + APS = 1$$

ГЛОСАРІЙ

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Споживання	видатки на придбання товарів та послуг для задоволення потреб людини
Заощадження	неспожита частина доходу
Гранична схильність до споживання	частка приросту споживання у додатковій одиниці доходу, числове значення нахилу функції споживання
Середня схильність до споживання	це частка споживання у доході
Гранична схильність до заощадження	частка приросту заощаджень у додатковій одиниці доходу, числове значення нахилу функції заощаджень
Середня схильність до заощадження	це частка заощаджень у доході
«Життя у борг»	ситуація, коли споживання перевищує дохід і воно здійснюється за рахунок боргів або раніше нагромаджених заощаджень
«Пороговий дохід»	стан, коли споживання дорівнює доходу, заощадження дорівнюють 0

ТЕМА 8. ПРИВАТНІ ІНВЕСТИЦІЇ

КЛЮЧОВІ СЛОВА ТА ТЕРМІНИ

Інвестиції
Інвестиції в основний капітал
Інвестиції в товарно-матеріальні запаси
Чинники інвестиційного попиту

Індуційовані інвестиції
Автономні інвестиції
Акселератор
Мультиплікатор Кейнса

ВІЗУАЛЬНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ЗМІСТУ

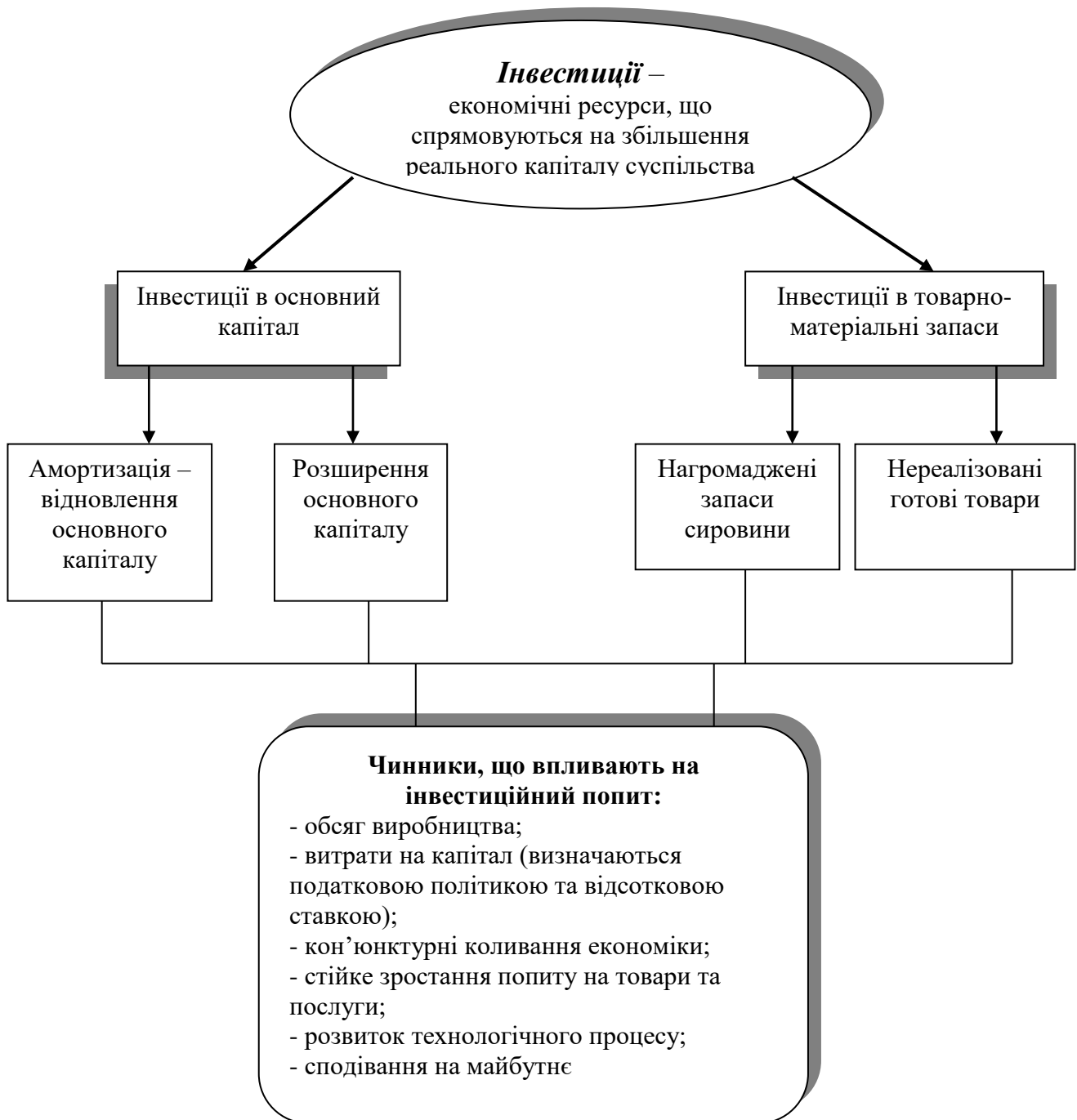

Рисунок 8.1 – Основні компоненти інвестицій та фактори інвестиційного попиту

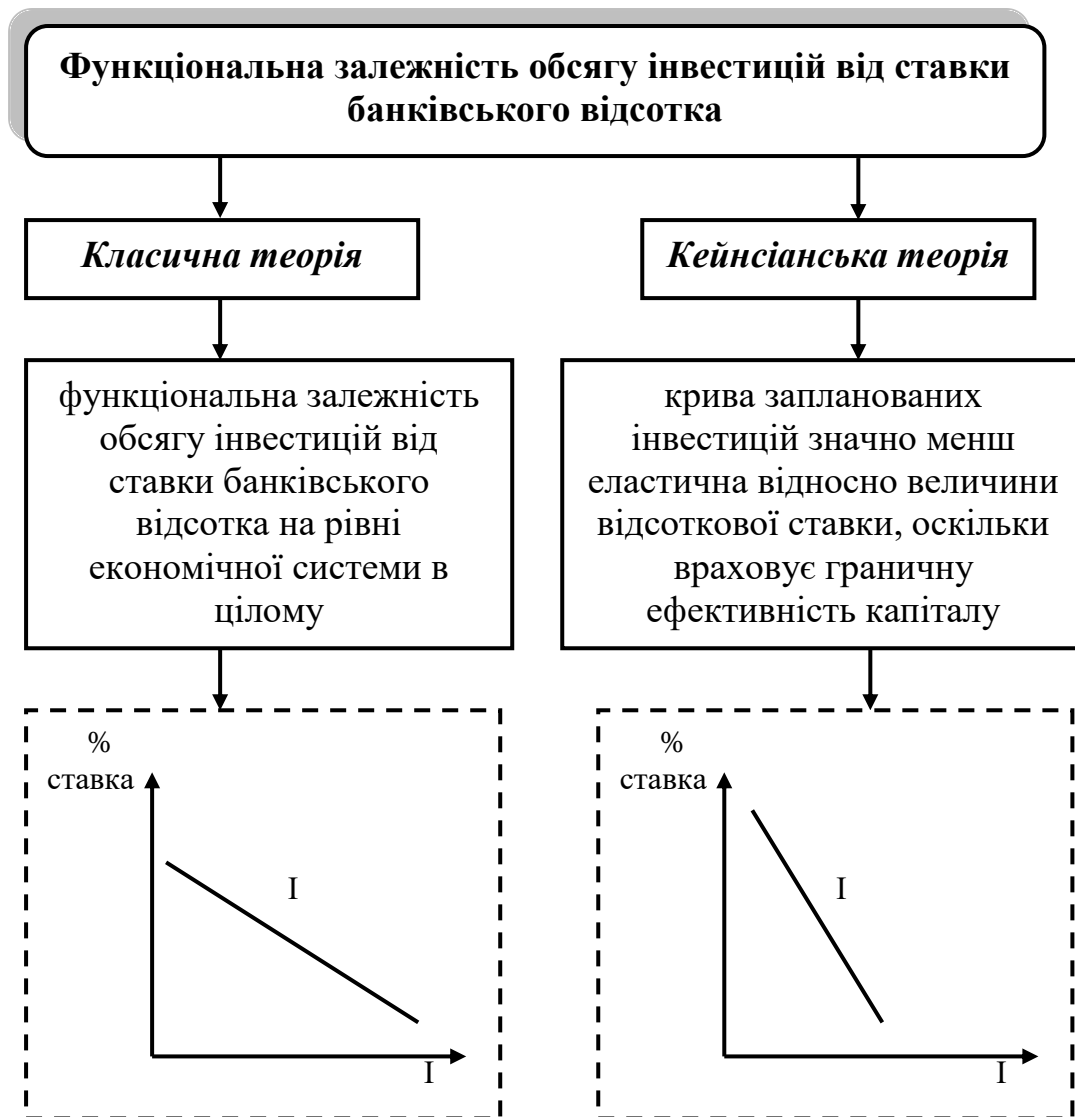

Рисунок 8.2 – Функціональна залежність обсягу інвестицій від відсоткової ставки за класичною та кейнсіанською теоріями

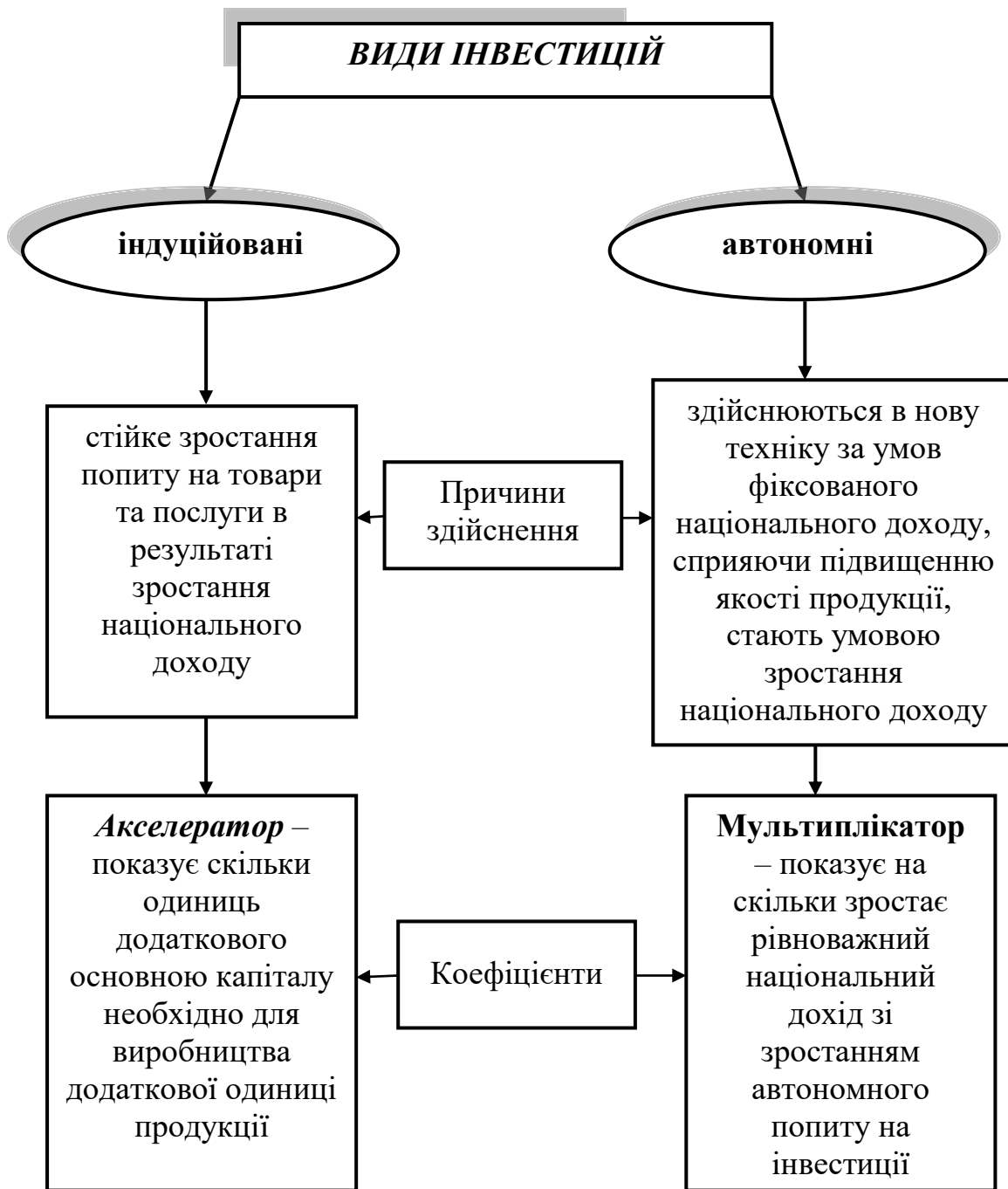

Рисунок 8.3 – Види інвестицій

ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Акселератор (b):

$$b = \Delta Y / \Delta K_0,$$

де ΔK_0 – зростання основного капіталу під впливом індукційованих інвестицій.

Величину індукційованих інвестицій можна визначити за формулою:

$$I^{ind}_n = b (Y_{n-1} - Y_{n-2}),$$

де I^{ind}_n – індукційовані інвестиції в n -му році;

b – акселератор;

Y_{n-1} – національний дохід у $(n - 1)$ -му році;

Y_{n-2} – національний дохід у $(n - 2)$ -му році.

Зростання національного доходу залежно від зростання автономних інвестицій:

$$\Delta Y = 1 / (1 - MPC) * \Delta I^a$$

де $1 / (1 - MPC) = M$ – мультиплікатор;

ΔI^a – приріст автономних інвестицій.

Мультиплікатор Кейнса (автономних витрат):

$$M = \Delta Y / \Delta I^a = 1 / (1 - MPC) = 1 / MPS$$

де ΔY – зміна національного доходу;

ΔI^a – приріст автономних інвестицій;

MPC – гранична схильність до споживання;

MPS – гранична схильність до заощаджень

ГЛОСАРІЙ

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Інвестиції	економічні ресурси, що спрямовуються на збільшення реального капіталу суспільства, тобто на розширення і модернізацію виробничого потенціалу
Інвестиції в основний капітал	витрати на придбання новостворених капітальних благ, а саме: виробничого обладнання, будинків виробничого призначення тощо
Інвестиції в товарно-матеріальні запаси	складаються з нагромаджених запасів сировини, призначених для використання у виробничому процесі, а також нереалізованих готових товарів
Індуційовані інвестиції	причиною здійснення є стійке зростання попиту на товари та послуги в результаті зростання національного доходу
Автономні інвестиції	здійснюються за умов фіксованого національного доходу, тобто за незмінного сукупного попиту на блага; здійснюються в нову техніку, сприяючи підвищенню якості продукції, і стають умовою зростання національного доходу
Акселератор	коефіцієнт, який показує скільки одиниць додаткового основного капіталу необхідно для виробництва додаткової одиниці продукції
Мультиплікатор Кейнса	показує на скільки зростає рівноважний національний дохід зі зростанням автономного попиту на одиницю.

ТЕМА 9. СУКУПНІ ВИТРАТИ ТА ВВП

КЛЮЧОВІ СЛОВА ТА ТЕРМІНИ

Рівноважний обсяг виробництва
Метод «сукупні витрати – обсяг виробництва»
«Кейнсіанський хрест»
Метод заощадження – інвестиції
Вилучення

Ін'єкції
Інфляційний розрив
Дефляційний розрив
Дефляційна політика
Мультиплікатор

ВІЗУАЛЬНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ЗМІСТУ

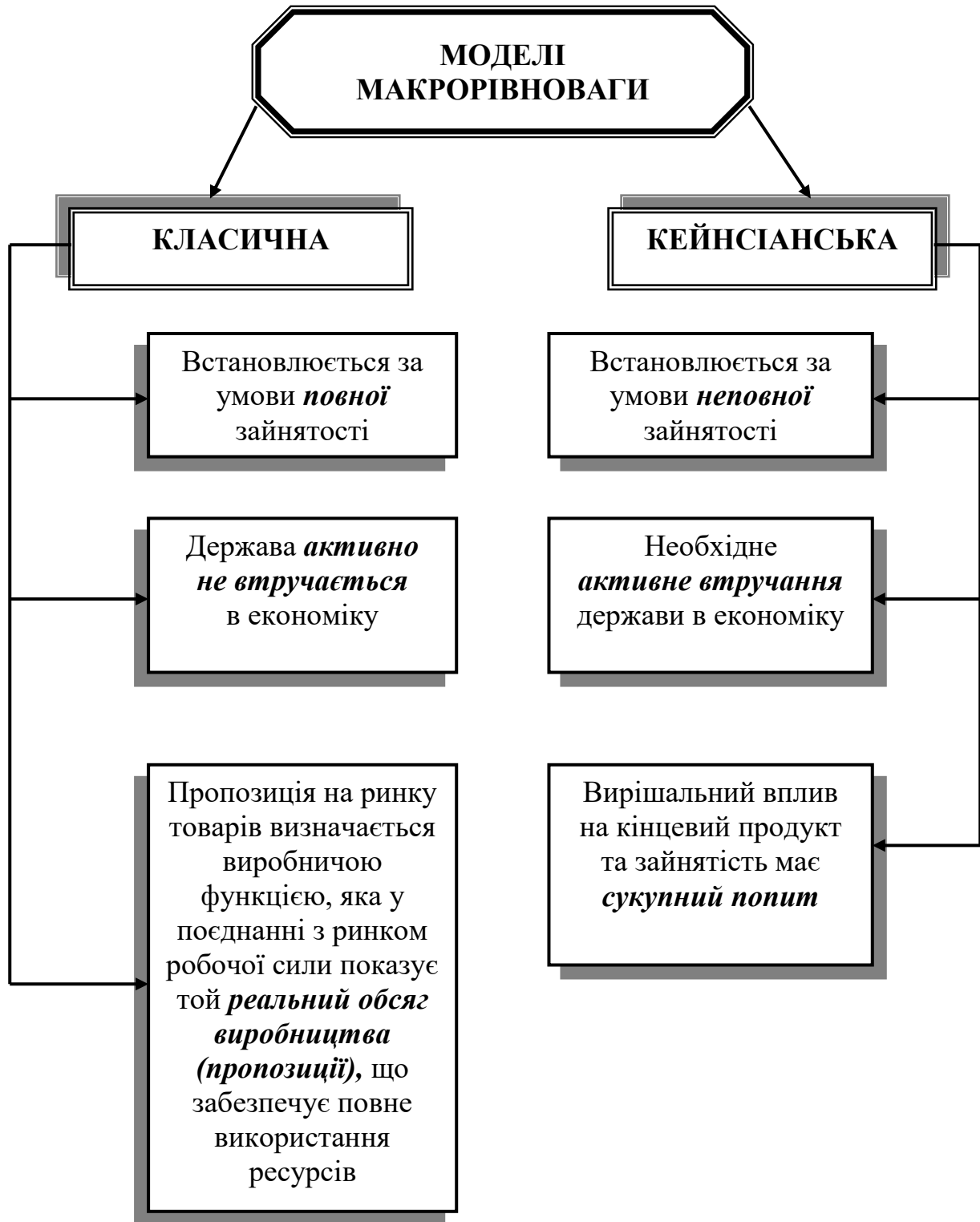

Рисунок 9.1 – Моделі макроекономічної рівноваги

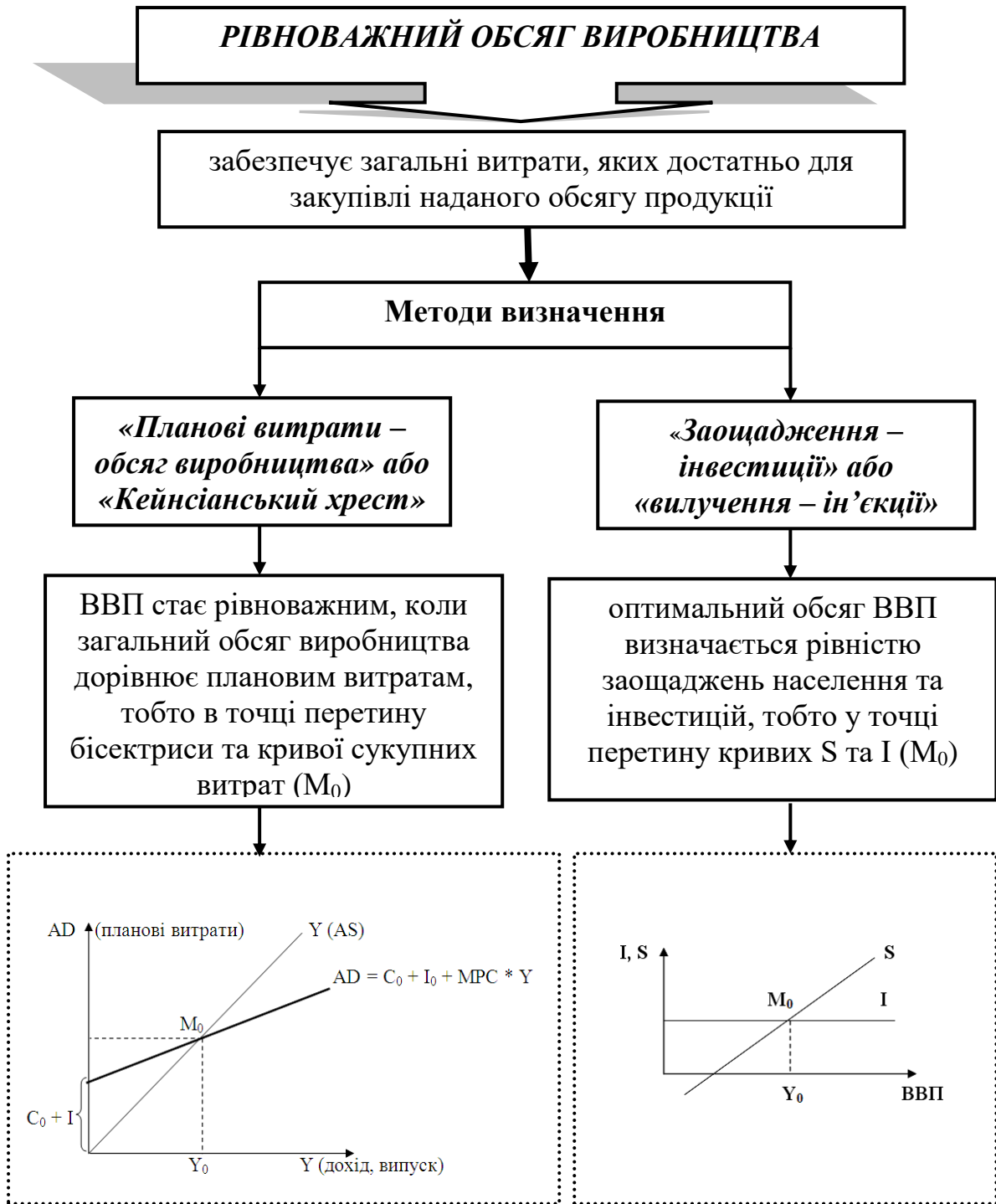

Рисунок 9.2 – Методи визначення макроекономічної рівноваги

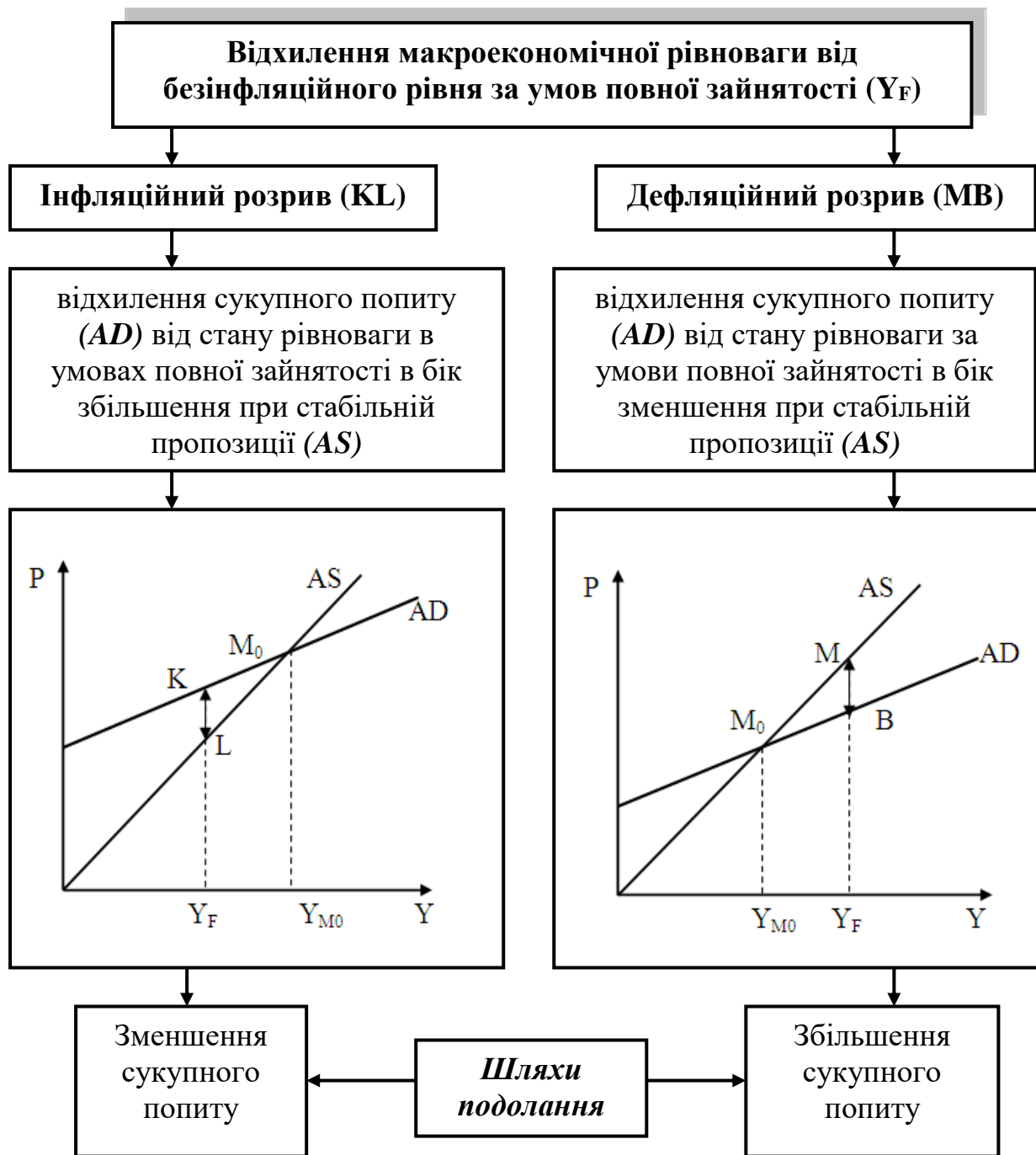

Рисунок 9.3 – Коливання рівноважного ВВП навколо його потенційного рівня

ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Рівновага моделі Кейнсіанського хреста за умови, що враховується вплив держави як збирача податків.

$$Y = AD = C_0 + I_0 + MPC(Y - T) + G_0,$$

де G – державні витрати; T – податки, які держава вилучає з доходів фізичних та юридичних осіб; Y – реальний обсяг виробництва (пропозиція благ).

ГЛОСАРІЙ

Категорія, поняття	Тлумачення
Рівноважний обсяг виробництва	забезпечує загальні витрати, яких достатньо для закупівлі наданого обсягу продукції, тобто при рівноважному рівні ВВП загальна кількість вироблених товарів дорівнює кількості закуплених товарів
Метод «планові витрати – обсяг виробництва»	акцентує увагу на тому, що планові витрати – це фактор, що визначає рівень виробництва, зайнятості та доходу
Метод «вилучення – ін'єкції»	акцентує увагу на нерівності сукупних витрат та ВВП за всіма рівнями виробництва, окрім рівноважного
Вилучення	будь-яке використання доходу домашніх господарств не на купівлю виготовленої в країні продукції
Ін'єкції	будь-яке доповнення до споживчих витрат на продукцію, виготовлену в країні
Інфляційний розрив	відхилення сукупного попиту від стану рівноваги в умовах повної зайнятості в бік збільшення при стабільній пропозиції
Дефляційний розрив	відхилення сукупного попиту від стану рівноваги за умови повної зайнятості в бік зменшення при стабільній пропозиції
Дефляційна політика	політика спрямована на стримування зростання споживання і створює сприятливі умови для заощадження і нагромадження
Мультиплікатор	чисельний коефіцієнт, що показує в скільки разів зміниться НД при даній зміні інвестицій

ТЕМА 10. ДЕРЖАВА В СИСТЕМІ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

КЛЮЧОВІ СЛОВА ТА ТЕРМІНИ

Державне регулювання економіки (ДРЕ)
Суб'єкти ДРЕ
Об'єкти ДРЕ
Моделі ДРЕ
Фіскальна політика
Фінансова система
Державний бюджет
Державні доходи
Податкова політика
Податки
Джерело оподаткування
Об'єкт оподаткування
Суб'єкт оподаткування
Прямі податки
Непрямі податки
Податкова ставка
Гранична податкова ставка
Середня податкова ставка
Пільгова ставка
Прогресивне оподаткування
Регресивне оподаткування

Пропорційне оподаткування
Крива Лаффера
Державні видатки
Поточні видатки
Капітальні видатки
Автоматична фіскальна політика
Дискреційна фіскальна політика
Автоматичні (вбудовані) стабілізатори
Грошово-кредитна система
Центральний банк
Комерційний банк
Спеціалізовані кредитно-фінансові установи
Грошово-кредитна (монетарна) політика
Методи грошово-кредитної політики
Норма обов'язкових резервів
Операції на відкритому ринку
Дисконтна політика

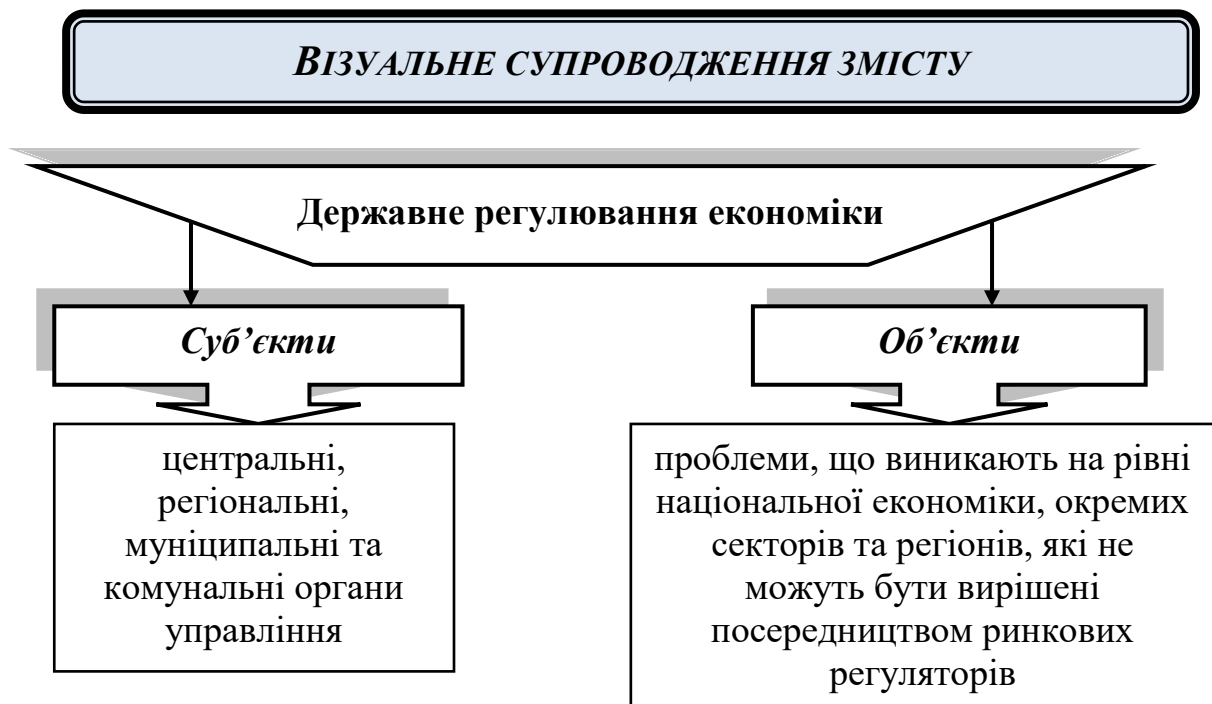

Рисунок 10.1 – Суб'єкти та об'єкти державного регулювання

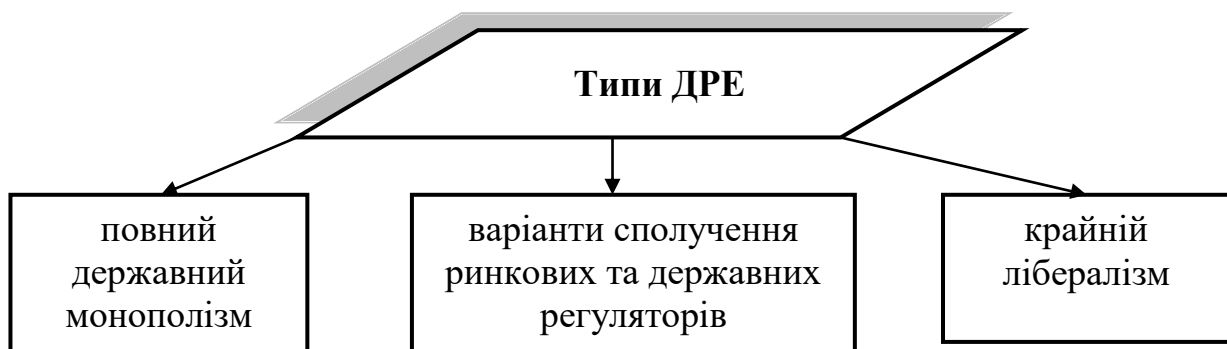

Рисунок 10.2 – Типи державного регулювання

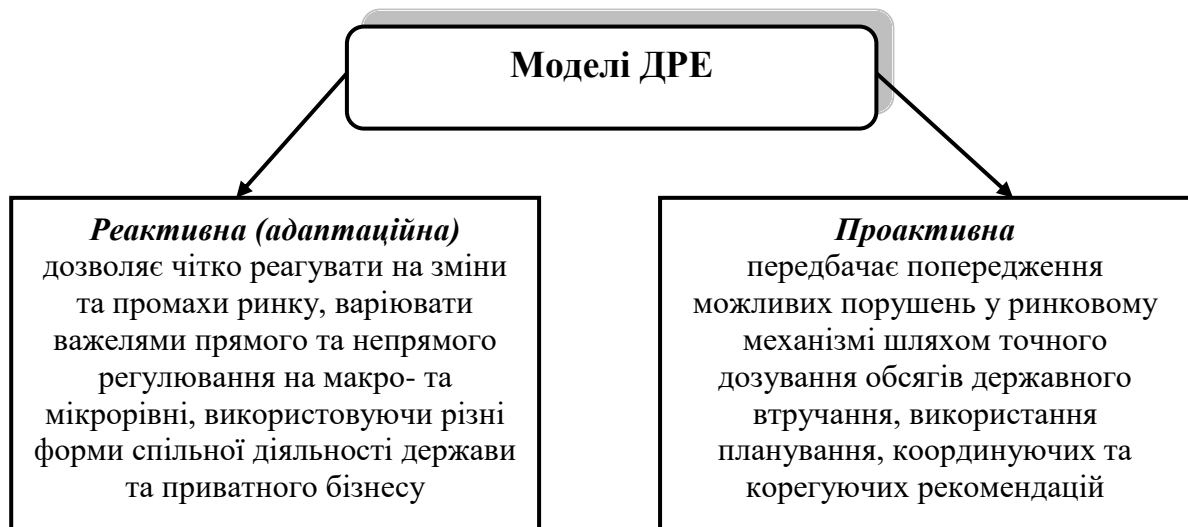

Рисунок 10.3 – Моделі державного регулювання

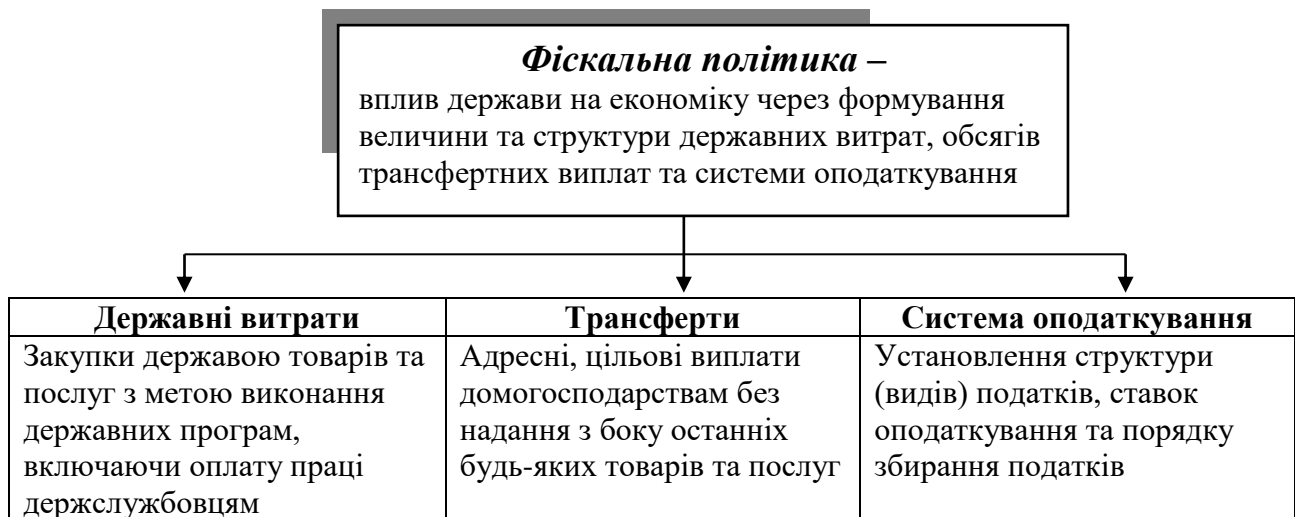

Рисунок 10.4 – Інструменти фіскальної політики

Рисунок 10.5 – Види фіскальної політики

ДЖЕРЕЛО	ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ДЕРЖАВИ
Чистий національний продукт (ЧНП)	Непрямі податки з підприємців
Національний дохід (НД)	- податок на прибуток; - внески на соціальне страхування; - внески до Пенсійного фонду; - внески до Фонду загальнообов'язкового державного страхування на випадок безробіття; - доходи від зовнішньоекономічної діяльності держави тощо
Особистий дохід (ОД)	Податки на особистий дохід: - прибутковий податок з громадян; - податок на майно; - податок на спадщину. Непрямі податки: - податок на додану вартість; - акцизний збір; - місцеві податки та збори
Відрахування, що включаються у собівартість продукції	- амортизаційні відрахування державних підприємств; - відрахування на геологорозвідку; - плата за воду, землю тощо

Рисунок 10.6 – Структура джерел фінансових ресурсів держави

Фінансова система включає:

1. Державні фінанси.
2. Фінанси господарюючих суб'єктів.
3. Доходну та витратну частини фінансів населення (витрати та заощадження)

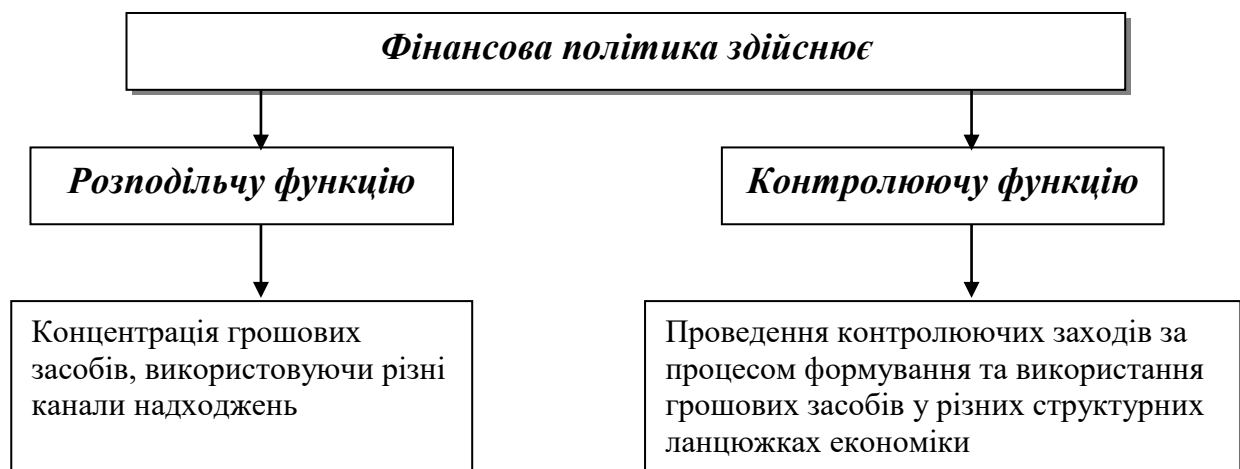

Рисунок 10.7 – Функції фінансової політики

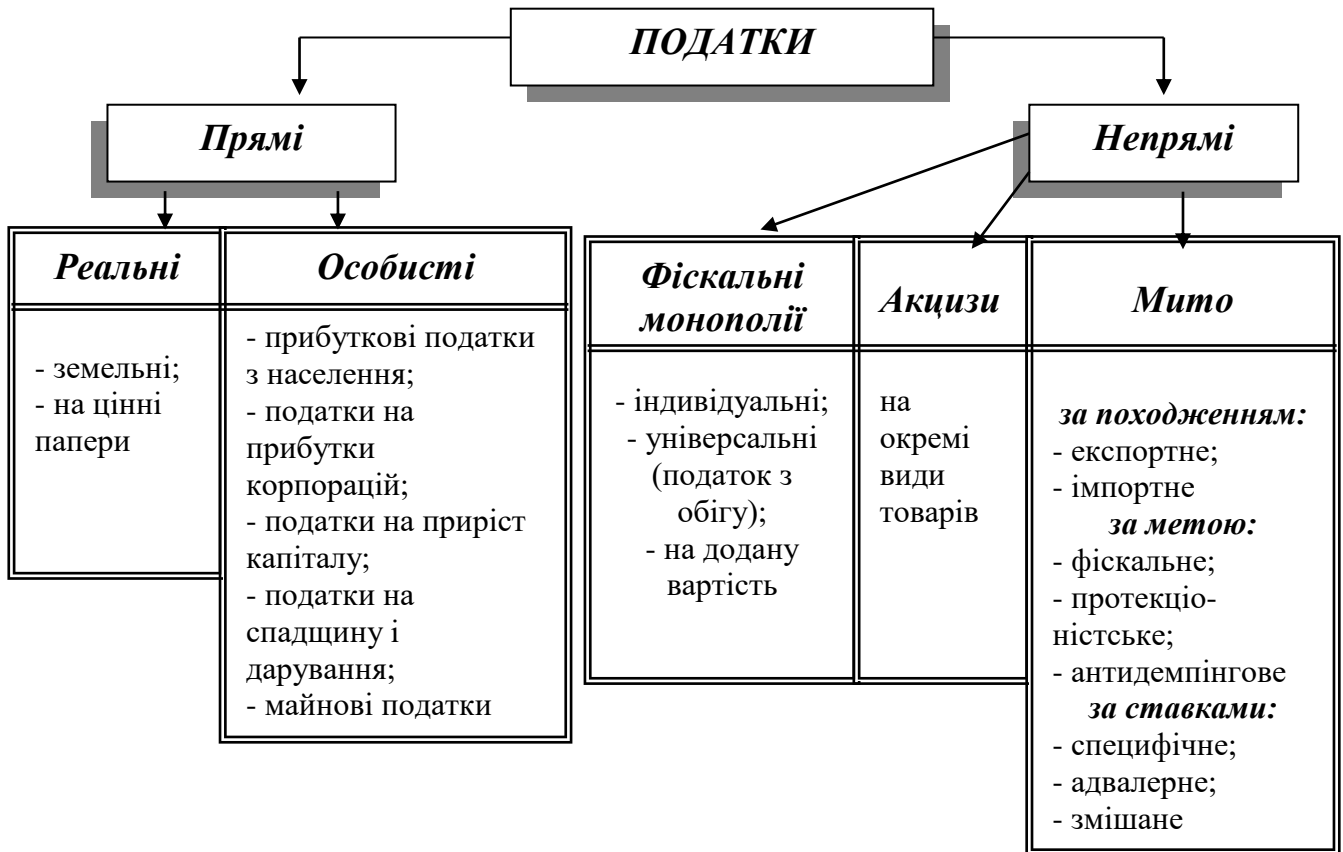

Рисунок 10.8 – Класифікація податків відповідно до об’єкту оподаткування

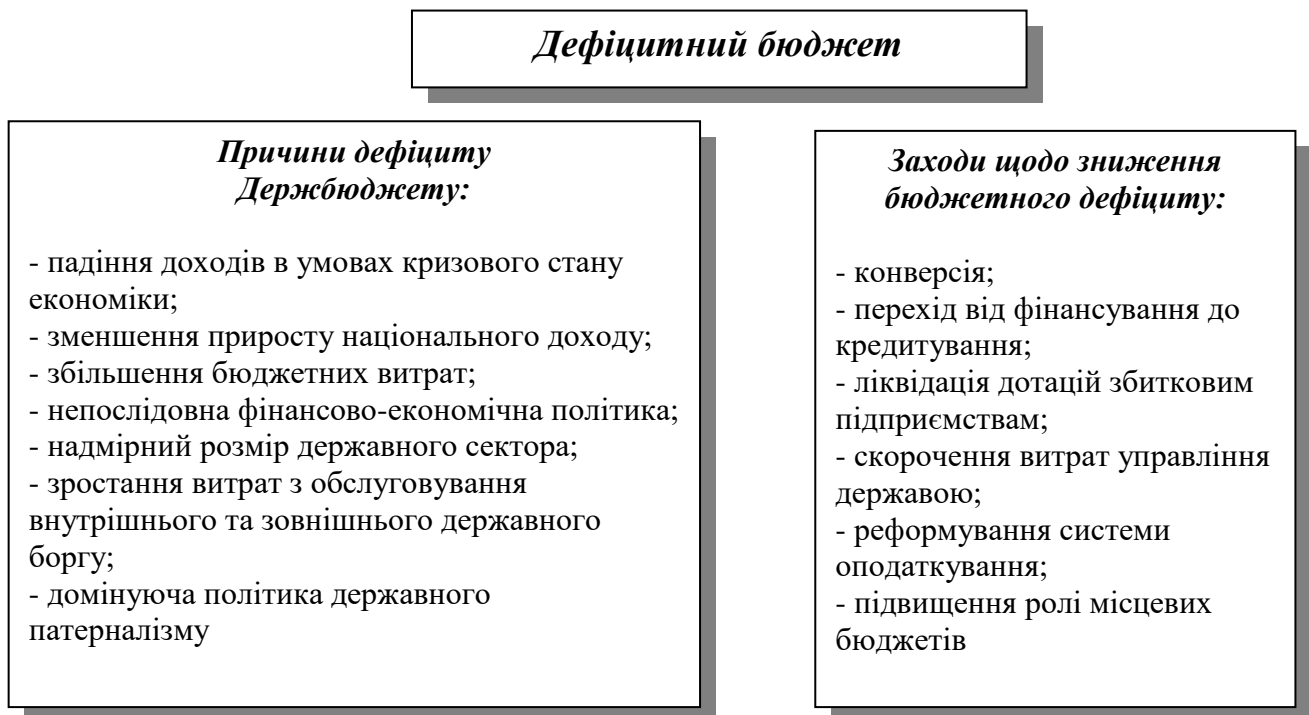

Рисунок 10.9 – Причини та методи подолання дефіциту держбюджету

Рисунок 10.10 – Структура державних видатків

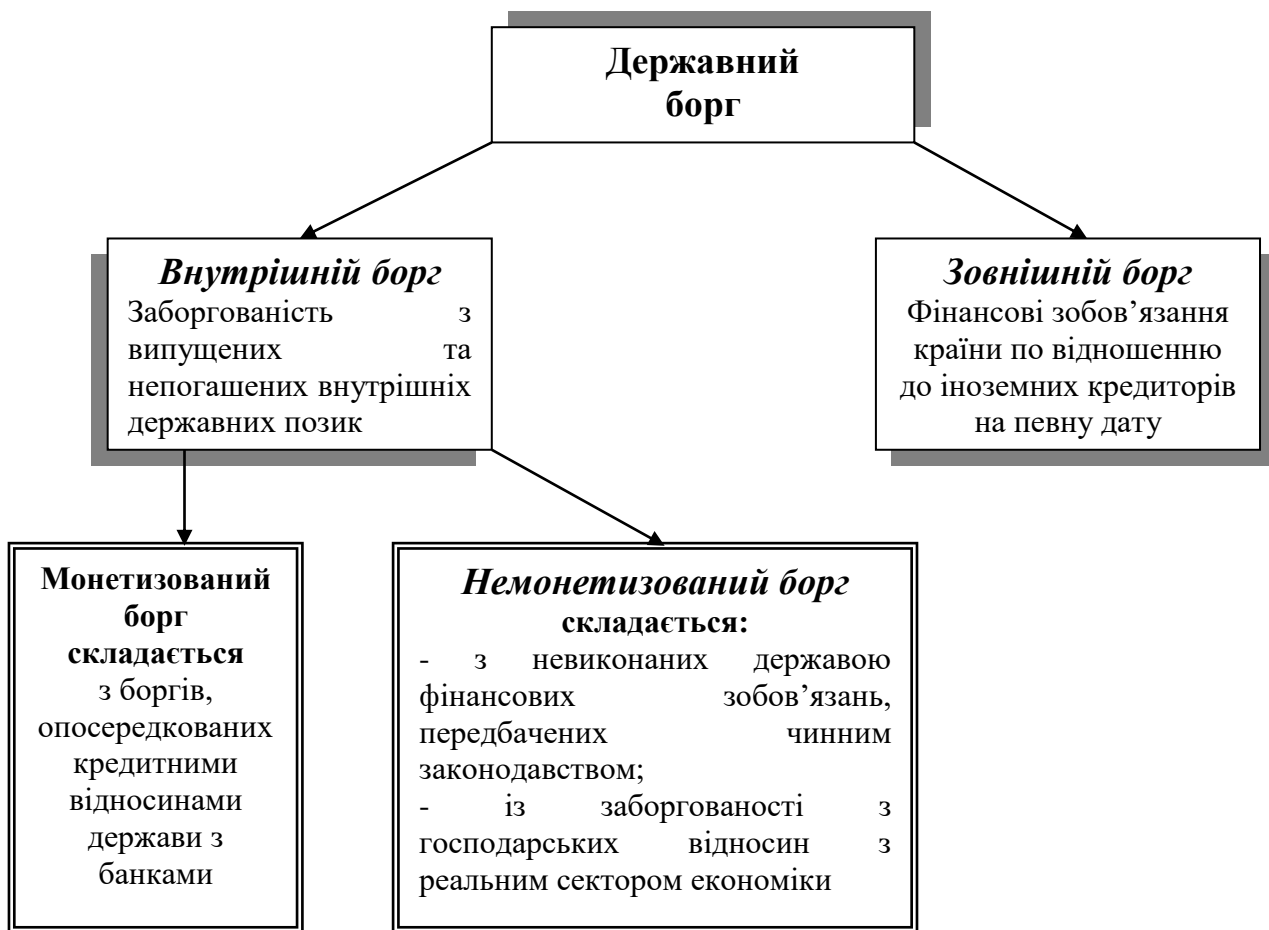

Рисунок 10.11 – Структура державного боргу

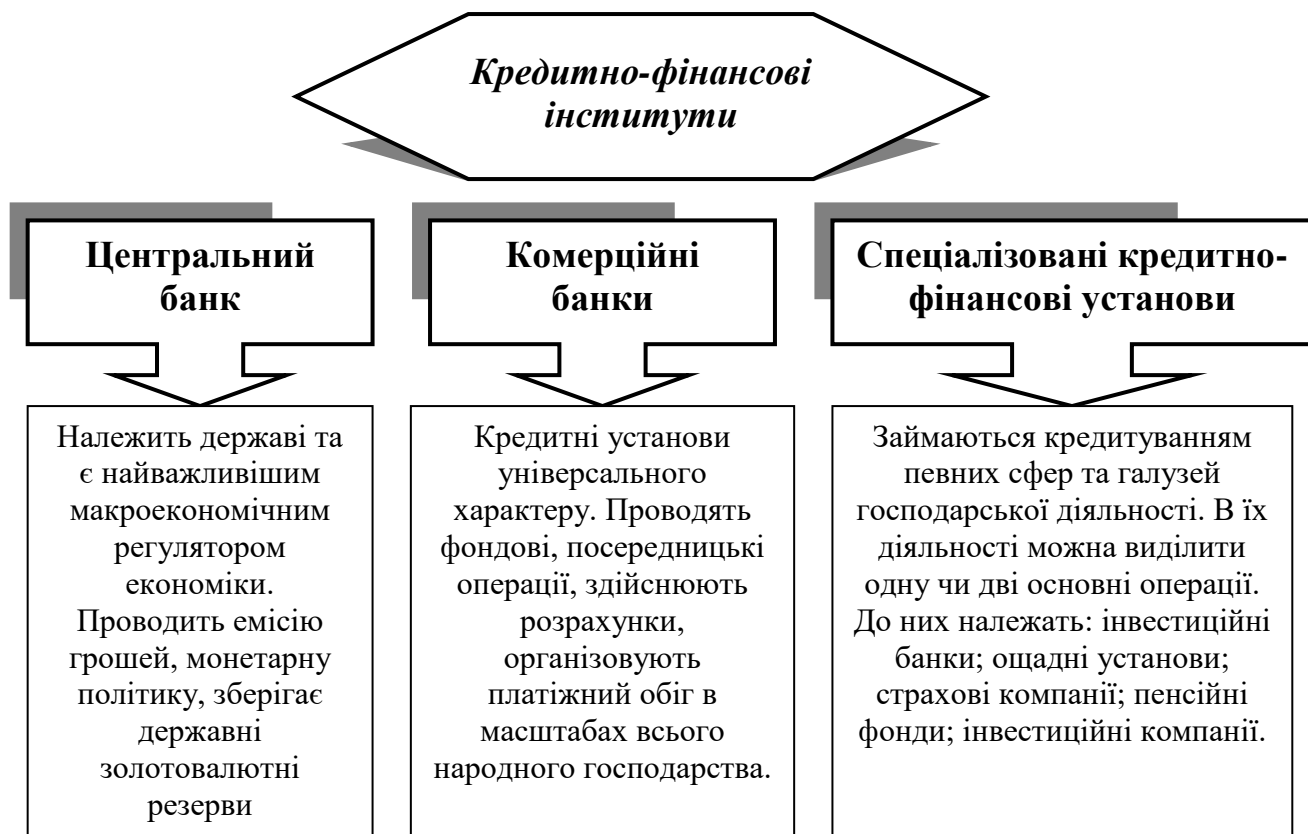

Рисунок 10.12 – Інститути грошово-кредитної системи

Грошова емісія	Зростання готівкових грошей в обігу
Резервна політика	Установлення Національним банком нормативів обов'язкових відрахувань у резерви частини засобів, які надходять на депозитні рахунки комерційних банків. Обов'язкові резерви виконують функцію страхового фонду для депозитів
Валютна політика	Продаючи валюту, Національний банк скорочує кількість грошей, купуючи – збільшує
Політика відкритого ринку	Продаж та купівля Національним банком цінних паперів є на сучасному етапі основним інструментом кредитно-грошової політики
Облікова політика	Встановлення Національним банком певного відсотка, який має назву облікової ставки або ставки рефінансування, за надання позики комерційним банкам для поповнення резервів

Рисунок 10.13 – Засоби грошово-кредитної політики

Рисунок 10.14 – Інструменти грошово-кредитної політики

ГЛОСАРІЙ

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Державне регулювання економіки (ДРЕ)	цілеспрямований, координуючий процес управлінського впливу уряду на окремі сегменти внутрішніх та зовнішніх ринків посередництвом мікро- та макроекономічного регулювання з метою досягнення рівноважного зростання суспільної економічної системи
Фіскальна політика	маніпуляції державним бюджетом (урядовими видатками та оподаткуванням) для досягнення певної мети (збільшення виробництва та зайнятості, зниження темпів інфляції та ін.)
Фінансова система	сукупність фінансових ланок, покликаних забезпечити державі виконання її політичних та економічних функцій
Державний бюджет	річний план державних витрат і джерел їх фінансового покриття
Державні доходи	грошові відносини, які складаються між державою, юридичними та фізичними особами в процесі вилучення й акумуляції частини вартості ВВП у загальнодержавному фонді з метою їх подальшого використання для здійснення державою своїх функцій
Податкова політика	діяльність держави у сферах запровадження, правової регламентації та організації справляння податків і податкових платежів до централізованих фондів держави
Податки	фінансові відносини між державою та платником податків з метою створення загальнодержавного централізованого фонду грошових коштів, необхідних для виконання державою її функцій
Джерело оподаткування	чистий дохід суспільства
Об'єкт оподаткування	кількісно визначений економічний феномен, який служить базою для нарахування податків
Прямі податки	вилучаються безпосередньо у власників майна, одержувачів доходів
Непрямі податки	вилучаються у сфері реалізації або споживання товарів та послуг
Податкова ставка	законодавчо встановлений розмір податку на одиницю оподаткування
Податкові пільги	зменшення податкових ставок або повне звільнення від податків окремих підприємств або виробництв залежно від їхнього профілю, характеру виробленої продукції та виконаних робіт, використовуваної робочої сили, зони розміщення

Категорія, поняття	Тлумачення
Крива Лаффера	показує зв'язок між податковими ставками та обсягом податкових надходжень і виявляє таку податкову ставку (від нульової до 100 %), за якої податкові надходження у бюджет досягають максимуму
Державні видатки	грошові відносини з приводу розподілу і використання централізованих та децентралізованих фондів грошових ресурсів держави з метою фінансування загальнодержавних потреб соціально-економічного розвитку
Поточні видатки	видатки бюджету на фінансування підприємств, установ, організацій, органів державного управління визначені на початок бюджетного року, а також на фінансування заходів щодо соціального захисту населення
Капітальні видатки	видатки бюджету на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності держави
Фіскальна політика	сукупність заходів держави у сфері оподаткування та державних витрат, спрямованих на забезпечення повної зайнятості, рівноважного платіжного балансу та економічного зростання за умов виробництва неінфляційного ВВП
Автоматичні (вбудовані) стабілізатори	такі механізми в економіці, дія яких зменшує реакцію ВВП на зміни сукупного попиту
Центральний банк	належить державі та є найважливішим макроекономічним регулятором економіки
Комерційні банки	кредитні установи універсального характеру, які здійснюють розрахунки та організують платіжний обіг в масштабах всього народного господарства
Спеціалізовані кредитно-фінансові установи	займаються кредитуванням певних сфер та галузей господарської діяльності
Грошово-кредитна політика	сукупність заходів в області грошового обігу, спрямованих на зміну грошового кредиту
Операції на відкритому ринку	гнучкий валютно-політичний інструмент, який виявляється в продажу чи купівлі Національним банком цінних паперів на «відкритому ринку» у комерційних банків
Політика облікової ставки	інструмент прямого регулювання грошово-кредитного обігу
Політика мінімальних резервів	виявляється в маніпулюванні нормою обов'язкових резервів, які комерційні банки зобов'язані зберігати на рахунках у Національному банку

ТЕМА 11. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

КЛЮЧОВІ СЛОВА ТА ТЕРМІНИ

Світове господарство
Міжнародна торгівля
Принцип порівняльних переваг
Модель Хекшера-Оліна
Модель технологічного розриву
Познера
Платіжний баланс
Торговий баланс
Баланс послуг
Баланс переказів
Баланс руху капіталу

Сальдо платіжного балансу
Дефіцит платіжного балансу
Валютний курс
Валютний паритет
Паритет купівельної спроможності
Девальвація
Ревальвація
Вільна торгівля
Протекціонізм
Тарифи
Нетарифні бар'єри

ВІЗУАЛЬНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ЗМІСТУ

ПЕРЕДУМОВИ МІЖНАРОДНОГО РОЗПОДІЛУ ПРАЦІ

Природні

- клімат;
- природні ресурси тощо

Соціальні

- різний рівень продуктивності праці;
- різний рівень кваліфікації робочої сили тощо

Рисунок 11.1 – Передумови міжнародного розподілу праці

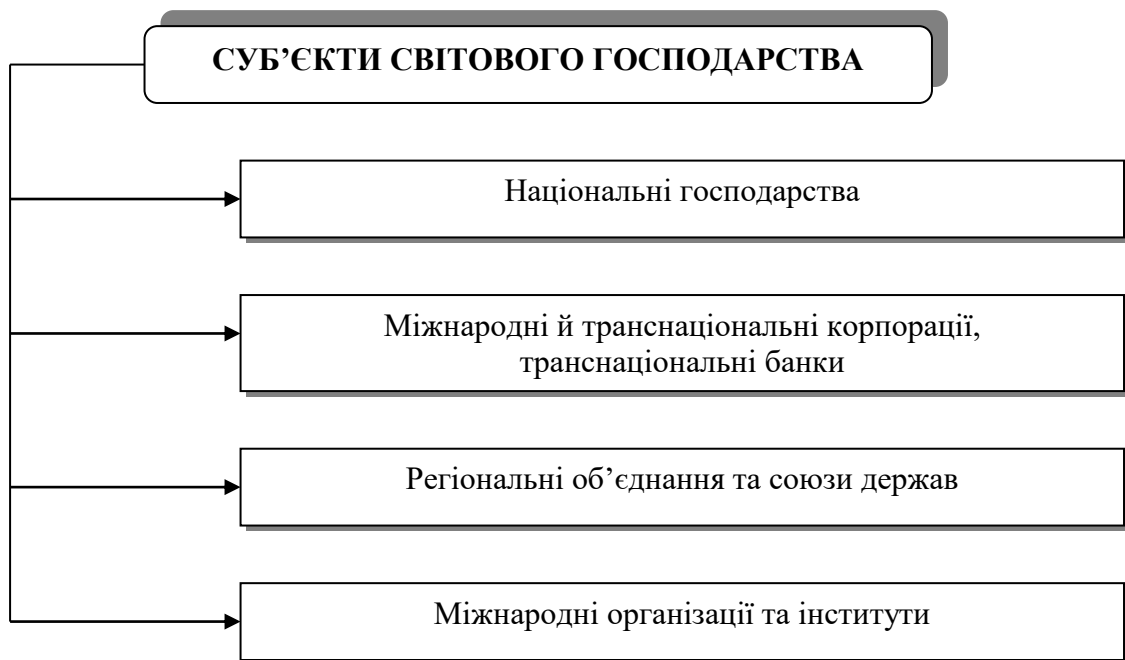

Рисунок 11.2 – Суб'єкти світового господарства

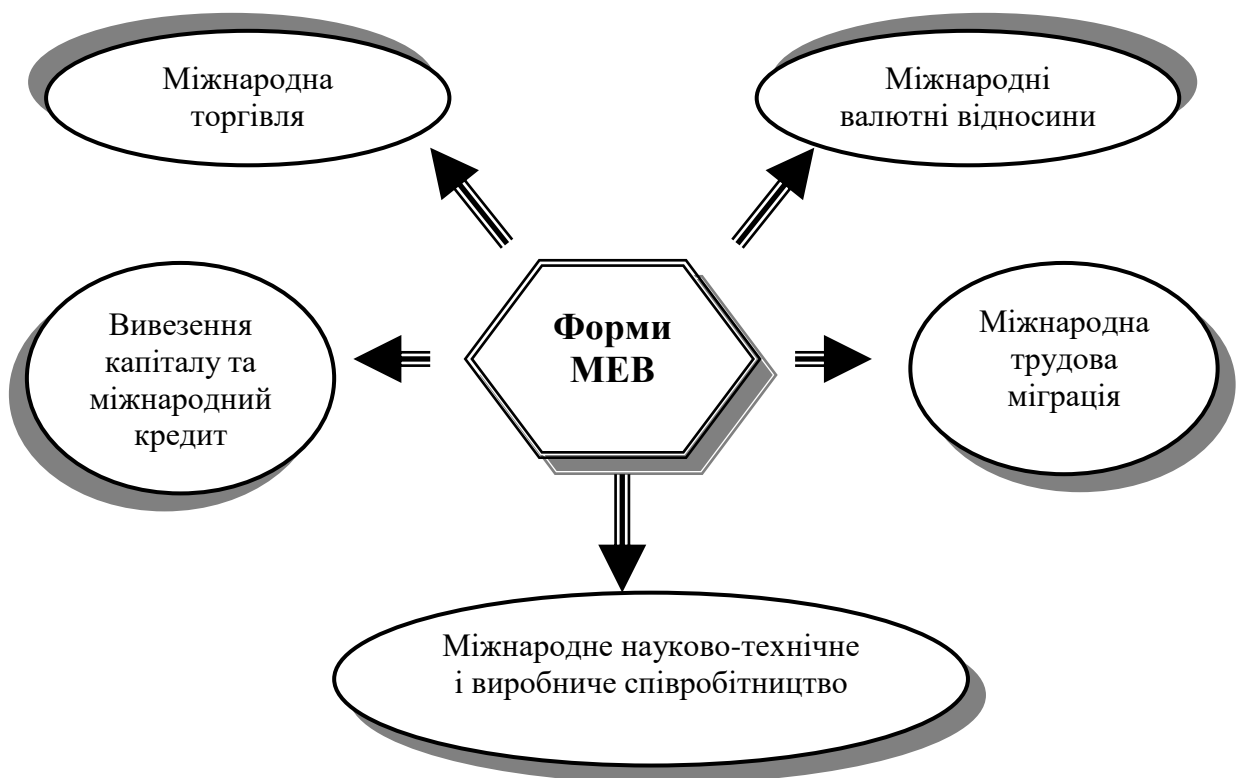

Рисунок 11.3 – Форми міжнародних економічних відносин

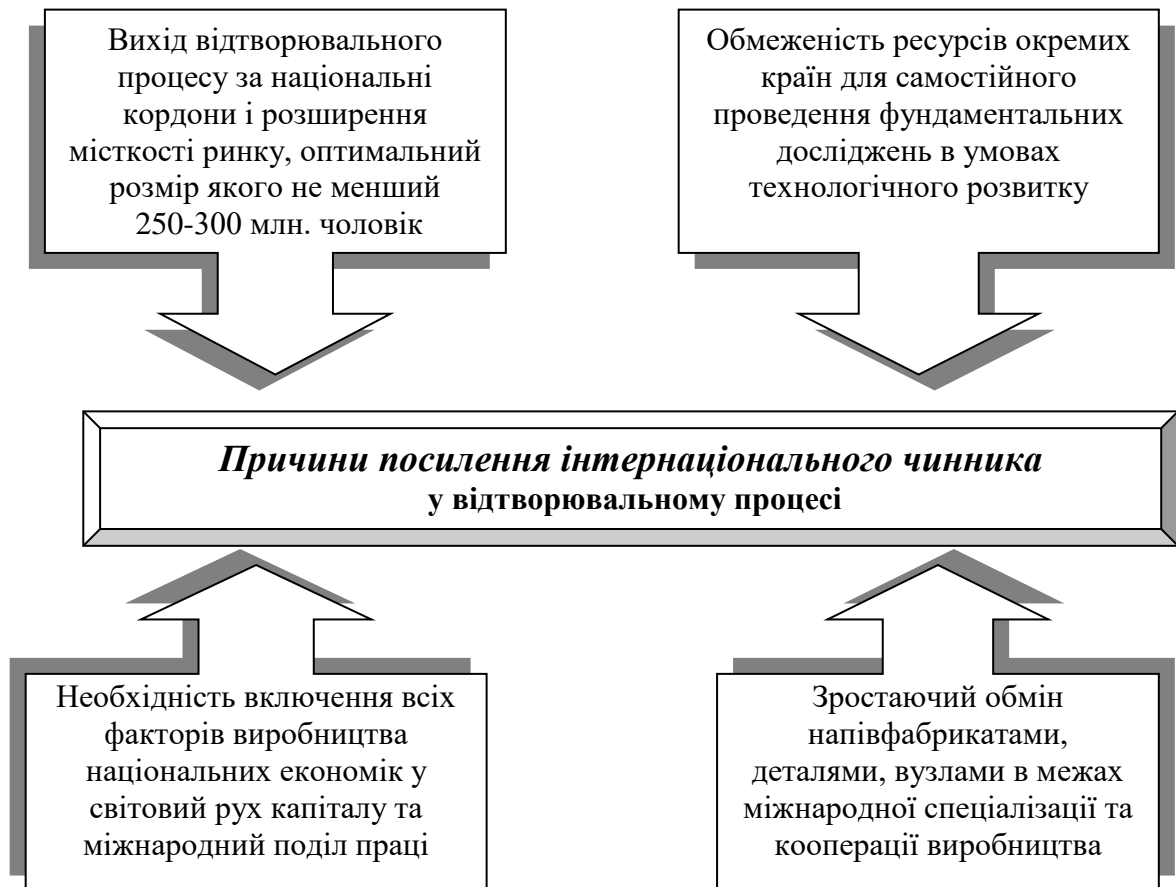

Рисунок 11.4 – Причини посилення інтернаціоналізації виробництва

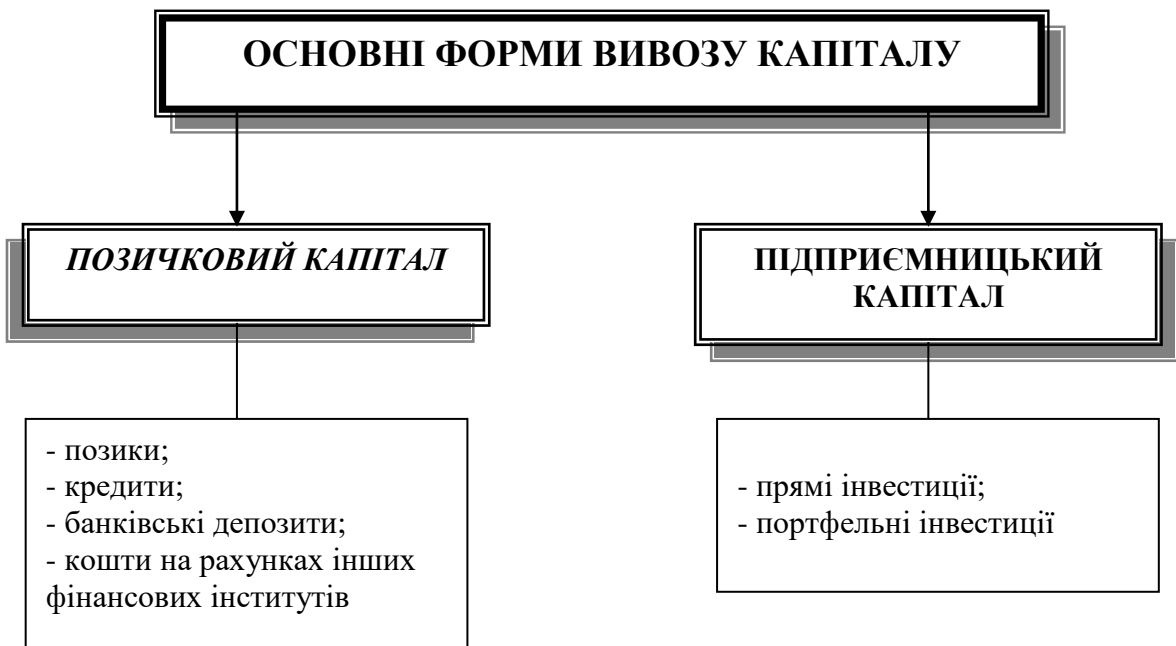

Рисунок 11.5 – Форми вивезення капіталу

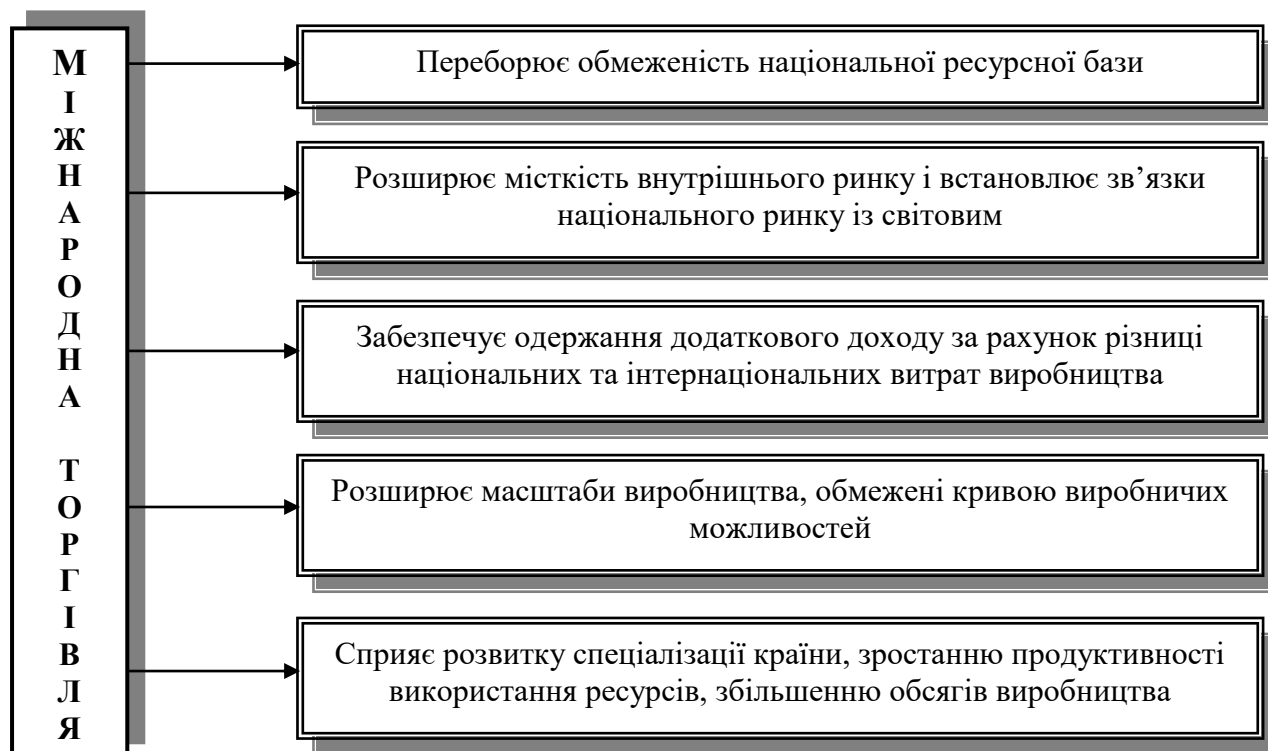

Рисунок 11.6 – Значення міжнародної торгівлі для національної економіки

	Рахунок платіжного балансу	Кредит (надходження грошей)	Дебет (витрати грошей)	Сальдо
1.	Торговий баланс	Виручка від експорту товарів	Витрати на імпорт товарів	
2.	Баланс послуг	Виручка від надання послуг закордону	Оплата послуг, отриманих від закордону	
3.	Баланс переказів	Перекази від закордонних суб'єктів	Перекази закордонним суб'єктам	
4.	Поточні операції (1 + 2 + 3)			Чистий експорт
5.	Операції з капіталом	Імпорт капіталу	Експорт капіталу	Чистий експорт капіталу
6.	Валютні резерви Національного банку	Збільшення валютних резервів закордону	Збільшення валютних резервів країни	Сальдо рахунку валютних резервів

Рисунок 11.7 – Структура платіжного балансу

Етап розвитку	Основи	Переваги	Недоліки
<i>Золотий стандарт</i> (існував з 1821 р.)	Фіксовані валютні курси на основі золотого паритету для кожної валюти	1. Збереження стійких валютних курсів. 2. Забезпечення стабільності зовнішньої та внутрішньої економічної політики. 3. Сприятливі умови для розвитку міжнародної торгівлі. 4. Стабільність внутрішніх цін	1. Залежність грошової маси в обігу у світі від видобування і виробництва золота. 2. Неможливість проведення незалежної національної грошово-кредитної політики
<i>Бреттон-Вудська валютна система</i> (існувала з 1944 р.)	Фіксація валютних курсів на основі валютних паритетів	1. Спроба збільшити гнучкість регулювання валютних курсів шляхом зменшення ролі золота. 2. Обмеження відхилень валютних курсів від офіційних паритетів за допомогою валютних інтервенцій. 3. Створення Міжнародного валютного фонду, який відіграє важливу роль у міжнародних фінансах до теперішнього часу	1. Практика добровільного корегування валютних курсів. 2. Незацікавленість урядових органів у своєчасному корегуванні валютних курсів. 3. Неможливість забезпечення необхідного рівня міжнародної ліквідності
<i>Ямайська валютна система</i> (існує з 1976 р. до теперішнього часу)	Система коригування плаваючих курсів	Система дозволяє забезпечити довгострокову гнучкість валютних курсів, необхідну для вирівнювання платіжних балансів, і короткострокову стабільність для стимулювання міжнародної торгівлі та фінансів	1. Відмова від фіксованих валютних курсів означає відмову від механізмів стримування інфляції. 2. Непостійність і різка змінність валютних курсів при введенні режимів «вільного плавання»

Рисунок 11.8 – Етапи розвитку валютно-кредитної системи

Рисунок 11.9 – Види конвертованості валюти

Рисунок 11.10 – Види валютних курсів

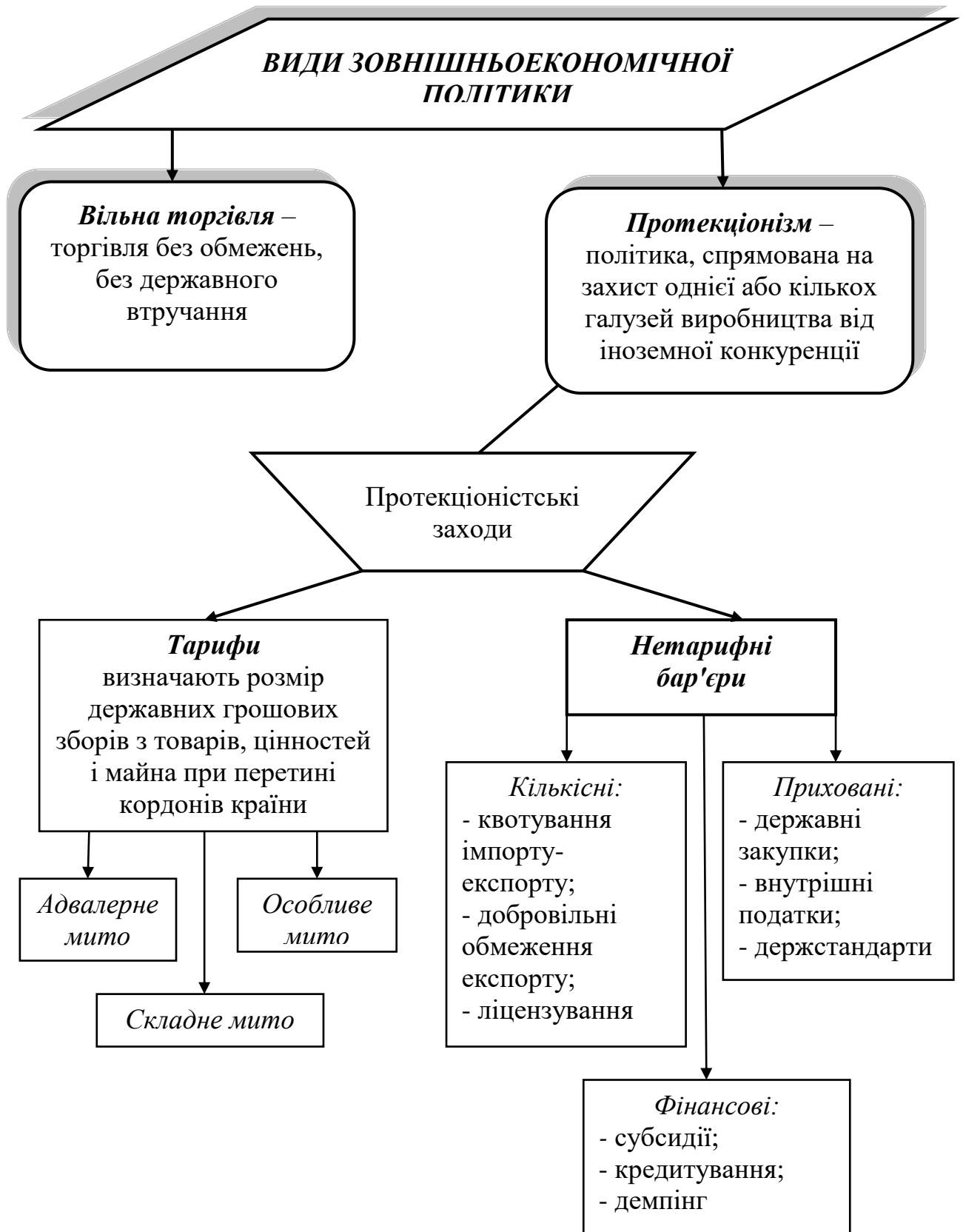

Рисунок 11.11 – Види зовнішньоекономічної політики

ГЛОСАРІЙ

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Світове господарство	система господарських зв'язків і відносин, в якій економічно, технологічно і соціальне взаємодіють країни світу
Міжнародна торгівля	форма економічних відносин через експорт та імпорт товарів і послуг, яка базується на міжнародному поділі праці
Принцип порівняльних переваг	теорія, яка пояснює переваги міжнародної торгівлі, враховуючи, головним чином, міжнародні відмінності у природнокліматичних умовах виробництва товарів
Модель Хекшера-Оліна	в умовах відкритої економіки кожна країна прагне спеціалізувати свій експорт на тих товарах, стосовно яких вона має надмірну кількість виробничих факторів, і, як наслідок, порівняно низькі ціни
Модель технологічного розриву Познера	країна, що першою застосувала технічне нововведення, одержує порівняльні переваги і спеціалізується на експорті високотехнологічних, наукомістких товарів, ліцензій та прямого інвестування чи експорті порівняно дешевих традиційних товарів
Платіжний баланс	статистичний звіт, поданий у формі бухгалтерських рахунків, про торгові та фінансові угоди економічних суб'єктів країни з сектором закордон за певний період часу
Торговий баланс	фіксує усі торгові операції між країною і закордоном, показує експортні доходи і імпортні витрати
Баланс послуг	включає фрахт, виплату ліцензії, страхові, туристичні і брокерські послуги, чистий прибуток на інвестиції
Баланс переказів	фіксує безплатні доставки товарів і допомогу у вигляді грошових переказів
Баланс руху капіталу	фіксує купівлю-продаж активів (акції, облігації), тобто експорт капіталу
Сальдо платіжного балансу	сума сальдо поточних рахунків і сальдо балансу руху капіталу
Дефіцит платіжного балансу	означає, що населення країни за даний період заплатило іноземцям більше, ніж отримало від них

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Валютний курс	ціна грошової одиниці країни, виражена в грошових одиницях інших країн
Валютний паритет	законодавчо встановлене відношення між двома валютами, яке є основою валютного курсу
Паритет купівельної спроможності	співвідношення купівельної спроможності двох чи більше валют відносно певного набору товарів і послуг
Девальвація	цілеспрямовані дії уряду на зниження обмінного курсу валюти своєї країни
Ревальвація	дії уряду, спрямовані на підвищення обмінного курсу національної валюти
Вільна торгівля	торгівля без обмежень, тобто без державного втручання
Протекціонізм	політика, яка спрямована на захист однієї або кількох галузей виробництва від іноземної конкуренції за допомогою мит або адміністративного регулювання торгівлі
Тарифи	визначають розмір державних грошових зборів з товарів, цінностей і майна (мити) при перетині кордонів країни

ТЕМА 12. ЕКОНОМІЧНА ДИНАМІКА

КЛЮЧОВІ СЛОВА ТА ТЕРМІНИ

Економічне зростання
Екстенсивне зростання
Інтенсивне зростання
Інноваційні перетворення
Фактор ефективності в економічному зростанні
Реальне економічне зростання
Номінальне економічне зростання
Коефіцієнт зростання
Фактори економічного зростання
Модель Е. Домара
Модель Харрода
Модель Р.Солоу
«Золоте правило» накопичення капіталу
Економічні коливання

Циклічність економіки
Економічний цикл
Економічна кон'юнктура
Теорія кон'юнктури
Короткі (малі) цикли
Середні цикли
Великі цикли
Спад
Пожвавлення
Підйом
Депресія
Тренд
Проциклічні показники
Ациклічні показники
Антициклічні показники
Антикризова (кон'юнктурна) політика держави

ВІЗУАЛЬНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ЗМІСТУ

Показники економічного зростання

Динамічні	Статичні
<p><i>Характеризують</i> темпи зростання виробництва до певного часу.</p> <p><i>Встановлюють</i> швидкість розширення виробництва.</p> <p><i>Виявляють</i> потенційні виробничі можливості країни</p>	<p><i>Відображають</i> існуючі умови рівноважного стану різних процесів.</p> <p><i>Дозволяють</i> виявити вихідну базу економічного розвитку.</p> <p><i>Використовуються</i> для порівняння рівня розвитку виробництва</p>

Якісні та кількісні

Інтегруючим показником якості економічного зростання є **рівень життя**. Він *характеризується* фізичними, духовними та соціальними потребами.

Визначається:

- обсягом виробництва ВВП на душу населення;
- обсягом споживання матеріальних благ та послуг на душу населення

Рисунок 12.1 – Загальні показники економічного зростання

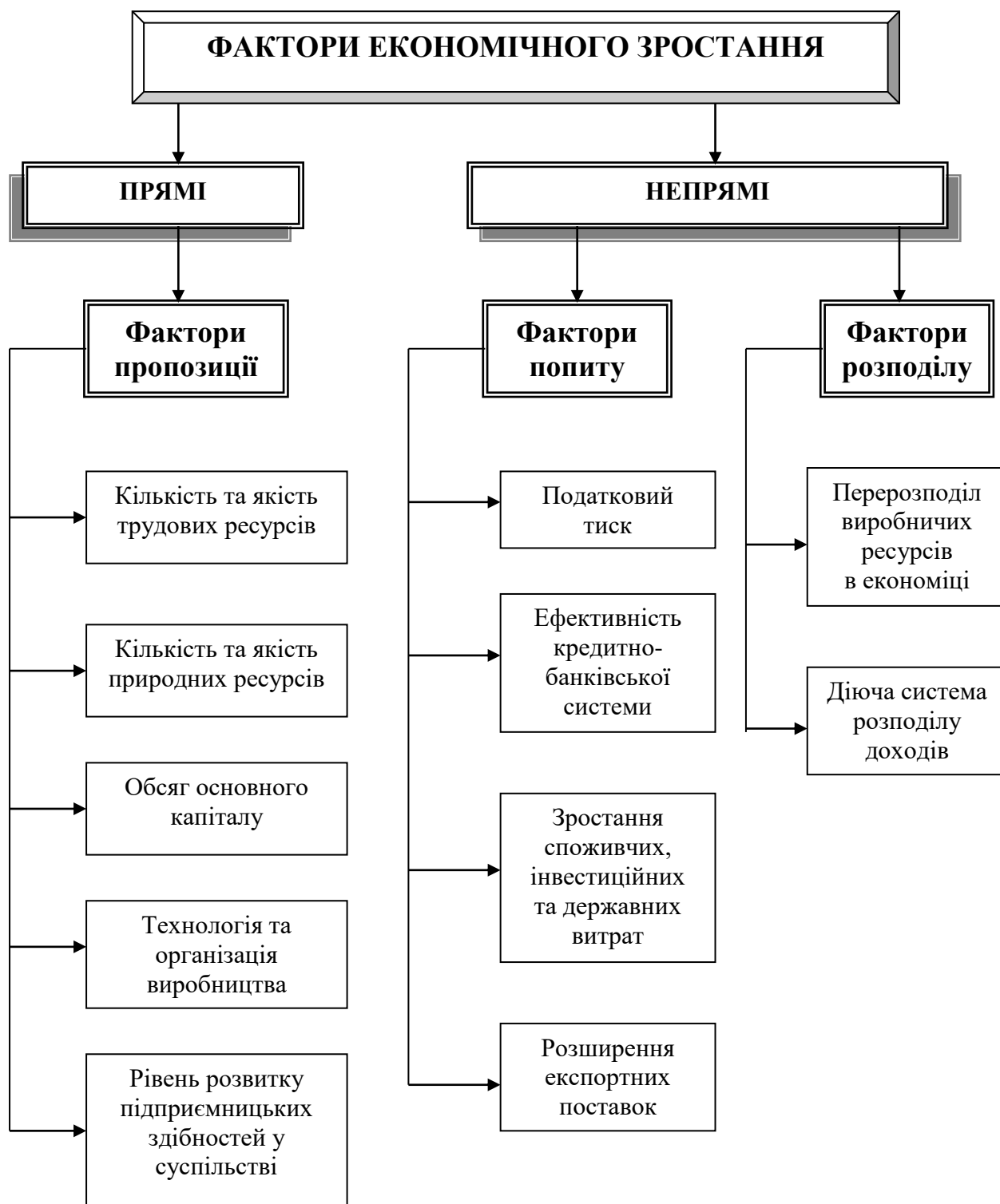

Рисунок 12.2 – Фактори економічного зростання

Рисунок 12.3 – Типи економічного зростання

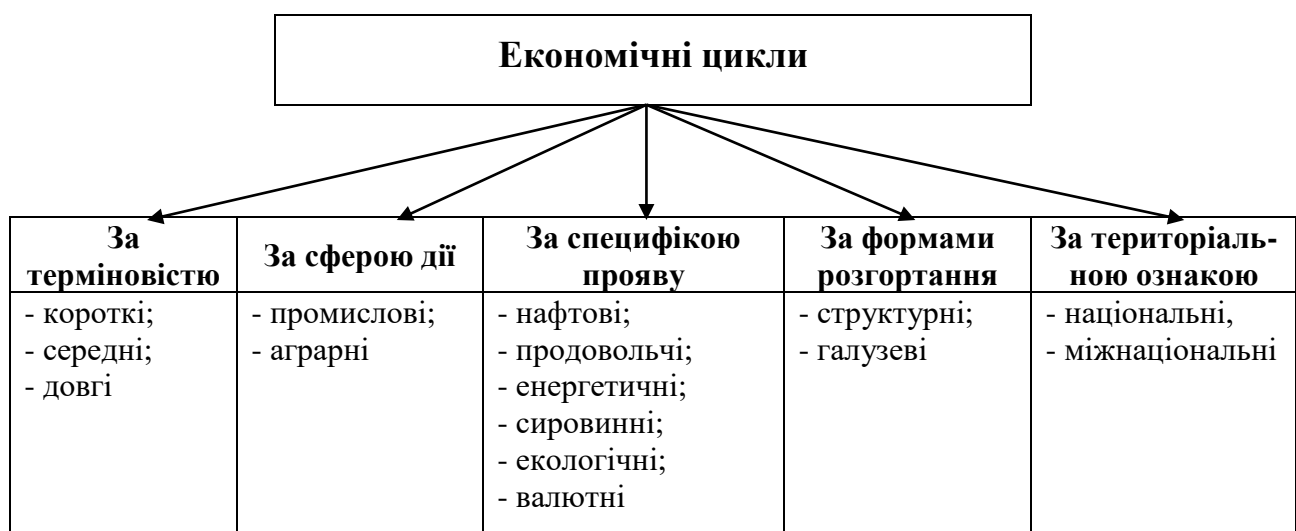

Рисунок 12.4 – Класифікація економічних циклів за різними ознаками

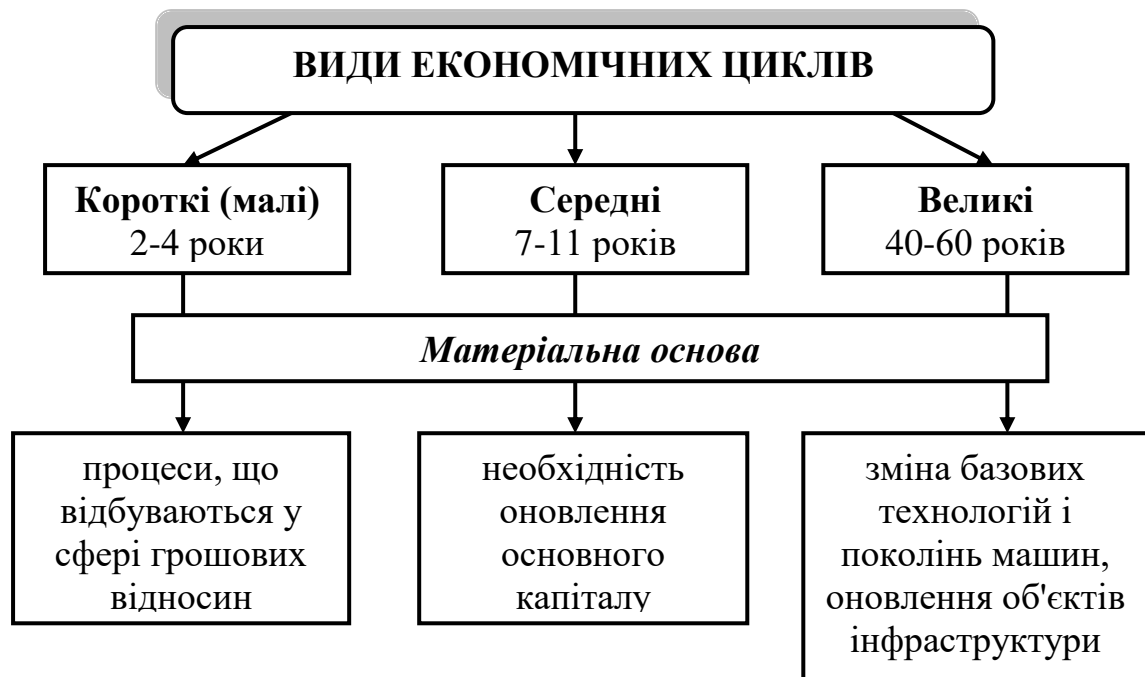

Рисунок 12.5 – Види економічних циклів за тривалістю

Рисунок 12.6 – Класифікація основних макроекономічних показників відповідно до їхніх циклічних властивостей

ФАЗИ ЕКОНОМІЧНОГО ЦИКЛУ

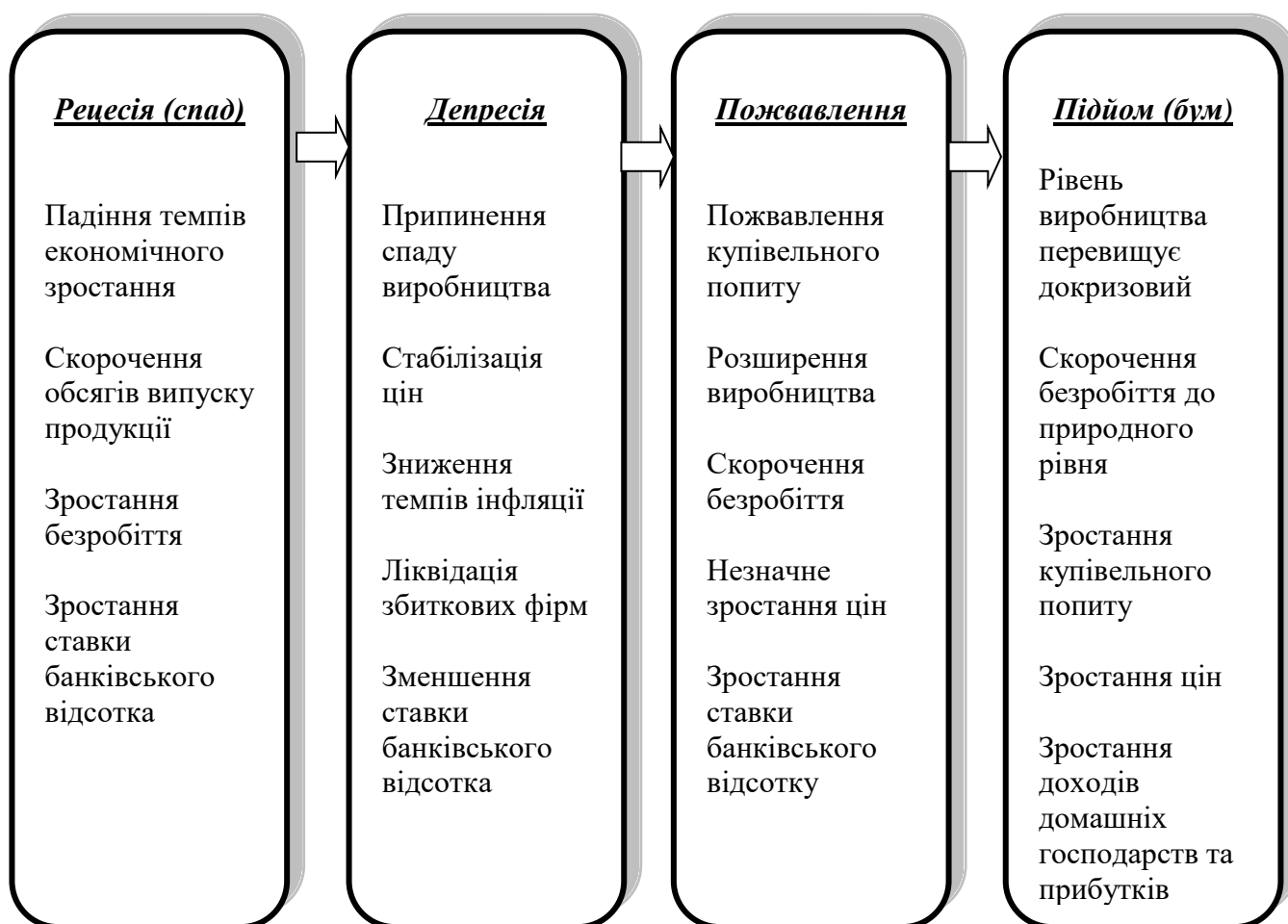
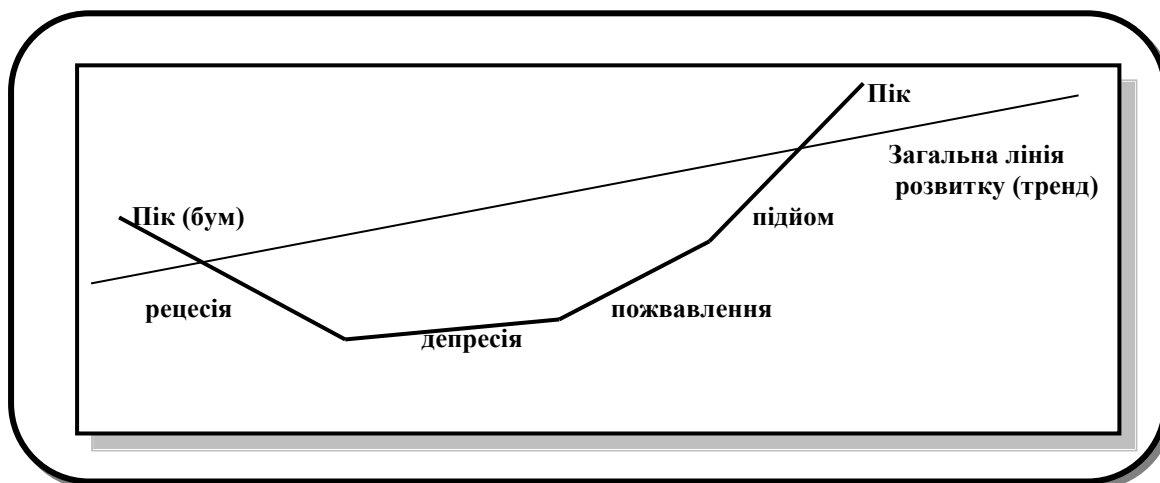

Рисунок 12.7 – Характеристика фаз економічного (ділового) циклу

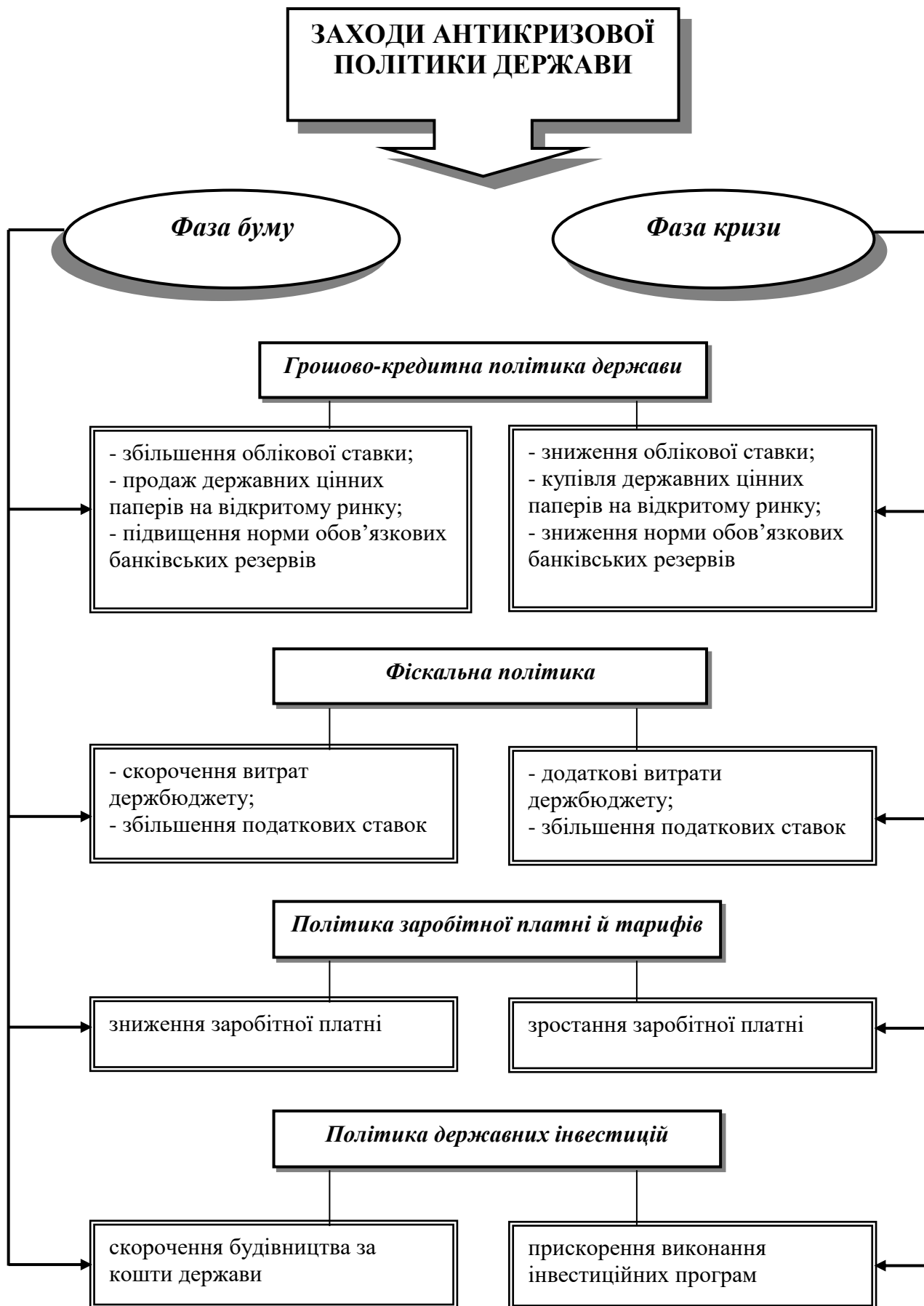

Рисунок 12.8 – Найважливіші заходи антициклічної політики держави

ГЛОСАРІЙ

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Економічне зростання	довготривалий, стійкий розвиток економіки. Процес ефективного використання виробничих, трудових, інноваційних та фінансових факторів у довгостроковому періоді без порушення стану рівноваги у короткостроковому проміжку та із поступальним зростанням ВВП.
Екстенсивне зростання	економічне зростання на основі нарощування кількості виробничих ресурсів за їх якісної незмінності.
Інтенсивне зростання	зростання національної економіки, яке ґрунтується на якісному вдосконаленні та ефективному використанні факторів виробництва на основі інноваційних перетворень.
Інноваційні перетворення	розробка та втілення наукових, технічних, економічних і правових досягнень, спрямованих на вдосконалення діяльності підприємств, галузі та суспільства.
Технічний прогрес	запровадження нових методів виробництва, які скорочують витрати і, отже, підвищують продуктивність економіки, що розширює межі виробничих можливостей.
Фактор ефективності в економічному зростанні	здатність національної економіки ефективно поєднувати ресурси для досягнення такого зростання реального обсягу виробництва, який дозволяють фактори виробництва.
Коефіцієнт зростання	відношення показника періоду, який аналізується, до показника базисного періоду
Модель Е. Домара	досліджує двояку роль інвестицій в збільшені сукупного попиту та у збільшені виробничих потужностей сукупної пропозиції у часі
Модель Харрода	виходить з рівнянь, які відображають функціональні зв'язки в економіці, та аналіз психологічних мотивів поведінки підприємців
Модель Р.Солоу	неокласична модель економічного зростання, яка виявляє механізм впливу заощаджень, зростання трудових ресурсів та науково-технічного прогресу на рівень життя населення та його динаміку
«Золоте правило» накопичення капіталу	споживання на душу населення в умовах зростаючої економіки досягається максимум в той момент, коли граничний продукт капіталу встановиться рівним темпу економічного зростання

<i>Категорія, поняття</i>	<i>Тлумачення</i>
Економічний цикл	слідуючи один за одним підйоми та спади рівней економічної активності протягом декількох років.
Економічна кон'юнктура	напрямок та ступінь зміни сукупності показників (або показника), які характеризують розвиток народного господарства
Теорія кон'юнктури	теорія економічних циклів
Короткі (малі) цикли	пов'язані з відновленням рівноваги на споживчому ринку
Середні цикли	пов'язані зі зміною попиту на засоби виробництва
Великі цикли	матеріальною основою є зміна базових технологій і поколінь машин, оновлення об'єктів інфраструктури
Тренд	результат дії чинників, що зумовлюють довгострокове економічне зростання
Проциклічні показники	мають тенденцію до зростання в період економічного піднесення та скорочення у фазі економічного падіння
Ациклічні показники	їх динаміка не пов'язана безпосередньо з діловим циклом
Антициклічні показники	мають тенденцію до зростання у фазі економічного падіння та скорочення у фазі економічного піднесення
Антикризова (кон'юнктурна) політика держави	спрямована на регулювання коливань економічної активності в суспільстві в періоди передкризового стану і на запобігання розвитку економічних криз

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ДИСЦИПЛІНИ
«МАКРОЕКОНОМІКА»

Базова

1. Базилінська О.Я. Макроекономіка: Навч. посіб.: РМОіНУ. – К.: ЦУЛ, 2017. – 442 с.
2. Біла І.С. Макроекономіка: навч.-метод. посіб. / І.С. Біла, Н.М. Салатюк, – К.: НУХТ, 2013. – 174 с
3. Білецька Л.В. Економічна теорія (Політекономія, Мікроекономіка, Макроекономіка): Навч. посіб.: РМОіНУ / Л.В. Білецька, О.В. Білецький, В.І. Савич – К.: ЦУЛ, 2009. – 688 с.
4. Економічна теорія: навч.-метод. посіб. / Н.М. Салатюк, О.М. Соломка, Т.В. Швед та ін. – К.: НУХТ, 2011. – 143 с.
5. Макроекономіка: Навч. посіб. / за ред. М. Макаренко– К.: ЦУЛ, 2017. – 216 с.
6. Основи економічної теорії: навч. посіб. / В.Г. Федоренко, М.М. Руженський, С.В. Палиця, Ю.Б. Пінчук – 2-ге вид., переробл. і доп. – К.: Алетра, 2012. – 312 с.
7. Салатюк Н.М. Економічна теорія: навч.-метод. посіб. / Н.М. Салатюк, О.М. Соломка. – К.: НУХТ, 2013. – 187 с.
8. Харкянен Л.В. Макроекономіка: навч. посіб. РМОіНУ. – К.: Каравела, 2011. – 248 с.

Допоміжна

1. Базелер У., Сабов З., Хайнрих Й., Кох В. Основы экономической теории: принципы, проблемы, политика. – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 800 с.
2. Бревнов А.А. Основы экономической теории: Учеб. пособ. / Х.: Одиссей, 2006. – 511 с.

3. Лукасян Г.М. Экономическая теория: ключевые вопросы: Уч. пособ. / Под ред. А.И. Добрынина. – 3-е изд., доп. – М.:ИНФРА-М, 2000. – 199 с.
4. Дзюбик С.Д. Основи економічної теорії: Навч. посіб./ С.Д. Дзюбик, О.С. Ривак. – К.: Знання, 2006. – 481 с.
5. Економічна теорія: Підручник /За ред. В. М. Тарасевича. – К.: ЦНЛ, 2006. – 784 с.
6. Кулішов В.В. Основи економічної теорії:Підручник.– 3 вид., випр. і доп. – Львів:Магнолія 2006, 2007.– 516 с.
7. Курс экономики: Учебник. – 3-е изд., доп. / Под ред. Б.А.Райзберга. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 716 с.
8. Кучерявенко І.А. Макроекономіка: Практикум: Нав. посіб. – К.: Вікар, 2003. – 239 с.
9. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: проблемы и политика. В 2т.: Пер. с англ. 11-го изд. Т.1. М.: Республика, 1992. – 399 с.
10. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: проблемы и политика. В 2т.: Пер. с англ. 11-го изд. Т.2. М.: Республика, 1992. – 400 с.
11. Манків Грегорі Н. Макроекономіка: Пер. з англ. /Наук. ред. пер. С. Панчишина. – К.: Основи, 2000. – 588с.
12. Сборник задач по экономической теории: микроэкономика и макроэкономика. – Киров, ООО «АСА», 2000. – 264 с.
13. Основи економічної теорії: Навч. посіб. РМОіНУ для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. П.В.Круша, В.І.Депутат, С.О. Тульчинський – К.: Каравела, 2008. – 448 с.
14. Панчишин С. Макроекономіка: Тести і задачі. – К.: Либідь, 2002. – 216 с.
15. Пухтаєвич Г.О. Макроекономічний аналіз: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2000. – 208с.
16. Селищев А.С. Макроэкономика: базовый курс. СПб: «Питер», 2000. – 448с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Державної Служби статистики України
<http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Case Україна. Періодичні видання, економічний огляд. – Режим доступу: <case-ukraine.com.ua>.
3. Головний економічний журнал України. – Режим доступу: <economist.net.ua>.
4. Європейський вибір України. – Режим доступу: <www.minyust.gov.ua>.
5. Офіційні видання Верховної Ради України. – Режим доступу: <obcom.net.ua>.
6. Режим доступу : www.prezident.gov.ua
7. Режим доступу : www.kmu.gov.ua
8. Режим доступу : www.rada.gov.ua
9. Режим доступу : www.me.gov.ua
10. Сайт журналу «Вопросы экономики» – Режим доступа: <www.vopresco.ru >.
11. Сайт журналу «Вопросы политической экономии» – Режим доступа: <vopoliteco.ucoz.com >.
12. Сайт журналу «Бізнес Інформ» – Режим доступу: <www.business-inform.net>.
13. Сайт журналу «Проблеми економіки» – Режим доступу: <www.problecon.com>.
14. Сайт журналу «Економіка розвитку» – Режим доступу: <www.ed.ksue.edu.ua>.
15. Сайт журналу «Економічна теорія» – Режим доступу: <<http://www.etet.org.ua>>.
16. Сайт журналу «Теоретическая экономика» – Режим доступа: <theoreticaleconomy.info >.
17. Сайт журналу «Актуальні проблеми економіки» – Режим доступа: <eco-science.net >.

18. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – Режим доступу: <www.nbuv.gov.ua>.

19. Офіційний сайт Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка. – Режим доступу: <korolenko.kharkov.com>.

20. Офіційний сайт Національної парламентської бібліотеки України – Режим доступу: <nplu.org>.

21. Офіційний сайт Львівської наукової бібліотеки ім. Василя Стефаника НАН України – Режим доступу: <www.lsl.lviv.ua>.

22. Офіційний сайт Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького – Режим доступу: <odnb.odessa.ua>.

Навчальне видання

ФЕДОРЕНКО Неля Миколаївна
СОКОЛ Наталія Анатоліївна

МАКРОЕКОНОМІКА

Навчальний посібник
у структурно-логічних схемах

Відповідальна за випуск зав. кафедри економічної теорії та права Ушакова Н. Г.

Видано в авторській редакції

План 2018 р., поз. 118

Підп. до друку 06. 12. 2018 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Ум. друк. арк. 7,1 Тираж 30 прим.

Видавництво МОНОГРАФ

ФОП Іванченко І.С.

пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м. Харків, 61135.

Тел. +38-057-756-09-25, +38-050-40-243-50.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру

видавців, виготівників та розповсюджувачів

видавничої продукції серія ДК № 4388 від 15. 08. 2012 р.

www.monograf.com.ua
